

ANDREY PLATONOV

ÇUKUR

çeviren KAYHAN YÜKSELER

TURKUVAZ KİTAP

ANDREY PLATONOVİÇ PLATONOV

Andrey Platonoviç Platonov, 1889 yılında bir işçi ailesinin çocuğu olarak Voronej'de dünyaya geldi. Babası demiryollarında tornacıydı. Baba mesleğini seçen Platonov, 1913 yılına kadar dökümcülük ve tornacılık yaptı. 1920 yılında Kızıl Ordu'ya girdi. 1924 yılında Voronej Politeknik Üniversitesi'ni bitirdi. 1918 yılında yazmaya başlayan Platonov'un ilk şiir ve düzyazı denemeleri gazete ve dergilerde yayımlandı. Toplu şiirleri 1922'de, öyküleri 1927 yılında basıldı. Komünizmin felsefi romanı olarak değerlendirilen *Çevengur*'da sosyalizmin ütopyasına inanan ve bu uğurda kendini körü körüne feda eden idealistlerin dramını anlatır, *Kotlovan* (Çukur) adlı romanı, komünist hayallerin iflasını görüp yaşamış olan Platonov'un bizzat kendi dramıdır, geleceğin kolektif mezarlarını inşa eden gönüllü köleleri, fantastik ve grotesk öğelerle süsleyerek yansıtır. Gerçeküstülükle gerçeğin iç içe geçtiği *Djan* (Can) adlı öyküsünde, açlıktan kırılan yoksul çöl halkının hayatta kalma mücadelesiyle Sovyet ekonomi politikalarının başarısızlığını işler.
Yapıtları Sovyet karşıtı bulunduğu için yasaklandı. Sürgünden dönen oğlundan kaptığı tüberkülozdan 1951 yılında öldü.

KAYHAN YÜKSELER

Kayhan Yükseler 1947 yılında İstanbul, Kadıköy'de doğdu, 1959 yılında Selimiye Askeri Ortaokulu'na girdi. Liseyi Erzincan Askeri Lisesi'nde bitirdikten sonra, 1967 yılında asteğmen olarak Kara Harp Okulu'ndan mezun oldu. Ordunun çeşitli kademelerinde görev yaptıktan sonra 1998 yılında albay olarak emekli oldu. İlk çeviri kitabı *Nartlar: Asetin Halk Destanı*'dır. Dostoyevski'nin *Bir Yazarın Günlüğü* adlı yapıtının çevirisiyle Dünya Kitap 2005 Çeviri Ödülü aldı. Diğer çevirileri: *Lermontov/Profil, Abhazya'nın Beyaz Kitabı, Oset Tarih Atlası* (2004), *Taşnak Partisinin Karşıdevrimci Rolü, Kızıl Kitap, Karakalpak Kızı, Baden Baden'de Yaz, Diasporadaki Taşnaklar, Çarlık Polis Raporlarında Taşnaklar, Gümüş Güvercin.*

Özgün Adı Kotlovan
Rusça metin © 2006 by Anton Martynenko/FTM Agency/ Turkuvaz Kitapçılık Yayıncılık A.Ş. (2007)

Her hakkı saklıdır. Tanıtım amaçlı kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Genel Merkez: Barbaros Bulvarı, No: 125, Kat: 3,
34349 Beşiktaş / İstanbul
Yayınevi: Barbaros Bulvarı Ufuk Apt. C 2 Blok 58/4 34349 Beşiktaş / İstanbul
Tel: 0212 288 50 68 Faks: 0212 288 50 67
www.turkuvazkitap.com.tr

Genel Yayın Yönetmeni İlknur Özdemir
Editör Hülya Balcı

Kapak Tasarımı Melis Rozental
Kapak Uygulama Ayşe Nur Ataysoy
Grafik Serap Bertay
Birinci Basım Kasım 2008, İstanbul
Genel Yayın 190 *Modern Klasikler 7*
ISBN 978-605-4069-33-0
Basıldığı Yer Pasifik Ofset Ltd. Şti. (0212) 422 44 45

Turkuvaz Kitap bir TURKUVAZ MEDYA GRUBU kuruluşudur.

Andrey Platonoviç Platonov

ÇUKUR

Roman

Çeviren
Kayhan Yükseler

TURKUVAZ
KITAP

ÇEVİRMENİN ÖNSÖZÜ

20. yüzyılın en önemli Sovyet yazarlarından olan Andrey Platonoviç Platonov sosyalizme, dünyanın yeniden inşasına gönülden inanan bir yazardı. Bu açıdan çağdaşlarından hiçbir farkı yoktu. İnsanoğlunun tarihinde ilk kez, insanın doğasında olan kendini düşünme refleksini ortadan kaldıracak, yüksek bir hümanizm toplumu yaratacak koşulların oluştuğunu düşünüyordu; ama olaya farklı pencereden bakıyor, insan ruhunun karmaşıklığını bilen bir sanatkâr olarak insanın bireysel mutluluğunu sağlıklı bir toplumun önkoşulu görüyordu. Platonov için tüm insanlığa duyulan acının, tek bir bireye duyulan ilgiden ayrı tutulması mümkün değildi.

Platonov'un bu somut hümanizmi, diğer yapıtlarıyla birlikte *Çukur* romanında da açıkça görülür. Sovyet karşıtı bir yazar olarak bilinmesine karşın, onun tüm derdi insandı ve tüm ruhunu insanın dünyadaki yerini, işlevini ve gerekliliğini anlamaya adadı. Yazarın bu nedenle Sovyet dönemi üzerine düşünceleri trajik ve çok derindir.

Platonov bu romanında 1917 Rus Devrimi'nden sonra Sovyet Rusya'da yeni toplumun inşası ve yeni insan tipinin yaratılması aşamasında, insanın yeni yaşama katılması sorununu ele alır ve diğer yapıtlarında da olduğu gibi insanın bu dünyadaki yerini saptamaya çalışır.

Uzun öykünün yapısı iki katmanlıdır. Tema, sosyalist inşa planının hayata geçirilmesidir. Birinci bölüm yerli işçi sınıfını, aileleriyle birlikte içine alacak devasa boyutlarda bir binanın temel çukuru çevresinde, şehirde geçer. Sonra sahne

birden değişir. Sosyalizmin inşası için seçilen mekân bu kez köy olur, kolhozların kurulması, ağa sınıfı ve yardakçılarının yok edilmesi öykünün ikinci bölümünü oluşturur. Platonov eserinde 1920-1930 yılları arası toplumsal dönüşümün iki önemli alanını, sanayileşmeyi ve kolektifleşmeyi, ele almaktadır.

Sosyalizmin gelecekteki mutluluk evini inşa etmek için temel çukuru kazan ve çok ağır koşullarda çalışan bu işçiler, yalnızca geleceğe inanan, geçmişi tümüyle belleklerinden silen, yaşamları yalnızca kazmakla, yemek yemekle ve uyumakla geçen bu insanlar, ruhsal ve fiziksel olarak biçim değiştirir ve sonunda insanlıktan çıkarak farklı bir varlığa dönüşürler.

Bireysel tavır koyamayan kazı işçileri, yaşamlarının tek amacı bildikleri ideoloji uğruna, olaylar karşısında ne kuşku duyar ne de onları sorgulayabilirler. Platonov'un kahramanları için yeni hayata katılmanın dramatikliği bu ideolojiye körü körüne bağlı kalmakla kendini gösterir.

Kazı işçilerinden farklı olarak sırf ailelerini geçindirmek için yaşam mücadelesi veren ve yeni toplum yaşamından umutlarını kesen köylüler, kendilerine, çocuklarına bile önceden tabut hazırlarlar. Denize bırakılan sal da itaat etmeyen köylüler için simgesel bir etki aracı olur, kamplara, sürgünlere bir anıştırma...

Ayı-insan imgesi; atların insan gibi kolektif bilinçle kendilerine ot toplamaları ve birlikte yemeleri; denize bırakılan sal; öykünün en dramatik karakteri olan ve kazı işçilerinin sosyalizmin gelecekteki kurtarıcısı gördüğü küçük kız Nastya; köylülerin öleceklerini bilerek tabutta uyumaları gibi fantastik öğeler taşıyan bölümler bilhassa dikkat çekicidir.

Öykünün diline gelince, Platonov gramer ve sözdizimine pek önem vermeden kurduğu tümcelerde sözcükleri yanlış yerlerde kullanıyor, gramer yanlışlıkları, gereksiz yinelemeler yapıyor, kurallara aykırı tümceler kuruyor.

Birkaç örnek:

Kendini hatırlamayı unuttu, düşünce düşünebiliyordu, ses inledi, gözyaşlarıyla ağladı, sürekli sonsuzluk, aklında düşündü, kurumuş ağzıyla yanıt verdi, kafasının içinde düşündü, kapitalizm biriktirmişti At ayaklarıyla bir adım öne attı, gözleriyle bakıyordu, uzak sefillikte yoksullaşmıştı, zihni acıyla düşünüyordu, aklını hissetmişti, aklını unutmak istiyordu, aklına inanmak istemiyordu, bedeni yorgunluktan solmuştu, köy sönmüştü, soğuk kar, umudun pintiliği, mutluluğun pintiliği, aklın ıstırabı, kederli akıl vb.

Platonov, uzam, boşluk, doğa, çevre ve havayı kimi yerde aynı anlamda kullanıyor. Canlı varlıkların ve nesnelerin bulunduğu ortamın kapsamını genişletiyor. İnsanın bulunduğu yeri anlatırken, evde, odada, şehirde yerine, dünyada, evrende, yerkürede, uzamda, boşlukta, doğada gibi kapsamı geniş sözcükler kullanıyor. Bir ağaç, bir yaprak için de söz konusu oluyor bu. Somut ortamdan, soyut, geniş bir dünyaya, özelden genele geçişlere birkaç örnek:

"Yaşlı bir ağaç aydınlık havanın içinde kendiliğinden bitmişti."

"Tekdüze, yerini bulmayan bir müzik, dere boyu boş araziden rüzgârla birlikte doğaya uçup gidiyordu."

"Tüm dünyanın içinde beyhude yuvarlanıp duracaksın, (ağaç yaprağı için söyleniyor) o halde seni ben koruyacağım ve unutmayacağım.""

"Pruşevski, yakınındaki doğanın boş bölgesini inceledi."

"Yoksul ve orta halli köylüler kendi yollarına gittiler ve uzaktaki yabancı uzamda kayboldular."

"Voşçov kapıyı ardına kadar uzama açtı ve kalbin yalnızca soğuk havadan değil, dünyanın bulanık kütlesine egemen olmanın sahici sevincinden atabileceği çitlerle çevrili uzaklarda yaşamaya gönlünün aktığını hissetti."

Okuru bilgilendirmek amacıyla kitaptaki gereksiz yinelemeler ve cümle düşüklükleri italik olarak gösterilmiştir. Anlaşılmayan dilbilgisi hataları için de dipnot verilmiştir.

Platonov'un bu eseri, *Noviy Mir* dergisinde basılırken, yazarın kızı Mariya Andreyevna Platonova, yazarın atlamış

olduğu birkaç parçayı (onaylı daktilo kopyasıyla) yayımlamıştır. Bu çeşitlemelere, yazarın düşünsel ve sanatsal hedeflerini aydınlatması amacıyla, romanı takip eden ek bölümünde yer verilmiştir. Bu çeşitlemelerin yerleri ana metinde Romen rakamlarıyla belirtilmiştir.

Voşçov kişisel yaşamının otuzuncu yılında, ekmek parasını kazandığı küçük makine fabrikasından çıkarılmıştı. İşten çıkarma belgesinde, giderek artan güç kaybı ve genel çalışma temposu içinde durup düşüncelere dalması nedeniyle işine son verildiği yazıyordu.

Voşçov odasındaki eşyayı torbasına yerleştirdi ve geleceğini açık havada daha iyi algılamak amacıyla dışarı çıktı. Ama *hava boştu,* kımıltısız ağaçlar ışıyı özenle yapraklarında tutuyordu ve toz, ıssız yolda can sıkıcı biçimde yatıyordu –doğada durum böyleydi. Voşçov kendini nereye sürükleyeceğini bilmiyordu. Şehrin kıyısında, içinde evsiz barksız çocukların çalışmak ve yararlı olmak için eğitildiği bir çiftlik evinin alçak çitine dirseklerini dayadı. Biraz ötede şehir sona eriyordu –sadece mevsimlik işçiler ve düşük ücretle çalışanlar için bir meyhane vardı orada. Bu yapı, etrafında avlusu olmayan bir müessese gibi duruyordu, meyhanenin arkasında ise çamurdan küçük bir tepe yükseliyordu; bunun üzerinde yaşlı bir ağaç, aydınlık havanın içinde kendiliğinden bitmişti. Voşçov meyhaneye güçlükle ulaştı ve oraya, samimi insan seslerinin arasına girdi. Burada kendilerini dertlerinin unutulmasına teslim etmiş, tutunamayan insanlar vardı; Voşçov onların arasında kendini yalnız olsa da, daha rahat hissetti. Havanın dönüp rüzgârın uğuldamaya başladığı akşam vaktine kadar meyhanede oturdu; ortalık kararınca gecenin gelişini izlemek üzere açık pencereye yaklaştı ve çamurdan tepeciğin üzerindeki ağacı gördü –şiddetli rüzgârdan sallanıyordu, yaprakları gizli bir utangaçlıkla kıvrılmıştı. Bir yerlerde, herhalde Sovyet Ticaret İşçileri Sendikası Merkezi'nde bir bando yorgun düşmüştü: Tekdüze, pek de müziğe dönüşmeyen sesler, dere boyunun yanı başındaki boş araziden rüzgâr-

la birlikte doğaya dağılıyordu; çünkü rüzgârın payına nadiren düşüyordu mutluluk, ama müziğe bir katkı sağlamıyor ve kendi akşam vaktini hareketsiz geçiriyordu. Rüzgâr dindikten sonra çevre yeniden sessizleşti, bu sessizliği daha çok dingin bir karanlık kaplamıştı şimdi. Voşçov gecenin sevecen karanlığını izlemek, hüzünlü, farklı sesler duymak ve taş gibi sert kemiklerin içine hapsolmuş yüreğiyle acı çekmek için pencerenin kenarına oturdu.

"Hey, garson!" diye biri seslendi sessiz meyhanede. "Bize iki bardak bira ver, boğazımız ıslansın!"

Voşçov, insanların birahaneye her zaman gelinle güvey gibi çiftler halinde, kimileyin de kalabalık gruplar olarak samimi düğün eğlenceleri için gelip gittiklerini daha önce gözlemlemişti.

Garson bu kez bira vermedi; az önce gelen iki çatı ustası susamış dudaklarını önlüklerine sildiler.

"Bana bak bürokrat, bir işçinin tek parmağı bile seni susta durdurmaya yeter, sense kalkmış şişiniyorsun!"

Ama garson özel yaşamına sakladığı gücünü, görevi sırasında gereksiz yere harcamaktan kaçındı ve onlarla tartışmaya girmedi.

"Yurttaşlar, müessese kapandı. Gidin, ne yapacaksanız kendi evinizde yapın!"

Çatı ustaları fincan tabağından ağızlarına birer küçük tuzlu gevrek simit attılar ve çıkıp gittiler. Voşçov içeride tek başına kalmıştı.

"Yurttaş! Siz sadece bir bardak bira istediniz, ama sürekli oturuyorsunuz burada! İçki için para ödediniz, oda için değil!"

Voşçov torbasını aldı ve geceye yöneldi. Soru sorar gibi bakan gökyüzü, Voşçov'un tepesinde yıldızların acı veren kuvvetiyle ışık saçıyordu; ama şehirde ışıklar artık sönmüştü ve imkânı olan herkes akşam yemeğini yemiş ve yatmıştı. Voşçov ufalanan toprağa basarak dere yatağına indi, uyumak ve kendinden uzaklaşmak için orada yüzüstü uzandı. Ne ki

uyumak için *zihin huzuru*, hayata inanç ve çekilen acıların bağışlanması gerekiyordu, oysa Voşçov uykusuzluğun soğuk gerilimiyle yatıyordu ve dünyada yararlı biri olup olmadığını ya da onsuz her şeyin daha mı iyi olup olmayacağını bilmiyordu. İnsanların havasızlıktan ölmemesi için bilinmedik bir yerden rüzgâr esiyordu ve bir varoş köpeği, zayıf, kuşkulu bir sesle görev başında olduğunu duyuruyordu.

"Köpek dertli, o da benim gibi sırf dünyaya geldiği için sürdürüyor yaşamını."

Voşçov'un *bedeni yorgunluktan solmuştu*, gözkapaklarının soğuduğunu hissetti ve onlarla ılık gözlerini kapattı.

Voşçov nemli bir güçle dolan gözlerini gönülsüzce açtığında, meyhaneci dükkânını çoktan havalandırmış ve rüzgârlar ve otlar güneşte dalgalanmaya başlamıştı. Yeniden yaşaması ve beslenmesi gerekiyordu, bu yüzden yararsız emeğini savunmak için Sendika Komitesi'ne gitti.

"Yönetim, senin işin tam ortasında durduğunu ve düşüncelere daldığını söylüyor," dediler komitede. "Yoldaş Voşçov, neler düşünüyorsun böyle?"

"Yaşamın planını."

"Fabrika, tröstün hazır planına göre faaliyet gösterir, oysa sen kişisel yaşam planın üzerine kulüpte ya da ne bileyim evinde güzel köşeciğinde kafa yorabilirdin."

"Genel yaşam planını düşünüyordum. Kendi yaşamımdan endişe duyduğum yok, benim için sır değil bu."

"Ee, bir şey elde edebildin mi bari?"

"Mutluluğa benzer bir şeyler çıkarabilirdim, manevi anlam, verimliliği artırabilirdi."

"Mutluluk materyalizmden gelir yoldaş Voşçov, anlamdan değil. Seni savunamayız, sınıf bilincinden yoksun bir adamsın, kendimizi kitlelerin en arkasında bulmak istemeyiz."

Voşçov, karnını doyurmasını mümkün kılacak en zayıfından bir iş koparmaya çalıştı: Boş zamanlarında da düşünecekti; ama bir şey talep edebilmek için insanlara saygı göste-

rilmesi gerekir, Voşçov ise bu insanların kendisine böyle bir duygu beslediklerini görmemişti.

"Kitlelerin en arkasında olmaktan korkuyorsunuz: Tepenize binerler diye tabii!"

"Voşçov, devlet sana düşünesin diye fazladan vakit vermiş. Eskiden sekiz saat çalışıyordun, şimdi ise yedi, uslu uslu oturup sesini keseydin ya! Hepimiz aynı anda düşünmeye başlarsak, o zaman kim çalışacak?"

"İnsanlar düşünce olmadan anlamsızca hareket ederler!" dedi Voşçov tefekkürle.

Sendika Komitesi'nden yardım alamadan çıktı. Yol, yazın sıcağında önünde uzanıyordu, yolun her iki yanında evler inşa ediliyor, ıslah çalışmaları, düzenleme faaliyetleri sürdürülüyordu: O evlerde hâlâ evi barkı olmayan kitleler sessizlik içinde yaşayacaktı. Voşçov'un bedeni konfora kayıtsızdı, açık havada tükenmeden yaşayabilmiş, eski odasında, huzurlu günlerinde karnı tokken kendi derdiyle acı çekmişti. Şehrin dışındaki birahanenin önünden yine geçti, bir kez daha baktı gece konakladığı yere: Hayatına dair bir şeyler orada kalmıştı ve Voşçov, önünde sadece ufkun olduğu ve eğilen yüzüne rüzgârın dokunduğu bir boşlukta buldu kendini.

Bir verstlik[1] uzaklıkta yol kontrol memurunun evi vardı. Çevrenin boş olmasına alışkın olan memur, karısıyla bağıra çağıra tartışıyordu, kadın da, kucağında küçük çocuğu, açık pencerenin önünde oturuyor ve kocasına küfürle karşılık veriyordu; durumun farkında olan çocuk, ses çıkarmadan gömleğinin fırfırlarını çekiştiriyordu.

Çocuğun bu sabrı Voşçov'u cesaretlendirmişti; anne babanın hayatın anlamını hissetmediklerini ve kızgın olduklarını anlamıştı, ama çocuk sitem etmeden yaşıyor, acılarıyla yalnız başına büyüyordu. Voşçov, yol kontrol memurunun evine hemen dönmek ve aklı başında görünen çocuğa –anne babasının sürekli unuttuğu– yaşamın sırrını anlatmak için

[1] 1,06 kilometrelik uzunluk ölçüsü. (ç.n.)

burada ruhunu zorlamaya, akıl işinde bedenini esirgememeye karar verdi. Anne baba hakkında hükmünü hemen verdi: "Onların bedenleri şimdi otomatik olarak gezinip duruyor. Onlar nesnelerin özünü hissetmiyorlar."

"Nesnelerin özünü neden hissetmiyorsunuz?" diye sordu Voşçov pencereye dönerek. "Evinizde küçücük bir çocuk yaşıyor, sizlerse küfürleşiyorsunuz. Oysa o, tüm dünyayı bütünlemek için doğmuştu."

Karı koca, yüzlerindeki hiddetin ardına gizlenmiş bir vicdan korkusuyla baktılar tanığa.

"Kavga etmeden duramıyorsanız, hiç değilse çocuğunuza saygılı davranın, ikiniz için daha iyi olur bu."

"Senin burada ne işin var?" dedi yol kontrol memuru, tiz, öfkeli bir sesle. "Var git yoluna, yolu bunun için yapmışlar."

Voşçov kararsızca yolun ortasında duruyordu. Karı koca onun uzaklaşmasını bekliyor, öfkelerini yedekte tutuyorlardı.

"Giderdim ya, gidecek yerim yok. Bir sonraki şehir çok uzakta mı?"

"Değil," diye yanıt verdi memur. "Buralarda oyalanmazsan, bu yol seni oraya götürür."

"Ama çocuğunuzu sevin, sayın," dedi Voşçov, "Sizler bu dünyadan göçtüğünüzde o yaşayacak."

Voşçov bu sözleri söyledikten sonra memurun evinden bir kilometre kadar uzaklaştı, bir hendeğin kenarına oturdu ve kısa bir süre sonra yaşamından kuşku duymaya, gerçeklikten yoksun bedeninin güçsüzlüğünü hissetmeye başladı. Dünyanın tam düzeneğinin ve peşinden gitmesi gereken şeyin ne olduğunu bilemeyerek yolda ilerlemeye çalışmıyor, adım atamıyordu. Düşünmekten bitkin düşen Voşçov, yol kenarındaki tozlu otlara uzandı; sıcaktı, gündüz rüzgârı esiyordu ve bir yerlerde köyün horozları ötüyordu. Her şey mazlum bir yaşama kaptırmıştı kendini, Voşçov tek başına kendi yalnızlığına çekilmişti ve susuyordu. Ölmüş, içi boş bir yap-

rak Voşçov'un yanı başında yerde yatıyordu, uzaktaki bir ağaçtan rüzgâr taşımıştı onu buraya ve bu yaprağa şimdi, yazgısına boyun eğmek düşüyordu. Voşçov kuru yaprağı dikkatlice yerden aldı ve dertlerin ve bilinmezliğin çeşit çeşit maddelerini sakladığı torbasının gizli bölümüne koydu. "Sen hayatın anlamını bilmiyordun," dedi Voşçov, ilgi ve merhametin *pintiliğiyle*.[2] "Yat burada, niçin yaşadığını ve öldüğünü öğreneceğim. Değil mi ki sen kimseye gerekli değilsin, tüm dünyanın içinde beyhude yuvarlanıp duracaksın, o halde seni ben koruyacağım ve unutmayacağım."

"Herkes bu dünyada hiçbir şeyin farkına varmadan yaşıyor ve her şeye katlanıyor," dedi yolun kenarında duran Voşçov ve yoluna devam etmek için, geniş kapsamlı, dayanıklı bir varlıkla çevrelenmiş şekilde ayağa kalktı. "Sanki biri ya da birileri, güven duygusunu içimizden çekip almış ve bu duyguyu bir şekilde kendine mal etmişti."

İyice yorulana kadar yürüdü. Voşçov, ruhunun gerçeği bilmeyi bıraktığını hatırlar hatırlamaz yorulurdu zaten.

Ama şehir uzaktan görünmüştü artık; kooperatif fırınları tütüyor, akşam güneşi insanların hareketiyle evlerin çatılarından yükseğe kalkan tozu aydınlatıyordu. Şehrin ilk binası bir demirci dükkânıydı. Voşçov önünden geçtiği sırada, içeride berbat bir yolda arızalandığı anlaşılan bir otomobil tamir ediliyordu. Atların bağlandığı kazığın yanında şişman, sakat bir adam dikiliyordu, yüzünü demirciye çevirmişti:

"Miş, doldur şu tütünü: Geceleyin kilidi yine kırarım yoksa!"

Arabanın altında yatan demirci yanıt vermedi. Sakat adam bunun üzerine demircinin kaba etini koltuk değneğiyle dürttü:

"Miş, çalışmayı bıraksan iyi edersin, doldur keseyi: Yoksa kötü olacak!"

Voşçov, sakat adamın yanına ilişti, çünkü şehrin içlerin-

[2] Bir şeyi koruma, gözetme isteği, ilgi ve yakınlık gösterme anlamında. (ç.n.)

den çıkan pionerler[3] yorgun müziğin eşliğinde sokaktan geçiyorlardı.

"Dün sana tam bir ruble verdiydim," dedi demirci. "Hiç değilse bir hafta rahat bırak beni! Sabrediyorum, sabrediyorum, sonunda koltuk değneklerini yakacağım haberin olsun!"

"Olur, yakarsan yak!" dedi sakat adam. "Çocuklar beni el arabasıyla getirip götürürler, dükkânını başına yıkacağım senin!"

Demirci, çocukların görünmesiyle dikkatini o yöne çevirmişti, sakinleşerek sakat adamın kesesini tütünle doldurdu:

"Yağmala bakalım, çekirge!"

Sakat adamın iki bacağının da olmadığı Voşçov'un gözünden kaçmamıştı, bir bacağı hiç yoktu, diğerinin yerindeyse tahtadan yapılmış bir bacak vardı; adam koltuk değneklerine dayanarak kesilmiş bacağına tutturulan tahta bacak yardımıyla ayakta duruyordu. Adamın hiç dişi yoktu, onları çiğneye çiğneye yok etmişti, ama buna karşılık kocaman bir yüze ve besili bir gövdeye sahipti; çukura kaçan kahverengi gözleri, yabancısı olduğu dünyayı, yoksunluğun getirdiği açgözlülükle, birikmiş tutkuların özlemiyle tarıyor, ağzındaki dişetleri ise ayaklardan yoksun olmanın duyulmayan düşüncelerini telaffuz ederek birbirlerine sürtünüyordu.

Pioner bandosu uzaklaşırken, gençlerin yürüyüş marşını çalmaya başladı. Yalınayak kız çocukları demirci dükkânının önünden gelecekteki önemlerinin idraki içinde geçiyorlardı; zayıf, ama gelişmekte olan bedenlerinde denizci kıyafetleri vardı, düşünceli, dikkatli başlarındaki kırmızı berelerini hafifçe yana yatırmışlardı, bacakları ergenlik tüyleriyle kaplıydı. Her biri genel düzene göre hareket ederek, bir değer olduğunu duyumsayarak, düzenin ve resmigeçidin etkisinin sürekliliği için elzem olan hayatın ciddiyetinin bilinciy-

[3] 10-15 yaşları arasındaki çocukların kabul edildiği Komünist Parti Çocuk Örgütü. (ç.n.)

le gülümsüyordu. Bu pioner kızlardan her biri, iç savaşın ölü atlarının savaş alanlarında yattığı dönemde doğmuştu ve dünyaya geldiğinde bir deriye sahip değildi; çünkü anneleri sadece kendi bedenlerinin stoklarıyla beslenmişlerdi; bu nedenle hepsinin yüzünde, yaşama erken başlamanın getirdiği güçsüzlüğün zorluğu, bedenin ve ifade güzelliğinin cılızlığı kalmıştı. Ama çocuksu arkadaşlığın mutluluğu ile gençlik oyunlarında ve katı özgürlüklerinin ağırbaşlılığı içinde, geleceğin dünyasının inşa edilmesi, güzellik ve gürbüzlük yerine vakarlı bir sevinci kazımıştı çocuk yüzlerine.

Voşçov, kendisi için meçhul olan bu heyecanlı çocuk alayının karşısında ürkek ürkek duruyordu; pionerlerin muhtemelen ondan daha bilgili olmalarından ve daha fazlasını hissetmelerinden utanç duyuyordu; çünkü bu çocuklar diri bedende olgunlaşan zamandı. O, Voşçov ise koşan, devinen gençliğin bilinmezliğin sessizliğine bıraktığı biriydi, yaşamın hedefe ulaşmak için giriştiği beyhude bir çabaydı... Ve Voşçov hem utanç hem enerji hissetti. Sağlam yumuşaklıkla dolu çocukların ilerisinde yaşamak, onların güneş yanığı bacaklarından daha hızlı olmak için yaşamın evrensel, uzun soluklu anlamını bir an önce keşfetmek istedi.

Kızlardan biri sıradan ayrılarak demirci dükkânına bitişik çavdar tarlasına koştu ve orada bir çiçek kopardı. Küçük kadın eğilirken dolgun bedenindeki bir doğum lekesini olduğu gibi açığa çıkarmıştı; hissedilmez bir gücün rahatlığıyla da gözden kayboldu, iki izleyicide –Voşçov'da ve sakat adamda– üzüntü duygusu bırakarak. Voşçov bir an sakat adama baktı; adamın yüzü yetersiz kanla şişmişti; *sesi inledi* ve elini cebinin derinlerinde oynatmaya başladı. Voşçov bu güçlü kuvvetli adamın ruh halini izliyordu; ama emperyalizm ucubesinin sosyalist çocuklara hiçbir zaman erişemeyecek olmasından mutluydu. Ne ki sakat adam gözden kaybolana kadar gözünü pionerlerden ayırmamıştı. Voşçov da küçük çocukların dokunulmazlığı ve masumiyeti konusunda endişeye kapıldı.

"Gözlerinle başka yerlere bakıp duraydın ya!" dedi sakat adama. "En iyisi sen bir sigara tüttür!"

"Yallah, başka tarafa, kumandan!" dedi ayaksız adam.

Voşçov yerinden kımıldamadı.

"Kime söylüyorum?" diye üsteledi adam. "Benden bir şey mi almak istiyor canın?"

"Hayır," diye yanıt verdi Voşçov. "O küçük kıza kendini hissettireceğinden ve bir şekilde onu etkileyeceğinden korktum."

Sakat adam alışkın bir ıstırapla koca kafasını yere eğdi.

"Çocuğa ne söyleyeceğim ki pis herif? Onlara hatıra olsun diye bakıyorum, çünkü yakında geberip gideceğim."

"Seni herhalde kapitalistlerle çatışmada sakatladılar," dedi Voşçov alçak sesle. "Gerçi yaşlı sakatlar da vardır, onları gördüm."

Sakat adam gözlerini Voşçov'a çevirdi, bu gözlerde üstün bir zekânın vahşi parıltısı vardı şimdi; başlangıçta bu yabancıya duyduğu öfkeden sesi soluğu kesilmişti adamın, ama sonra öfkenin getirdiği ağırlıkla:

"Böyle yaşlılar vardır," dedi. "Ama senin gibi sakatlar, asla yoktur."

"Hakiki bir savaşta bulunmadım," dedi Voşçov. "O zaman oradan ben de sağlam dönmezdim."

"Senin savaşa gitmediğini anlıyorum da: Peki, kimin nesisin ahmak! Bir köylü savaş görmemişse doğurmamış karıya benzer, budala olarak yaşar. Ben senin zırhının altını görüyorum."

"Ah," diye iç geçirdi demirci hüzünle. "Çocuklara bakıyorum, içimden 'Yaşasın Bir Mayıs!' diye haykırmak geliyor."

Pionerlerin müziği ara vermişti, sonra tekrar yürüyüş marşı çalmaya başladı. Voşçov acı çekmeyi sürdürdü ve yoluna devam etti, o şehirde yaşamayı tasarlıyordu.

Voşçov akşama kadar şehirde dolaştı, sanki dünyanın her bakımdan bilinir olacağının beklentisi içindeydi. Ama dünya onun için eskisi gibi bulanıktı; bedeninin karanlığında

hiçbir şeyin olmadığı, ama bir şeylerin başlamasına hiçbir şeyin engel olamayacağı dingin bir yer duyumsadı. Yitikmiş gibi yaşayan Voşçov, kederli zihninin artan baskısını hissederek ve hüznünün tıka basa dolu alanında gitgide kendi yalnızlığına çekilerek insanların önünden geçiyordu.

Şehrin merkezini ve inşa halinde olan binaları yeni görmüştü. Gece yakılan elektrik ışığı yapı iskelelerini aydınlatmaya başlamıştı, ama tarlalardan gelen yumuşak aydınlık ve sararmakta olan otların kokusu genel uzamdan oraya doğru yayılıyordu ve el değmemişliğiyle havada duruyordu. Doğadan ayrı olarak ışığın bulunduğu yerlerde, insanlar gönülden çalışıyorlardı, tuğla duvarlar yükselterek, yapı iskelelerinin ruhsuz sayıklamasında ağır yükler çekerek. Voşçov, hakkında bir şey bilmediği kule inşaatını bir süre seyre koyuldu; işçilerin belli bir güç göstermeden muntazam biçimde hareket ettiklerini gördü; ancak inşaatın bitirilmesi için buraya bir şeyler getirilmişti şimdi.

"İnşaatlar çoğalırken, yaşamlarının idraki içinde olan insanlar azalmaz mı?" diye düşünen Voşçov, buna inanmaya cesaret edemedi. "Evi insan inşa ediyor, kendiyse perişan olup gidiyor. Kim yaşayacak o zaman?" Voşçov yürürken endişeyle bunları düşünüyordu.

Şehrin merkezinden ayrılarak dışına doğru yürüdü. Oraya ilerledikçe ıssız gece başlıyordu; bu karanlığı ve doğayı şenelten yalnızca su ve rüzgârdı, yalnızca kuşlar terennüm edebiliyordu bu yüce cevherin hüznünü; çünkü onlar yüksekten uçuyorlardı ve onlar için daha kolaydı bu.

Voşçov yürürken boş bir araziye rastladı ve gecelemek için sıcak bir çukur buldu; toprak çukura indikten sonra, içinde hatıra ve intikam için her çeşit bilinmezliği biriktirdiği torbasını başının altına koydu, kederlendi ve bu kederle uykuya daldı. Ancak bu boş araziye, elinde orakla bir adam girmişti ve adam burada çok eski zamandan beri bitmekte olan otları biçmeye başladı.

Orakçı gece yarısına doğru Voşçov'a ulaştı, kalkmasını

ve alandan uzaklaşmasını söyledi.

"Sana ne!" dedi Voşçov gönülsüz. "Burası nasıl alan oluyormuş! Fazladan bir yer işte..."

"Ama şimdi saha olacak. Burada taştan duvarlar yükselecek. Sabahleyin buraya bakmaya gel, bu saha çok geçmeden bir binanın altında ebediyen kaybolacak."

"Peki, ben ne yapacağım şimdi?"

"Barakada çekinmeden uyuyabilirsin. Oraya git, sabaha kadar uyu, sabahleyin ortaya çıkarsın."

Voşçov orakçının tarif ettiği tarafa yöneldi ve çok geçmeden eski bir bostanda, ahşap bir ambar gördü. Ambarın içinde 15-20 kişi sırtüstü yatmış uyuyordu ve yarı sönük bir lamba, kendinden geçmiş insanların yüzlerini aydınlatıyordu. Uyuyanların hepsi ölü gibi korkunç görünüyordu; her birinde deri ve kemiklerinin arasındaki dar yeri damarlar işgal etmişti ve damarların kalınlığı, yorucu bir çalışma sırasında ne kadar çok kanın dolaşmak zorunda olduğunu gösteriyordu. Basma gömlek eksiksiz bir doğrulukla iletiyordu kalbin yavaş canlandırıcı çalışmasını; kalp, uyuyanların çökmüş bedenlerinin karanlığında, yakın bir yerde atıyordu. Voşçov yanı başında uyuyan adamın yüzünü inceledi, bu yüz yaşamından memnun bir insanın gösterişsiz mutluluğunu yansıtıyor muydu? Buna karşılık uyuyan adam ölü gibi yatıyordu, gözleri derin bir kederle örtülmüştü ve üşüyen bacaklar yaşlı işçinin pantolonunda çaresizce uzanmıştı. Barakada nefes alış verişlerden başka ses çıkmıyordu, kimse düş görmüyordu ve anılarıyla sohbete girmiyordu; her biri yaşamın cömertliğinden yoksun yaşıyordu ve uyku sırasında yalnızca insanı koruyan kalp kalıyordu canlı. Voşçov yorgunluktan üşüdüğünü hissetti ve uyuyan iki kol işçisinin arasına ısınmak için uzandı. Uyudu, gözleri kapalı olan bu insanlara yabancı ve onların yanında gecelemekten hoşnut, aydınlık sabaha kadar böyle uyudu gerçeği duyumsamayarak.

Voşçov sabahleyin bir içgüdüyle uyandı ve gözlerini açmadan kulak misafiri oldu:

"O dayanıksız."

"O bilinçsiz."

"Önemli değil: Kapitalizm, bizim cinsten aptallar üretti ve bu adam da karanlığın artığı."

"Elverir ki sınıfa uygun davransın: O zaman işe yarar."

"Vücuduna bakılırsa, yoksul sınıftan."

Voşçov başlayan günün ışığına gözlerini kuşkuyla açtı. Dün uyuyan insanlar, başının üstünde zinde bir biçimde dikiliyor, onun çelimsiz halini inceliyorlardı.

"Burada niçin dolaşıyorsun ve yaşıyorsun?" diye sordu bitkinlikten sakalları seyrek çıkan biri.

"Burada yaşamıyorum," dedi Voşçov, pek çok insanın şimdi onun yalnız olduğunu düşünmesinden utanarak. "Burada sadece düşünüyorum."

"Peki, neden düşünüyorsun, kendine eziyet mi ediyorsun?"

"Gerçeksiz yaşamak bedenimi zayıf düşürüyor, çalışmakla hayatımı kazanamıyorum, iş sırasında düşüncelere dalıyordum; onlar da beni işten çıkardılar..."

Bütün işçiler Voşçov'un karşısında susmuşlardı: Yüzleri ilgisiz ve sıkıntılıydı, sabırlı gözleri peşinen yorgun, az rastlanır bir düşünceyi aydınlatıyordu.

"Senin şu gerçek de neyin nesi?" dedi az önce konuşan adam. "Çalışmıyorsun, hayatın özünü yaşamıyorsun, aklına fikir nereden gelecek ki!"

Başka biri konuşmamaktan kurumuş ağzını açarak:

"Sana hakikat neden lazım ki?" diye sordu. "Dış görünüşün berbat da olsa, aklın yerinde olsun yeter."

"Sizler galiba her şeyi zaten biliyorsunuz, öyle mi?" diye sordu Voşçov zayıf bir umudun ürkekliğiyle.

"Başka türlü nasıl olsun ki? Tüm örgütlenmelere hayatımızı veriyoruz." diye *yanıt verdi* konuşmamaktan kurumuş *ağzıyla*– ki zayıflıktan ağzının etrafında sakalları seyrek çıkmıştı.

Bu sırada kapı açıldı ve Voşçov, elinde artelin[4] çaydanlığıyla dün geceki orakçıyı gördü: Barakanın avlusundaki ocakta kaynayan su tam zamanında gelmişti: Kalkma vakti geçmişti, günlük çalışma için beslenme saatiydi şimdi.

Ahşap duvarda köy saati asılıydı ve ölü bir yükün ağırlığı altında sabırla çalışıyordu; saatin kaç olduğuna bakan herkesi rahatlatmak için mekanizmanın dış yüzüne pembe bir çiçek resmedilmişti. İşçiler masaya uzunlamasına oturdular, barakada bir kadının yapacağı işleri yürüten orakçı ekmekleri kesti ve herkese bir dilim verdi, ilave olarak da dünden kalma soğuk sığır etinden birer parça dağıttı. İşçiler ciddiyetle yemeye başladılar, ama haz duymadan, bunu bir ödev gibi görerek. Sonsuz mutluluğa eşdeğer olan hayatın anlamını kavramalarına rağmen yüzleri asıktı ve çok zayıftı, onlarda yaşam huzuru yerine bir yılgınlık vardı. Voşçov, gerçeğin tadını çıkaramadan onu kendi içlerinde korumaya eğilimli, kederle yaşayan bu insanları *umut pintiliğiyle*[5] ve yitirme korkusuyla izliyordu; dünyadaki gerçeğin, sadece onunla konuşan yanındaki adamın bedeninde olmasından sevinç duymuştu şimdi, demek ki, hayata karşı sabırlı ve eli iş tutan biri olmak için, sırf bu adamın yanında bulunmak yeterliydi.

"Bizimle yemeğe otursana!" diyerek Voşçov'u yanlarına çağırdılar.

Dünyanın genel anlamda gerekliliği üzerine hâlâ tam bir inanca sahip olmayan Voşçov kalktı, utanarak ve içi sıkılarak yemek yemeye gitti.

"Neden bu kadar çelimsizsin?"

"Öyle," diye karşılık verdi Voşçov. "Şimdi de yaşamın özü üzerinde çalışmak istiyorum."

Voşçov hayatın kusursuzluğundan kuşku duyduğu sürece, daima acı veren ruhunu hissederek yemeğini nadiren huzurlu yerdi.

---

[4] Rusya'da ortaklaşa çalışmak amacıyla kurulan işçi birliği. (ç.n.)

[5] Kişinin gizliden gizliye beslediği, ölçülü, dikkat çekmeyen umut duygusu anlamında. (ç.n.)

Ama şimdi yemeğini sakince yiyordu; işçilerden en etkin olanı yoldaş Safronov beslenmeden sonra Voşçov'a, bugünlerde insan üretim araçlarıyla eşdeğerde ve değerli olduğu için hemen uygun bir iş bulabileceğini söyledi. İşte sendika temsilcisi kaç gündür şehrin dolaylarında ve boş mahallerde evsiz barksız yoksullarla karşılaşmak ve onlardan daimi emekçiler oluşturmak için dolaşıp duruyor, ama çok az kişi bulabiliyordu. Millet geçim derdiyle ve işiyle meşguldu.

Voşçov yemeğini bitirmişti, oturanların arasında ayağa kalktı.

"Niçin kalktın?" diye sordu Safronov.

"Otururken düşüncem daha kötü bir gelişim seyrediyor. Bu yüzden biraz ayakta duracağım."

"Pekâlâ, dur, sen aydın olmalısın, onlar boş boş oturur ve düşünürler sadece."

"Bilinçsizken, el emeğiyle geçiniyordum, ama sonraları, yaşamın önemini anlayamadım ve gücümü yitirdim."

Barakaya bir yerlerden müzik sesi geliyordu, içinde hiçbir düşünce olmamasına rağmen Voşçov'un bedenini mutluluktan titreyecek duruma getiren utkulu bir önsezinin olduğu farklı, yaşamsal sesler çalmaya başladı. Bu ansızın başlayan müziğin tedirgin edici sesleri bir vicdan duygusu uyandırmıştı. Bu sesler, bu rahatsız edici şarkının kaynağını orada bulmak ve gereksiz biri olmanın kederiyle ölümden önce gözyaşları dökmemek için, geçireceği hayatın süresini ziyan etmemeyi, umudun ufkunu sonuna kadar zorlamayı ve ona ulaşmayı öneriyordu.

Müzik kesildi ve yaşam eski ağırlığıyla herkesin üzerine yeniden çöktü.

Voşçov'un hanidir tanıdığı sendika temsilcisi, işçi barınağına girdi ve otlardan temizlenen sahada geçit töreninden sonra başlayacak olan işin önemini kavramaları için tüm artelin eski şehri baştan aşağıya bir kez daha dolaşmasını istedi.

İşçi arteli dışarı çıktı ve müzisyenlerin karşısında şaşkın-

lıkla durdu. Safronov, ona müzik şeklinde seslenen umumi saygıdan utanarak yapmacıktan öksürdü. Kazı ustası Çiklin şaşkınlık ve beklentiyle baktı –büyük hizmetlerini duyumsamıyordu, ama tören marşını bir kez daha dinlemek ve sessizce sevinmek istiyordu. Diğerleri sabırlı ellerini ürkekçe indirmişlerdi.

Sendika temsilcisi bu hareketli, canlı ortamdan *kendini hissetmeyi unutmuştu* ve bu durum onu rahatlatmıştı; yığınların bir araya gelmesi ve işçiler için bu destekleyici sevinçlerin düzenlenmesi telaşında kişisel yaşamın zevkleriyle tatmin olmayı aklına bile getirmemişti, çok zayıflamıştı ve geceleri ağır uyuyordu. Sendika temsilcisi, çalışma heyecanını azaltmış, ailesinde ev eşyalarının yetersizliğini anımsamış ya da geceleyin küçülen, yaşlanmış bedenini okşamış olsaydı, can sıkıcı işinin yüzde ikisi hesabına varlığından utanç duyardı. Ama duramıyor, dikkatle izleyen bilince sahip olamıyordu.

Sendika temsilcisi, emekçilere karşı duyduğu huzursuz bir bağlılığın getirdiği çabuklukla, müstakil evlerin bulunduğu şehri kalifiye işçilere göstermek üzere öne doğru bir adım attı; çünkü onların, bölgedeki işçi sınıfının yerleşeceği tek bina inşaatına bugün başlamaları gerekiyordu. Bu ortak bina da, müstakil ve avlulu evlerden ibaret olan şehrin üzerinde yükselecek, tek aileli, alçak evler terk edilecek, onların üstünü geçirimsiz bir bitki örtüsü kaplayacak, orada da unutulmuş zamanın eriyip giden insanları giderek son nefeslerini vereceklerdi.

İki yapı fabrikasından birkaç duvar ustası barakaya yaklaştı, sendika temsilcisi, şehirde yürüyüş başlamadan önce son dakikanın heyecanıyla gerilmişti; müzisyenler nefesli çalgılarını dudaklarına götürdüler, ama işçi arteli yürüyüşe geçmeyerek ayrı ayrı duruyordu. Safronov müzisyenlerin yüzlerinde yapmacık bir gayret fark etti, bu küçültücü müzik ağrına gitmişti:

"Ne bu, uydurduğunuz bir oyun mu? Nereye gidiyoruz böyle? Göreceğimiz ne kaldı ki!"

Sendika temsilcisinin yüz ifadesi değişti ve ruhunu hissetmeye başladı –onu kırdıkları zaman ruhunu hissederdi hep.

"Safronov yoldaş! Bu Bölge Sendika Bürosu eski yaşamın perişanlığını, çeşit çeşit sefil barınağı ve hazin koşulları, ayrıca devrimden önce mutluluğu göremeden canlarını veren proleterlerin defnedildiği mezarlığı, sizin artele örnek olarak göstermek istiyor, –o zaman görürdünüz ülkemizin ovasının ortasında mahvolmuş bir şehrin nasıl yattığını, o zaman hemen anlardınız onun ardından inşasına başlayacağınız bu ortak binanın bize, proletaryaya neden gerekli olduğunu..."

"Bize yaranmaya çalışma," diyerek tepkisini gösterdi Safronov. "Ne yani, birtakım yetkili makamların oturduğu küçük evleri görmedik mi? Bandoyu çocuk teşkilatına götür, bizler kendi siyasi bilincimizle bu inşaatın altından kalkarız."

"Demek, ben yardakçıyım, ha?" dedi sendika temsilcisi gitgide işkillenerek, korkmuştu. "Sendika büromuzda, adı lazım değil, bir dalkavuk var, ben de yardakçı oluyorum, öyle mi?"

Ve gönlü kırılan sendika temsilcisi sessiz sedasız Birlik idaresinin yolunu tuttu, peşinden de orkestra geliyordu.

Biçili boş araziden kuru otların ve çıplak yerlerin nemli kokusu geliyordu, bu yüzden yaşamın ve beyhudeliğin genel hüznü daha açık biçimde hissediliyordu. Voşçov'a kürek verdiler, toprağın tozundan gerçeği çıkarmak istercesine onu parmaklarının arasında sıktı; geçim sıkıntısı çeken Voşçov hayatın anlamına varmamayı kabullenmişti, ama hiç değilse yanındaki bir başkasının bedeninin tözünde onu gözlemlemek istiyordu –ve bu insanın yanında olmak için, düşünceyle ve anlamsızlıkla yorgun düşmüş bedenini çalışmaya adayabilirdi.

Mühendis boş arazinin ortasında duruyordu –pek yaşlı değildi, ama doğuştan kır saçlıydı. Tüm dünyayı ölü bir cisim olarak görüyor, onu daha önce yapı biçimine dönüşen or-

ganlarına göre değerlendiriyordu. Dünya her yerde onun dikkatli ve hayal edebilen, sadece atıl doğanın bilinciyle sınırlı olan aklına boyun eğiyordu; madde her zaman kesinliğe ve sabra teslim oluyordu, öyleyse cansız ve boştu. Ama adam hayattaydı ve sıkıntı veren maddenin ortasında onurluydu, mühendis bu nedenle işçilere kibarca gülümsüyordu. Voşçov mühendisin yanaklarının pembe –ama beslenmekten değil, aşırı kalp çarpıntısından pembe– olduğunu gördü, bu adamın heyecanlanması ve yüreğinin çarpması Voşçov'un hoşuna gitmişti.

Mühendis, Çiklin'e aplikasyonu bitirdiğini, temeli işaretlediğini bildirdi ve çakılmış kazıkları gösterdi: Artık işe başlanabilirdi. Çiklin mühendisi dinledi, aklı ve deneyimiyle onun planını bir de kendi gözden geçirdi. Kazı çalışmaları sırasında artelde ustabaşıydı, hafriyat uzmanlık alanıydı, duvar yapılmaya başladığında işi Çiklin'den Safronov devralırdı.

"İşçi sayısı yeterli değil," dedi mühendise Çiklin. "Adamı canından bezdirecek. Harcanacak zaman tüm faydayı yiyip bitirecek."

"İş ve İşçi Bulma Bürosu elli adam göndereceğini vaat etti, oysa ben yüz kişi talep etmiştim," dedi mühendis. "Ama bütün toprak altı çalışmalarından sadece ikimiz sorumlu olacağız: Siz ekibin başısınız."

"Kimsenin başına geçmeyeceğiz. Herkesi kendimizle bir tutacağız. Yeter ki adamlar gelsin."

Ve Çiklin bunları söyledikten sonra, düşünceli, cansız *yüzünü* zeminin üzerinde yoğunlaştırarak küreği toprağın yüzeyindeki yumuşak tabakaya sapladı; Voşçov da tüm gücünü küreğe vererek toprağı derinlemesine kazmaya başladı; çocukların büyümesini, mutluluğun fikre dönüşmesini ve geleceğin insanının –yüksek pencerelerden, onu bekleyen eski dünyaya bakmak için– bu sağlam, dayanıklı binada kendine huzurlu bir ortam bulmasını mümkün görüyordu şimdi. O, binlerce ot sapını, kökçüğü, çalışkan yaratıkların küçük

yeraltı yuvalarını sonsuza dek yok etmişti bile ve şimdi kasvetli killi toprağın dar hendeğinde çalışıyordu. Ama Çiklin onu geride bırakmıştı, küreği çoktan bir kenara koymuş, alttaki sert küskülük tabakayı dağıtmak için eline küsküyü almıştı. Çiklin çok eski zamanların doğal tabakasını ortadan kaldırırken bunun anlamına varamıyordu.

Çiklin, artelinde çalışan işçi sayısının yetersizliğinin bilinciyle asırlık toprağı aceleyle parçalıyordu, ölü bölgelerde bedenindeki tüm enerjiyi darbelere çevirerek. Yüreği hızlı atmaya alışkındı, dayanıklı sırtı zamanla tükenmişti, Çiklin'in derisinin altında bir nebze olsun koruyucu yağ kalmamıştı; yaşlı damarları ve bağırsakları dışarıdan görünüyordu, çevresini amaçsız ve bilinçsiz duyumsuyordu, ama tam bir kesinlikle. Bir zamanlar gençti ve kızlar onun orada burada gezinen, kendini korumayan ve herkese sadık olan güçlü bedenine duydukları tutkuyla sevmişlerdi onu. O yıllar pek çok kişi, bir sığınak gibi, Çiklin'e gereksinim duymuş ve güvenli sıcaklığında huzur bulmuştu; ama hissedeceği kadar çok kişi barındırmak isteyince pek çok kadın ve yoldaşı onu kıskançlıktan terk etmişti. Çiklin de geceleri özlem çekerek pazar meydanına çıkardı, büfeleri devirir ya da onları tümüyle bir yerlere çekip götürürdü, bu yüzden hapiste eziyetler çekti ve oradan yaz mevsiminin vişne rengi akşamlarında şarkılar söyledi.

Voşçov'un çalışma hevesi öğlene doğru gitgide düştü, kazı artık sinirine dokunmaya başlamıştı ve artelden geri kalmıştı; sadece sıska bir işçi sessizce çalışıyordu. Bu geri planda kalan asık yüzlü biriydi, bedeni çok çelimsizdi, zafiyet teri, etrafı seyrek saçlarla kaplı donuk, tekdüze yüzünden toprağa akıyordu; yukarı tırmanırken temelin kenarına doğru öksürdü ve balgam çıkardı, sonra da rahatlayarak uyumak ister gibi gözlerini yumdu.

"Kozlov!" diye seslendi Safronov. "Kendini yine kötü mü hissediyorsun?"

Kozlov cansız, çocuk sesiyle:

"Evet," diye karşılık verdi.

"Çok fazla zevk almaktan. Utanmayasın ve dinlenesin diye seni şimdi lambanın altındaki masanın üzerine yatıracağız."

Kozlov kızarmış nemli gözlerle Safronov'a bakıp kayıtsız bir yorgunlukla sustu.

"O sana neden sataşıp duruyor?" diye sordu Voşçov.

Kozlov kemikli burnundan pisliği çıkardı ve etrafına bakındı, özgürlük özlemi çekiyormuş gibi, aslında hiçbir şeyin özlemini çekmiyordu.

"Onlar diyorlar ki, diye yanıt verdi Kozlov. "Benim karım olmadığından geceleyin yorganın altında kendi kendimi seviyormuşum, gündüz de bedenim tükenmiş olduğundan yaşamak bana yaramıyormuş. Dendiği gibi, onlar her şeyi biliyor zaten." İncinmiş bir erkeğin sıkıntısıyla konuşuyordu.

Voşçov aynı yeri yine kazmaya başladı ve hâlâ çok miktarda kil ve toprak tabakası kaldığını gördü. Hayatın gerçeğini kendi karanlığında saklamış olan bu derin katmanlı dünyanın, her şeyi unutarak ve çalışarak hakkından gelmek için, insanın daha uzun zaman yaşaması, bir hayatı olması gerekli. Hayatın anlamını *kafanın içinde düşünmek* belki de daha kolay; ne de olsa rastlantısal olarak onu sezmek ya da akan bir duyguyla ona kederle dokunmak da mümkün.

Sabrını yitiren Voşçov:

"Safronov," dedi, "benim için en iyisi çalışmadan düşünmek, bütün dünyayı nasılsa dibine kadar kazamam."

"Düşünmeyeceksin," dedi Safronov duraksamadan. "Belleğin falan olmayacak ve Kozlov'a benzer şekilde, bir hayvan gibi kendi kendini düşüneceksin."

"Niye sızlanıp durursun, öksüz!" diye Çiklin karşıdan bağırdı. "İnsanlara bak ve doğduğuna göre yaşa."

Voşçov işçileri şöyle bir süzdü ve onlar yaşadıklarına ve dayandıklarına göre, o da bir şekilde yaşamaya karar verdi: Onlarla birlikte dünyaya gelmişti ve zamanı gelince onlardan ayrılmadan ölecekti.

"Kozlov, yüzükoyun uzan, dinlenirsin!" dedi Çiklin. "Öksürüyor, iç geçiriyor, konuşmuyor, acı çekiyor! Ev değil, mezar kazıyor sanki."

Ama Kozlov, başkasının ona acımasına saygı duymazdı. Zayıf, harap olmuş göğsünü belli etmeden gömleğinin altından sıvazlamaya başladı ve kohezyonlu zemini kazmayı sürdürdü. Hayatın, kocaman binaların inşa edilmesinden sonra başlayacağına hâlâ inanıyordu ve sefil, eli iş tutmaz bir eleman gibi görünürse onu hayata kabul etmeyeceklerinden korkuyordu. Kozlov'u sabahları sadece bir duygu rahatsız ediyordu –kalbi tekliyordu, ama kalbinin geri kalan artıklarıyla bile olsa gelecekte yaşamayı umut ediyordu gene de. Ancak göğsü dayanıksız olduğu için, çalışma sırasında ara sıra kemiklerin üstünden göğsünü sıvazlaması ve fısıltıyla kendini dayanmaya zorlaması gerekiyordu.

Öğlen vakti geçeli çok olmuş, İş ve İşçi Bulma Bürosu hâlâ kazı işçisi göndermemişti. Gece otları biçen orakçı uyanmıştı, patates kızarttı, üzerine yumurta kırdı, yağda pişirdi, dünden kalma lapayı ekledi, güzel görünsün diye üzerine dereotu serpti ve tenceredeki bu karmakarışık yemeği, artelin düşen gücünü arttırmak için getirdi.

Yemeklerini birbirlerine bakmadan, açgözlülük yapmadan sessizlik içinde yediler, insanın gücü tek bir bilinçten geliyormuşçasına.

Mühendis günlük işleri için çeşitli kuruluşları dolaştı ve temele geldi. İşçiler yemeklerini bitirinceye kadar bir kenarda durdu ve yemek bitince:

"Pazartesi 40 kişi daha gelecek. Bugün cumartesi: Paydos zamanı," dedi.

"Nasıl paydos ederiz?" dedi Çiklin. "Birkaç metreküp daha hafriyat çıkaracağız, erken paydos etmemiz bir işe yaramaz."

"Paydos etmeniz lazım," diye itiraz etti şantiye şefi. "Altı saatten fazladır çalışıyorsunuz, yasa var."

"Bu kanun sadece yorgun elemanlar için," dedi Çiklin

karşı çıkarak. "Uyku saatine kadar biraz çalışacak gücüm var. Kim ne düşünüyor?" diye diğerlerine sordu.

"Akşama kadar epey zaman var," dedi Safronov. "Hayatı ne diye boşa harcayalım, en iyisi bir şeyler yapalım. Hayvan değiliz, değil mi ya, şevk ve heyecanla yaşayabiliriz."

"Doğa belki de aşağıda bizlere bir şeyler gösterecek," dedi Voşçov.

"Ne?" diye sordu işçilerden biri anlamamış gibi.

Mühendis başını eğdi, evde geçen boş vakitten korkuyordu, tek başına nasıl yaşayacağını bilmiyordu.

"O zaman biraz çizim yapmaya giderim ve kazıklar üzerindeki yuvaları tekrar hesaplarım."

"Tamam, o halde: Çizimlerine git, kazıkları hesapla!" dedi Çiklin. "Nasıl olsa toprak kazılmış, çevrede bir sıkıntı var. Kurtulalım, o zaman hayatı biz kuralım ve biraz soluk alalım."

Şantiye şefi ağır ağır uzaklaştı. Bayramlara yakın hizmetçi kadının yerleri yıkadığı, annesinin konuk odasını derleyip topladığı, sokaktaysa yatağını bulamamış suların aktığı çocukluğunu anımsadı, o çocuk ne yapacağını bilmediği gibi, bir de üzgün ve düşünceliydi. Şimdi de hava kararmıştı, ovanın üzerinde ağır ağır kasvetli bulutlar yüzüyor ve Rusya'nın her yerinde sosyalizm bayramının hemen öncesinde döşemeler yıkanıyordu. Biraz erken keyiflenmenin bir yararı yok; en iyisi oturmak, düşüncelere dalmak ve geleceğin binasının bölümlerini çizmek.

Kozlov karnının tok olmasından mutlu oldu, aklı da gelişmişti.

"Tüm dünyada, söylendiği gibi, efendiler ziftlenmeyi severler!" dedi. "Efendi, şıppadak kendine ev inşa edecek, sizler de bomboş arazide ölüp gideceksiniz."

"Kozlov, seni hayvan!" dedi Safronov. "Sadece kendi bedeninden zevk alırsan proletarya evinde işin ne?"

"Zevk alıyorsam ne olmuş!" diye karşılık verdi Kozlov. "Beni bir kez olsun kim sevmiş ki? 'Yaşlı kapitalizm ölene ka-

dar sabret!' diyorlar. Şimdi sona erdi, ben yine yorganın altında yalnız başıma yaşıyorum, öyle dertliyim ki!"

Voşçov, Kozlov'a duyduğu yakınlıktan heyecanlanmıştı:

"Üzüntü önemli bir şey değil yoldaş Kozlov. Sınıfımızın bütün dünyayı hissettiği, mutluluğun her halükârda uzak bir şey olduğu anlamına gelir bu. Mutluluktan yalnızca utanç doğar!"

Voşçov ve diğer işçiler daha sonra birlikte yeniden işbaşı yaptılar. Güneş hâlâ tepedeydi, kuşlar aydınlık havada yanık yanık ötüyorlardı, sevinçten uzak, ama uzamda yiyecek arayarak. Kırlangıçlar, belleri bükük kazı yapan işçilerin üzerinde aşağıya doğru ok gibi uçuyorlardı, kanatları yorgunluktan duyulmaz olmuştu ve tüylerinin altında ihtiyaçları olan ter vardı; yavrularını ve dişilerini doyurmak için bedenlerin hırpalanmasına ara vermeden şafaktan beri uçuyorlardı. Voşçov bir gün havada ölen ve yere düşen bir kuşu tutup kaldırmıştı: Her yanı ter içindeydi; kuşun bedenine bakmak için tüylerini yolduğunda, ellerinde, kendi işinde yorgun düşmekten ölen cılız, hazin bir varlık kalmıştı. Ve Voşçov şimdi iyice kaynaşmış toprak zemini darmadağın ederken kendine acımıyordu: Burada bir bina yükselecekti, insanlar içinde acı ve sıkıntılarından arınacaklar ve pencerelerden dışarıda yaşayan kuşlara ekmek kırıntıları atacaklardı.

Gözleri ne kuş ne gökyüzü gören, ne de düşünen Çiklin, küskünüyle toprağı çılgınca parçalayarak darmadağın ediyordu, bedeni killi kazı çukurunda zayıf düşmüştü, ama gece uykusunda bedeninin yeniden güçle dolacağını bildiğinden yorgunluğu dert etmiyordu.

İyice bitkin düşen Kozlov toprağa çökmüştü ve açığa çıkan kireç taşını baltayla yontuyordu; zamanı ve uzamı anımsamayarak, ısınan gücünün artıklarını yardığı kayaya boşaltarak çalışıyordu; taş ısınmıştı, ama Kozlov gitgide soğuyordu. Öyle sessiz sedasız ölebilirdi ve parçalanan kaya, gelecekte çoğalacak insanlara onun zavallı mirası olurdu. Kozlov'un pantolonu hareket etmekten yukarı sıyrılmıştı, derisi-

nin altındaki eğri büğrü sivri kaval kemikleri belirgin biçimde ortaya çıkmıştı, çentik çentik, bıçak gibi. Voşçov'a kemikler dayanıksız deriyi delecek ve dışarı fırlayacaklar gibi geldi, bu korunmasız kemikler onda sıkıntı verici bir gerginlik hissi yarattı. Aynı kemik yerlerinde kendi ayaklarını yokladı ve işçilere döndü:

"Paydos zamanı! Yoksa canınız çıkacak, ölüp gideceksiniz, o zaman kim insan olarak kalır?"

Voşçov sözlerine bir karşılık verildiğini duymadı. Akşam olmaya başlamıştı: Uzakta koyu mavi bir gece yükselmişti, uyku ve serin bir nefes vaat ederek. Yeryüzünün üstünde, hüzün gibi cansız bir gökyüzü asılıydı. Kozlov gözlerini hiçbir yere çevirmeden eskisi gibi toprağın içindeki kayayı yok etmeyi sürdürüyordu, büyük olasılıkla zayıflayan kalbi de sıkıntıyla çarpıyordu.

Bütünproletarya evinin şantiye şefi gece karanlığında teknik bürodan çıktı, temel için kazılan çukur ıssızdı. İşçi arteli barakada bedenleri adeta birbirine geçmiş durumda uyuyordu, ve sadece kararmış gece lambasının ışığı, talihsiz bir olay ihtimaline karşı ya da aniden su içmek isteyen bir işçi için yolu aydınlatarak, oradan, ince tahtanın arasından sızıyordu. Mühendis Pruşevski barakaya yaklaştı ve eski budak deliğinden içeriye baktı. Çiklin duvarın yanında uyuyordu, kuvvetten şişmiş kolu karnının üzerindeydi ve tüm bedeni uykunun sağlıklı işleviyle gurulduyordu. Çıplak ayaklı Kozlov ağzı açık uyuyordu, gırtlağından hırıltılar geliyordu, soluduğu hava, ağır, koyu kanın arasından geçiyormuş gibi, yarı açık fersiz gözlerinden ise düşten ve belki de bilinmedik bir özlemden birkaç damla gözyaşı akmıştı.

Pruşevski başını tahta aralıktan çıkardı ve düşünmeye başladı. Uzakta gece şantiyesi elektrik ışığıyla aydınlatılmıştı, ama Pruşevski orada cansız inşaat malzemesinden ve yorgun, düşünmeyen insanlardan başka hiçbir şeyin olmadığını

biliyordu. İnsanların bu zamana kadar çitle çevrili avlu tarzı evlerde oturdukları eski şehir yerine bütün proletaryayı içine alan tek bir ev fikrini düşünen o olmuştu. Bir yıl sonra bölgedeki tüm proletarya küçük kent evlerinden çıkacak ve yaşamak için anıtsal yeni eve yerleşecek. 10-15 yıl sonra başka bir mühendis dünyanın tam ortasında, dünyanın bütün emekçilerinin ebedi, mutluluk yuvasına gireceği bir kule inşa edecek. Pruşevski sanata ve amaca uygunluk bakımından böyle statik-mekanik bir eserin dünyanın merkezine yerleştirilmesi gerektiğini öngörebilirdi, ama ovanın ortasındaki bu ortak binanın sakinlerinin ruhsal yapısını sezemiyor ve özellikle yerkürenin tam merkezindeki geleceğin kulesine yerleşecek olanları gözlerinde canlandıramıyordu. O zaman gençlerin bedenleri nasıl olacak ve kalp nasıl bir etkileyici güçle çarpacak ve *akıl düşünecek?*

Pruşevski'nin şimdi öğrenmek istediği buydu, bu anıtsal yapının duvarlarının boş yere inşa edilmemesi adına... Eve insanlar yerleşecek ve onlar, bir gün ruh olarak adlandırılacak olan hayatın fazladan sıcaklığıyla dolacaklar. İçinde insanların sırf kötü hava koşulları yüzünden oturdukları evlere benzer kuru binalar dikmekten korkuyordu.

Pruşevski geceleyin çok üşümüştü, sessizliğin hüküm sürdüğü temel çukuruna inmişti. Bir süre dibinde oturdu; altında kaya vardı, yanından zemin kesiti yükseliyordu ve killi katmanda, ondan oluşmayan bir toprak tabakasının bulunduğunu gördü. Üst yapı kolonların temelinden mi oluşacak, yoksa yaşam için gerekli her malzemenin imalatı, insan ruhunu bir yan ürün olarak mı var edecek? İmalatın kalitesi eksiksiz bir tasarrufla yükseltilirse, o zaman ondan beklenmedik yan ürünlerin ortaya çıkmasına yol açmaz mı bu?

Mühendis Pruşevski 25 yaşından beri bilincinde baskı hissediyordu ve *hayatın ileride kavranmasının sonu,*[6] duyumsayan zihninin tam önünde karanlık bir duvar gibi beliriyordu.

---

[6] Bilinç bunalımına düşerek bir şeyi sonuna kadar algılayamama anlamında. (ç.n.)

Ve o zamandan beri kendi duvarının önünde debelenip durarak acı çekiyordu, aslında dünyayı ve insanları kaynaştıran vasat, ama gerçek olan maddenin dokusunu kavraması onu yatıştırıyordu, tüm zorunlu bilimler bilincinin duvarının sınırına kadar örülmüştü, duvarın gerisinde ise, pek geçmeye çalışmayacağı can sıkıcı bir yer bulunuyordu. Ama birinin tırmanarak duvarın arkasına geçip geçmediğini yine de merak ediyordu. Pruşevski bir kez daha barakanın duvarına yaklaştı, eğilerek, adamın yaşamında bilinmedik bir şey keşfetmek için karşı tarafta, en yakında uyuyan işçiye baktı. Ancak adam zar zor seçiliyordu, çünkü gece lambasındaki gazyağı bitmek üzereydi ve gitgide yavaşlayan bir nefes duyuluyordu. Pruşevski barakadan ayrıldı, tıraş olmak için gececilerin berber dükkânına yöneldi; sıkıntılı ve kederli olduğu anlarda birinin dokunuşu hoşuna giderdi.

Pruşevski odasına gece yarısından sonra geldi. Meyve bahçesindeki ek yapının penceresini karanlığa açmıştı, bir süre oturdu. Buranın hafif rüzgârı bazen yaprakları sallamaya başlar, ama çok geçmeden yine sessizlik olurdu. Bahçenin ardından biri geliyordu ve kendi şarkısını söylüyordu; herhalde ya akşam çalışmasından dönen bir muhasebeci ya da sadece uyumaktan bıkmış biriydi.

Uzakta gökte asılı, kurtuluş umudu olmayan sönük bir yıldız parlıyordu, hiçbir zaman bundan daha yakın olmayacaktı. Pruşevski puslu havanın arasından yıldıza baktı, zaman geçiyordu ve kuşkular içindeydi.

"Yoksa ölecek miyim?"

Pruşevski henüz uzakta olan ölümden önce, kimin ona kendini bundan alıkoymasını gerektirecek kadar gereksinim duyduğunu bilmiyordu. Umuttan geriye sabır kalmıştı sadece; ve bir yerlerde birbirini izleyen gecelerin ardında, yaprakları ve çiçekleri dökülen, çiçeklenen ve yeniden ölen bahçelerin ardında; karşılaştığı ve yanından geçtiği insanların ardında –ranzaya uzanacağı, yüzünü duvara döneceği ve ağlamayı beceremeyerek öleceği– ona ait bir zaman duruyordu.

Dünyada sadece kız kardeşi yaşayacak, ama o bir bebek dünyaya getirecek, çocuğuna duyduğu merhamet, ölü erkek kardeşine hissettiği acımadan daha baskın çıkacaktı.

"Ölsem daha iyi," dedi kendi kendine. "Beni kullanıyorlar, ama kimse benden hoşnut değil. Yarın kız kardeşime son mektubumu yazacağım, sabahleyin pul almalıyım."

Ve ölmeye karar verince yatağına yattı ve hayata kayıtsızlığının mutluluğuyla uyudu. Tam bir mutluluk hissetmeyince, gecenin üçüne doğru uyandı, odasını aydınlatıp tan yerleri ışıyana kadar, yakındaki elma ağaçlarıyla çevrelenmiş şekilde, ışığın ve sessizliğin ortasında oturdu; ve sonra, kuşların cıvıltısını ve yürüyenlerin adımlarını duymak için pencereyi açtı. (I)

Herkes uyandıktan sonra kazı işçilerinin gece barınağına yabancı biri geldi. Eski bir anlaşmazlıktan dolayı, işçilerin içinde bir tek Kozlov tanıyordu onu. Sendikalar Bölge Sovyeti Başkanı yoldaş Paşkin'di bu adam. Yaşlı başlı bir adamdı, belinin büküklüğü geçen yıllardan çok, kamusal görevinin ağırlığındandı; bu sebepten babaca konuşur, hemen her şeyi anlar ya da önceden sezerdi. (II)

Zor bir durumla karşılaştığında: "E, ne olmuş?" derdi çoğunlukla. "Yine de tarihsel olarak mutluluk gelecek." Ve artık düşünecek bir şeyi olmayan üzgün başını uysalca eğerdi.

Paşkin temel çukurunun yanında, normal bir üretimi izliyormuş gibi yüzü yere doğru duruyordu.

"Tempo yavaş," dedi işçilere. "Verimi yükseltmede gücünüzü neden esirgiyorsunuz? Sosyalizm sizsiz de idare eder, ama siz onsuz anlamsız bir hayat sürersiniz ve sonunda ölüp gidersiniz."

"Biz, yoldaş Paşkin, dendiği gibi gayret gösteriyoruz," dedi Kozlov.

"Hani, nerede çalışmanız? Çok az yer kazmışsınız!"

Paşkin'in paylar gibi konuşmasından utanan işçiler karşılık vermediler. Ayakta dikiliyorlar ve anlıyorlardı: Adam

doğru söylüyor: Toprağı daha çabuk kazmak ve binayı yükseltmek gerek, aksi halde öleceksin ve başaramayacaksın. Şimdi hayat nefesin akışı gibi uçup gitse de inşaat sayesinde hayatı, geleceğin değişmez mutluluğu ve çocuklar için düzenlemek mümkün.

Paşkin uzaklara bakıyordu, kırlara, koyaklara; bir yerlerde rüzgârlar başlıyor, soğuk bulutlar beliriyor, çeşitli sivrisinek türü ve hastalıklar ortaya çıkıyor, köy ağaları düşüncelere dalıyorlar ve köyün geri kalmışlığı uyuyordu. Bu iç karartıcı boşlukta proletarya tek başına yaşıyor, herkes için düşünmek ve uzun yaşamın el yapımı maddelerini de üretmek zorunda kalıyordu. Ve Paşkin ona bağlı tüm sendikalar için üzülüyordu, o, emekçilere giden yolu kavramıştı.

"Yoldaşlar," dedi Paşkin, "sizlere sendikanın politikasına uygun şekilde birtakım ayrıcalıklar sağlıyorum."

Safronov, "Peki, bu ayrıcalıkları nereden sağlayacaksın?" diye sordu. "Bizler öncelikle üretmek ve ürettiklerimizi sana devretmek zorundayız, sen de bize."

Paşkin kederli, uzgörür gözleriyle Safronov'a baktı, kente görevine gitmek üzere ayrıldı. Peşinden Kozlov gelmişti, biraz uzaktan şöyle dedi:

"Paşkin yoldaş, bakın, Voşçov bize katıldı, ama İş ve İşçi Bulma Bürosu'ndan ferağı yok, yani onu geri çekmek zorundasınız."

"Bunda herhangi bir sorun görmüyorum, proletaryada şimdi işçi açığı var." Paşkin böyle verdi hükmünü ve Kozlov'u rahatlatmadan çekip gitti. Kozlov ise proletaryaya olan inancını hemen yitirmeye başladı, karalayıcı bildiriler yazmak ve örgütsel kazanımlar adına çeşitli anlaşmazlıkları yoluna koymak üzere kente gitmek istedi.

Zaman öğlene kadar esenlik içinde geçti: İşi başlatanlardan ya da teknik personelden kimse temele gelmemişti, ama toprak yine de kazı işçilerinin gücü ve sabrıyla kürekler altında derinleşmişti. Voşçov bazen eğiliyor, çakıl taşları ve ayrıca pıhtı haline gelmiş tozları topluyor, pantolonunun cepleri-

ne sokuşturuyordu. Toprağın içinde, karanlıkta birikmiş, neredeyse yüzyıldır duran çakıl taşları onu hem sevindiriyor hem endişelendiriyordu: Bu demekti ki Voşçov'un orada bulunmasının bir nedeni vardı, insanın daha uzun yaşaması gerekiyordu.

Öğlenden sonra Kozlov'un nefesi tutuldu, rahat nefes alamıyordu. Nefesini içine çekmeye çalışıyor, ama hava eskisi gibi karnına kadar girmiyor, sadece bedeninin üst kısmında dolanıyordu. Kozlov çıplak zemine oturdu, parmaklarıyla kemikli yüzüne dokundu.

"Rahatsızlandın mı?" diye sordu Safronov. "Dayanıklı olman için kültürfiziğe kaydolman lazım, ama sen bir anlaşmazlık tutturmuş gidiyorsun: Geriliğe kafa yoruyorsun."

Çiklin acımadan ve ara vermeden doğal kaya levhalarını parça parça ediyordu, düşünmek ya da duygulanmak için bile durmuyordu, başka türlü nasıl yaşayacağını bilmiyordu –ya hırsız olurdu ya da devrime zararı dokunurdu.

"Kozlov yine zayıfladı!" dedi Safronov Çiklin'e. "Bu gidişle sosyalizmi çıkaramaz: Bazı işlevleri yetersiz kalır!"

Çiklin burada birden düşünmeye başladı, çünkü toprağa çıkış yolu kesilmişse, yaşamının gideceği bir yer yoktu. Islak sırtını temele yasladı, uzaklara baktı ve hatıraları canlandı –artık hiçbir şey düşünemiyordu. Şimdi temele yakın dere yatağında biraz ot bitmişti ve değersiz kum ölü gibi baygın yatıyordu; daimi güneş buranın, yere yakın yaşamın önemsiz her maddesi için kendi bedenini umursamazca heba ediyordu; güneş, sıcak sağanaklarla çok eski zamanlardan yarmıştı vadiyi, ama vadide bu zamana kadar proletarya çıkarına hiçbir yatırım yapılmamıştı. Çiklin zihnini kontrol ederek dere yatağına yürüdü, alışkın adımlarla ve düzenli biçimde nefes alarak uzunluğunu ölçtü. Burası temel için kesinlikle gerekliydi, sadece şevleri planlamak, derinliği su geçirmez, dayanıklı zemine oturtmak gerekiyordu.

Çiklin döndükten sonra işçilere şöyle dedi:

"Kozlov biraz rahatsız, yatsın. Burayı daha fazla kazma-

ya çalışmayacağız, binayı ise dere yatağına oturtacağız ve oradan yükselteceğiz: Kozlov sonuna kadar yaşamayı başaracaktır."

Çoğu Çiklin'i dinledikten sonra işi bıraktı ve dinlenmeye oturdu. Ama Kozlov yorgunluğu üzerinden atmıştı şimdi, toprağın artık kazılmayacağını ve kusursuz bir disiplinin sağlanması gerektiğini bildirmek için Pruşevski'ye gitmek istedi. Böyle bir örgütsel faydaya soyunan Kozlov önce sevindi ve sağlığı yerine geldi. Ama Kozlov gitmeye davranmıştı ki Safronov onu durdurdu.

"Ne o Kozlov, entelijensiyanın yolunu mu tuttun? Bak işte, yığınlarımızın arasına entelijensiyanın kendisi iniyor."

Pruşevski, tanımadığı insanların önünde temele yaklaştı. Kız kardeşine mektup yollamıştı ve şimdi ısrarla çalışmak, eldeki mevcut malzemeler için endişelenmek ve herhangi bir yabancının faydasına bir bina inşa etmek istiyordu, ölümle ve geride kalan insanlara karşı öksüzlük duygusuyla uyuşan özel, sevecen bir kayıtsızlığı yerleştirdiği bilinci yeter ki rahatsız olmasın. Şu ya da bu sebeple önceden sevmediği insanlara farklı bir incelikle davrandı, şimdi bu insanlarda kendi yaşamının neredeyse başlıca muammasını hissediyordu, tanıdığı tanımadığı insanların aptal yüzlerini heyecanlanarak ve anlamına varamayarak dikkatle inceliyordu.

Bu tanımadık kişiler, Paşkin'in, yönetimin öngördüğü tempoyu arttırmak amacıyla yolladığı yeni işçilerdi. Ama gelenler işçi değillerdi: Çiklin şöyle bir bakarak onların kentte eğitim görmüş işçilerin aksine, çeşit çeşit bozkır münzevileri ve yük atının arkasında sessiz adımlarla yürümeye alışık kişiler olduğunu hemen anlamıştı. Onların bedenlerinde proletaryaya özgü çalışma yeteneği kesinlikle görünmüyordu, onlar daha çok sırtüstü yatmaya ya da başka şekilde rahatlarını bozmamaya eğilimli kişilerdi.

Pruşevski, Çiklin'e yeni işçileri temelde dizmesini ve onlara ders vermesini söyledi, çünkü dünyada var olan insanlarla yaşamayı ve çalışmayı öğrenmeleri gerekiyordu.

"Bu bizim için hiçbir şey," diye düşüncesini bildirdi Safronov. "Onların geri kalmışlığını en kısa zamanda etkinliğe çekeriz."

"Tabii!" dedi Pruşevski güven duyarak ve Çiklin'in arkasından vadiye gitti.

Çiklin dere yatağının yarısından fazlasının hazır bir temel olduğunu ve bu vadiyi kullanarak zayıf insanları gelecek için korumanın mümkün olacağını söyledi. Pruşevski bunu uygun buldu, çünkü bina bitmeden önce nasıl olsa ölecekti.

Safronov sınıf bilinci ve incelik okunan yüzünü buruşturarak, "Ama bilimsel bir kuşkuya düştüm," dedi ve herkes dikkatle onu dinlemeye başladı. Safronov da etrafındakilere gizemli aklın gülümsemesiyle bakıyordu. "Yoldaş Çiklin'in bu dünya tasarımı nereden çıktı?" diye ağır ağır devam etti: "Yoksa o, çocukluğunda özel bir öpüşe mi sahipti ki ilim irfan öğrenmiş birinden daha iyi vadi seçiyor? Yoldaş Çiklin nasıl oluyor da hep sen düşünüyorsun, ben yoldaş Pruşevski'yle dolaşıyorum sınıflar arasında değersiz biri gibi, kendimde de bir iyileşme görmüyorum."

Çiklin bu kurnazlığa yüzünü buruşturdu ve kabaca yanıt verdi:

"Yaşayacak bir yer yok, *kafanda böyle düşünüyorsun.*"

Pruşevski amaçsız bir çilekeşe bakar gibi baktı Çiklin'e, sonra da dere yatağında jeolojik sondaj yapılmasını istedi ve bürosuna gitti. Orada nesneleri duyumsamak ve anılarındaki insanları biraz unutmak için bütünproletarya evinin tasarlanmış bölümleri üzerinde özenle çalışmaya başladı. Voşçov yaklaşık iki saat sonra sondaj kuyusundan zemin örnekleri getirdi ona. Voşçov: "Herhalde doğal yaşamın anlamını biliyor," diye düşündü Pruşevski için ve hiç şaşmayan acısıyla bezgince sordu:

"Dünyanın neden kurulduğunu biliyor musunuz peki?"

Pruşevski bir süre dikkatini Voşçov'dan ayırmadı: "Gerçekten onlar da mı aydın olacaklar, acaba kapitalizm bizleri ikiz mi doğurdu? Aman Tanrım, şimdiden yüzü ne kadar sı-

kıntılı?"

"Bilmiyorum," diye karşılık verdi Pruşevski.

"İyi bir eğitim verselerdi, bunu öğrenirdiniz ama."

"Her birimize bazı ölü konular öğretildi: Zemini, yükün ağırlığını, statik mekaniği bilirim, ama makinelerden pek anlamam ve hayvanın yüreği neden çarpar bilmem. Bize şeyleri bütün olarak anlatmadılar, ya da özünde ne olduklarını."

"Çok yazık," dedi Voşçov. "Bu kadar uzun süre nasıl sağ kaldınız? Kil tuğla için iyidir, bizler içinse yeterli değil!"

Pruşevski vadi toprağı örneğini eline aldı ve üzerinde yoğunlaştı, o sadece bu koyu toprak parçasıyla kalmak istiyordu. Voşçov kapının arkasına çekildi, içinden hüznünü mırıldanarak gözden kayboldu.

Mühendis uzun süre toprağı inceledi, umut ve karşılanmış istekten bağımsız, özdevimsel aklın ataletine göre yaptı toprağın sıkıştırma ve deformasyon hesaplarını. Pruşevski, önceleri duyusal yaşam ve mutluluk hayalleriyle doluyken zemin emniyetini tam doğrulukla hesaplayamazdı, şimdiyse sürekli nesnelerle ve bina inşaatlarıyla ilgilenmek istiyordu, insanlara karşı dostluk ve bağlılık duymak yerine, zihninde ve boş yüreğinde onlara sahip olmak için... Geleceğin binasının statiğiyle uğraşması Pruşevski'ye hazza yakın, berrak bir düşünce kayıtsızlığı sağlıyordu, donatı detayları, aynı düşünceyi paylaşanlarla arkadaşlık etme heyecanından daha fazla ve daha güçlü bir ilgi uyandırıyordu. Ne devinime, ne hayata ne de tükenmeye gereksinim duyan sonsuz madde Pruşevski için –yitirilen bir sevgili gibi– unutulan ve zorunlu olan bir şeydi.

Pruşevski hacim hesaplarını bitirince, geleceğin bütün-proletarya barınağının yıkılmazlığını sağlamış oldu ve hâlâ dışarıda yaşayan insanları korumak için tayin edilen maddenin emniyetinden bir rahatlama duydu. Ve hafiflemiş, içi sessizleşmişti, sanki ölüm öncesi kaygısız bir yaşamı değil, annesinin bir zamanlar *dudaklarıyla* ona *fısıldadığı* o kayıtsız hayatı yaşıyordu, ama hatıralarında bile onu yitirmişti.

Pruşevski huzurunu ve şaşkınlığını bozmadan şantiye bürosundan ayrıldı. Doğada, boşalmış yaz günü akşama dönüyordu; yakında ve uzakta her şey yavaş yavaş sona eriyordu: Kuşlar köşelerine çekiliyor, insanlar yatıyorlardı, yorgun, bilinmedik insanların tencere başında akşam yemeğini bekleyerek, hayata sonuna kadar dayanmaya karar vererek oturdukları kuytulardaki kır evlerinden usulca duman tütüyordu. Temelde in cin top oynuyordu, kazı işçileri çalışmak için dere yatağına geçmişlerdi ve şimdi orada bir faaliyet vardı. Pruşevski, uzun süre uyumayan, düşünen, tartışan insanların olduğu; akşamları açık gıda mağazalarından şarap, şekerlemeler ve pasta kokularının estiği; yabancı bir kadınla karşılaşmanın ve bu endişe içinde sonsuza dek yaşamayı isterken, dostluğun gizemli mutluluğunu hissederek onunla gece boyu sohbet etmenin, sabahleyin ise sönük gaz lambasının altında vedalaşırken bir daha buluşma sözü vermeden gündoğumunun ıssızlığında ayrılmanın mümkün olduğu uzaktaki o büyük kentte olmak istedi.

Pruşevski büronun önündeki küçük peykeye oturdu. Bir zamanlar baba ocağında da otururdu böyle –yaz akşamları o zamandan beri değişmemişti,– o yıllar önünden gelip geçenleri seyretmeyi severdi; kimileri hoşuna giderdi ve ayrıca tüm insanların tanıdığı kişiler olmamasına üzülürdü. Aynı duygu içinde canlı kalmıştı ve bugüne kadar da onu rahatsız etmişti: Bir zamanlar böyle bir akşamda, çocukluğunu geçirdiği evin önünden bir kız geçmişti, ne yüzünü ne de olayın tarihini hatırlıyordu, ama o zamandan beri tüm kadınların yüzünü inceliyordu; ortadan kaybolduktan sonra yine de tek sevdiği olan ve yanında durmayıp önünden öylece geçip giden o kızın yüzünü hiçbirinde bulamıyordu.

Rusya'nın her yanında baş gösteren devrim zamanında gece ve gündüz köpekler havlamıştı, ama şimdi susmuşlardı: Artık çalışma zamanıydı ve emekçiler sessizlikte uyuyorlardı. Polis, işçilerin uykuları deliksiz ve sabah çalışmaları verimli olsun diye sessiz işçi barınaklarını dışarıdan koruyor-

du. Sadece gece vardiyasındaki işçiler ve Voşçov'un bu kente gelişi sırasında karşılaştığı o sakat adam uyumuyorlardı. Bugün tekerlekli sandalyesiyle yaşamdan payını almak için yoldaş Paşkin'e gitmişti, bunun için haftada bir kez uğrardı.

Paşkin, yanıp da bir kazaya kurban gitmesin diye sağlam tuğlalı bir evde oturuyordu, evin açık pencereleri geceleyin bile çiçekleri ışıklandırılan Kültür Parkı'na bakıyordu. Sakat adam, buhar kazanı gibi sesin çıktığı, akşam yemeği hazırlanan mutfağın penceresinin önünden geçti ve Paşkin'in çalışma odasının karşısında durdu. Ev sahibi, sakat adam için meçhul bir düşünceye dalmış şekilde masa başında hareketsiz oturuyordu. Masanın üzerinde sağlığı güçlendirmek ve aktiviteyi geliştirmek amacıyla çeşitli sıvılar ve kavanozlar bulunuyordu. Paşkin epeyce sınıf bilinci kazanmıştı, ön saflarda bulunuyordu; kazanımları çoktu ve bu yüzden bilimsel açıdan bedenini koruyordu, sadece yaşamının bireysel mutluluğu için değil, yakınındaki işçi yığınlarının iyiliği için de... Sakat adam, Paşkin düşünce meşguliyetinden kalkarak tüm organlarıyla koşu idmanı yaptığı ve zinde duruma gelerek yeniden oturduğu ana kadar bir süre bekledi. Sakat adam pencereden konuşmak istedi, ama Paşkin küçük şişeyi aldı ve üç kez ağır ağır iç geçirdikten sonra şişeden bir miktar içti.

"Seni daha ne kadar bekleyeceğim?" diye sordu, ne hayatın ne de sağlığın değerinin bilincinde olan adam. "Benden yine bir şey almak mı istiyor canın?"

Paşkin elinde olmadan telaşlanmıştı, ama zihin çalışması ona iyi gelmişti. Bedeninin sinirlerini asla boşa harcamak istemezdi.

"Ne var ne yok Jaçev yoldaş? İhtiyacını neyle karşılıyorsun, ne diye heyecanlanıyorsun böyle?"

Jaçev olaya uygun şekilde doğrudan yanıt verdi:

"Sen nesin biliyor musun, bir burjuva, sana neden katlandığımı yoksa unuttun mu? Apandisine kötü bir şey olmasını ister misin? Benim için hiçbir düstur yeterli değildir, bunu aklından çıkarma!"

Sakat adam burada hemen önünden bir demet gül kopardı ve koklamadan bir kenara fırlattı.

"Yoldaş Jaçev, seni hiç anlamıyorum, sana birinci kategoriden emekli maaşı veriliyor zaten, mesele nedir? Ben aslında imkân buldukça her zaman sana uğruyorum."

"Yalan söylüyorsun, sınıf artığı, karşına çıkan hep benim, senin uğradığın filan yok!"

Paşkin'in odasına et çiğneyen kıpkırmızı dudaklarıyla karısı girdi ve kocasına:

"Levoçka, yine mi telaş, endişe?" dedi. "Paketi hemen getireceğim; bayağı dayanılmaz bir hal aldı. Ne olursa olsun, bu tip insanlara nasıl sinirlenmez insan!"

Kadın, çekilmez bedeniyle gerisin geri uzaklaştı.

"Bak bak, alçak herif, karını nasıl beslemişsin!" dedi bahçeden Jaçev. "Tüm supaplar boşta çalışıyor, demek ki o şeyi... böyle idare edebiliyorsun!"

Paşkin, geri kalmış unsurlara yol göstermede hayli deneyimliydi.

"Sen, yoldaş Jaçev, kendine pekâlâ bir hayat arkadaşı bulabilirdin: Maaşta asgari talepleri hesaba katıyorlar."

"Oho, ne anlayışlı bir sürüngen!" dedi karanlığın içinden Jaçev. "Maaşım yulafa bile yetmez, ancak darıya. Yağ ve biraz da süt istiyorum. Senin şu alçak karına söyle, bana şöyle koyusundan bir şişe krema doldursun!"

Paşkin'in karısı paketle kocasının odasına girdi.

"Olya, krema da istiyor," dedi Paşkin.

"Bir bu eksikti! Ona pantolonluk krepdöşin almalı, ne dersin? Aklından geçirmişsindir ya!"

Jaçev çiçeklikten bağırdı:

"Karın sokakta eteğini cart diye yırtmamı istiyor galiba ya da suratını süslediği tuvalet masasıyla birlikte yatak odasının penceresini parçalamamı... Canı benden bir şey almak istiyor!"

Paşkin'in karısı, Jaçev'in Bölge Kontrol Komiserliği'ne kocası hakkında dilekçe gönderdikten sonra, tam bir ay so-

ruşturma yapıldığını anımsadı, hatta kafayı isme takmışlardı: Neden hem Lev, hem İlyiç'ti?[7] Birinden biri olmalı! Kadın bu yüzden malul adam için kooperatifin kremasından yavaşça bir şişe çıkardı, Jaçev de paketi ve şişeyi aldıktan sonra bahçeden ayrıldı.

"Evde ürünlerin kalitesini kontrol edeceğim," demişti tekerlekli sandalyesini durdurarak. "Yine bozuk et ya da sadece yemek artığı olursa tıağlayı midenize yersiniz: İnsan olarak sizden daha iyiyim, bana hak ettiğim yiyecek lazım."

Karısıyla baş başa kalan Paşkin sakat adamın neden olduğu tedirginlikten gece yarısına kadar kurtulamadı. Paşkin'in karısı can sıkıntısını üzerinden atabiliyordu, ailenin sessiz olduğu bir sırada şunu uydurmuştu:

"Biliyor musun Levoçka? Şu Jaçev'i bir şekilde ayarlayıp onu göreve sürsen ya, sakatlara hiç değilse yol yordam göstersin diye! Unutma ki her insan, bir nebze olsun, güç sahibi olma ihtiyacı duyar, işte o zaman uysal ve edepli davranır... Sen ne kadar saf ve budalasın Levoçka!"

Paşkin karısını dinledikten sonra sevgi ve huzur duydu, asıl yaşam ona yeniden dönmüştü.

"Olguşka, minik kurbağam, ama sen yığınları dev gibi algılıyorsun! İzin ver, bunu senin için halledeyim!"

Başını karısının bedenine yasladı, mutluluğun ve sıcaklığın hazzıyla içi rahatladı. Gece bahçede sürüyordu, uzakta Jaçev'in arabası gıcırdıyordu: Kentin tüm küçük sakinleri bu gıcırtıyı duyunca Jaçev'in tereyağsız kaldığını anlıyorlardı, zira Jaçev arabasını varlıklı kişilerden aldığı paket tereyağıyla yağlıyordu her zaman; burjuva gövdesine fazladan kuvvet eklenmesin diye ürünü bile bile heba ediyor, kendi de bu leziz maddeyle beslenmek istemiyordu. Jaçev'in canı son iki gündür nedense Nikita Çiklin'i görmek istemişti, arabasını toprak temele sürdü.

"Nikit!" diye seslendi gece barınağının önünde. Gece,

[7] Lev Troçki ve İlyiç Lenin kastediliyor. (ç.n.)

sesten sonra daha da belirginleşmişti, karanlıkta cılız yaşamın sessizliği ve genel hüznü. Barakadan Jaçev'e yanıt gelmedi, sadece acınası bir soluk işitildi.

"Emekçi uykusuz çoktan ölüp giderdi," diye geçirdi içinden Jaçev ve gürültü çıkarmadan biraz uzaklaştı. Ama vadiden fenerli iki adam çıkınca Jaçev görünüverdi.

"Sen de kimsin, bodur?" dedi Safronov'un sesi.

"Benim," dedi Jaçev, "çünkü sermaye beni yarı yarıya kısalttı. Aranızda Nikita var mı ki?"

"Hayvan değilmiş bu, düpedüz insanmış!" diye karşılık verdi Safronov. "Çiklin, ona içinden geçenleri söyle."

Çiklin feneri Jaçev'in yüzüne, kısa bedenine tuttu, sonra da feneri şaşkınlık içinde karanlığa çekti.

"Sen misin Jaçev?" dedi alçak sesle. "Lapa yemeye mi geldin? Gidelim, bizde biraz kalmıştı, yarına ekşir, nasıl olsa atacağız."

Çiklin, Jaçev'in yardım teklifine kırılacağından ve lapayı artık kimsenin olmadığından, "nasıl olsa atılacak" düşüncesiyle yiyeceğinden korktu. Jaçev daha önce, Çiklin ırmağın ağaç kütüklerinden, çalı çırpıdan temizlenmesi işinde çalışırken, işçi kategorisinden beslenmek amacıyla ona gidip geliyordu; ama Çiklin yazın ortasında gıda tertibini değiştirmiş ve tüm yoksulun gelecekteki mutluluk hareketine fayda sağlamayı umarak en yüksek kategoriden beslenme kürü başlatmıştı.

"Seni göresim geldi," dedi Jaçev. "Alçak heriflerin var olması canımı sıkıyor, sana sormak istiyorum, şehri yakıp yıkmak için başlattığımız şu bina saçmalığını ne zaman sona erdireceksiniz?"

"Dulavratotundan buğday yetiştirmeye bak sen!" dedi Safronov malule. "Biz ortak bina için bedenlerimizin ezip suyunu çıkarıyoruz, o ise tutup, durumumuz saçmalık diye slogan atıyor; ve *akıl duygusunun* anı hiçbir yerde yok!"

Safronov sosyalizmin bilimsel bir faaliyet olduğunu biliyordu ve etkinlik amacıyla onlara iki anlam katarak aynı za-

manda mantıksal ve bilimsel sözler kullanıyordu –asıl ve yedek, her maddede olduğu gibi. Voşçov soğumaması için pamuk cekete sarılmış, içinde lapa olan dökme demir kâseyi köşeden çıkardı ve gelene yemesi için verdi. Çiklin ve Safronov soğuktan adeta donmuşlardı, toprağın ve nemin içindeydiler; temeli sağlam kil tabakasıyla drene etmek için yeraltı su kanalı kazmak üzere temele gitmişlerdi.

Jaçev paketini açmamıştı, bundan yararlanarak hem karnını doyurmak ve hem de yemek yiyen iki kişiyle eşit olduğunu göstermek için ortak lapadan yedi. Çiklin ve Safronov uykudan önce hava almak ve etrafı seyretmek üzere yemekten sonra dışarı çıktılar. Ve bir süre bu şekilde durdular. Yıldızlı karanlık gece, dereli tepeli çetin araziye ve uyuyan kazı işçilerinin ahenksiz nefes alış verişlerine uymuyordu. Toprağın kuru anlamsızlığına, iç içe zaruret içinde yaşayan otlara boydan boya bakıldığında, yaşamda umut olmadığı görülüyordu; evrensel bir alımsızlık ve beşeri kültürsüzlüğün getirdiği yılgınlık Safronov'u hayretler içinde bırakıyordu ve bunlar onun ideolojik duruşunu sarsıyordu. Durgun güneşin aydınlattığı koyu mavi yaz görünüşünde tasavvur ettiği geleceğin mutluluğundan bile kuşku duymaya başlıyordu: Çevresinde geceler ve gündüzler çok bulanık, yararsız ve boştu.

"Çiklin, neden böyle sessiz bir hayat sürüyorsun? Beni memnun edecek bir şeyler söyleseydin ya da yapsaydın!"

"Ne yani, seni kucaklamamı mı istiyorsun yoksa? İşte temeli uyum içinde kazıyoruz. Al işte, İş ve İşçi Bulma Bürosu'nun bize yolladığı adamlar, onları kazanmaya çalış. Çok değerliymiş gibi, çalışırken bedenlerine kıyamıyorlar!"

"Olur," dedi Safronov. "Tereddüt etmeden yaparım! Bu çobanları, ikinci sınıf yazıcıları derhal işçi sınıfına dönüştüreceğim, benim yanımda öyle kazmaya başlayacaklar ki karşılarına sürekli ölümcül elementler çıkacak. Peki, Nikit bu saha neden böyle sıkıntılı yatıyor? Gerçekten tüm dünyada yoksulluk ve keder var da, bir tek bizde mi beş yıllık plan var?"

Çiklin küçük, taş kafaya sahipti, *saçları çok gürdü;*[8] çünkü yaşamı boyunca ya enayi sopası sallamış ya da kürek kullanmıştı, düşünmeye zaman bulamamıştı; kuşkularını Safronov'a açmadı.

İşçiler başlayan sessizliğin ortasında havayı ciğerlerine çektiler ve uyumaya gittiler. Jaçev'in arabasında başı öne düşmüştü, uyumaya çalışıyordu, Voşçov ise sırtüstü uzanmıştı ve meraklı bir sabırla gözlerini dikmişti.

"Dünyadaki her şeyi bildiğinizi söylediler," dedi Voşçov. "Ama sizler sadece toprağı kazıyor ve uyuyorsunuz! Sizlerden iyisi mi ayrılayım, kolhozlara el açmaya gideceğim: Ne olursa olsun gerçeksiz yaşamaktan utanç duyuyorum."

Safronov'un yüzüne belirgin bir üstünlük ifadesi oturmuştu, yönetici edasıyla uyuyanların ayakları önünden yavaşça geçti.

"E, lütfen söyleyin yoldaş, bu ürünü ne şekilde almayı arzu edersiniz, katıksız mı, yoksa sıvı şeklinde mi?"

"Onun işine karışma," dedi Çiklin. "Hepimiz boş bir dünyada yaşıyoruz, gönlünün rahat olduğu doğru mu?"

Hayatın güzelliğini ve aklın inceliğini seven Safronov, aynı zamanda çok heyecanlı olmasına rağmen Voşçov'un yazgısı karşısında saygıyla duruyordu: Gerçek de basbayağı sınıf düşmanı değil mi? Zaten düşman şimdi düş ve hayal şeklinde ortaya çıkabiliyor!

"Sen, Çiklin yoldaş bildiriden şimdilik vazgeç," dedi Safronov tam bir ciddiyetle. "Mesele ilke olarak ortaya çıktı ve meseleyi duygular ve kitle psikolojisi bağlamında düşünmek gerekir..."

"Yeter Safronov, dendiği gibi, ücretimden kesmeye bir son ver," dedi uyanan Kozlov. "Ben uyurken konuşmayı kes, yoksa senin için şikâyet dilekçesi veririm! Meraklanma, uyku da ücretten sayılır, sana orada gösterirler."

Safronov'un ağzında öğretici bir ses dolandı ve inandırı-

[8] Düşünmeyen, sürekli bedenen çalışan insanın kıllarla kaplanacağı vurgulanıyor. (ç.n.)

cı ses tonuyla şöyle dedi:

"Lütfen, yurttaş Kozlov, uyumak doğaldır. Ses anında bürokrasiye yöneltiliyorsa burada nasıl gergin bir entelijensiya sınıfı bulunuyor? Kozlov, senin zihinsel özgüvenin varsa ve ön saflarda bulunuyorsan, o zaman dirseklerinin üzerinde doğrul ve söyle: Burjuvazi Voşçov'a tüm dünyanın ölü envanterini neden bırakmadı, niçin kaybolmuş halde ve böylesi gariplik içinde hayatını sürdürüyor?"

Oysa Kozlov çoktan uyumuştu ve yalnızca bedeninin derinliğini hissediyordu. Voşçov yüzükoyun yattı ve acımasızca doğduğu bu gizem dolu hayat hakkında kendi kendine yakınmaya başladı fısıltılı.

Uyumayan son işçiler de yattılar ve yatıştılar; gece gündoğumuyla birlikte sönmüştü –ve sadece küçük bir hayvan aydınlanan ısınmış ufukta bir yerde çığlık atıyordu yakınmayla ve belki de sevinçle...

Çiklin uyuyanların arasında oturuyor, sessizce hayatını yaşıyordu; bazen sessizlikte oturmak ve görünen her şeyi izlemek hoşuna gidiyordu. Güçlükle düşünebiliyordu ve buna fazlasıyla üzülüyordu, ister istemez sadece hissetmek ve sessizce endişelenmek kalıyordu ona. Ve oturdukça hareketsizlikten daha bir yoğunlukta çörekleniyordu keder, bu yüzden Çiklin ayağa kalktı, sırf içindekileri boğmak ve bir şeylere doğru yürümek için ellerini barakanın duvarına dayadı. Canı hiç uyumak istemiyordu; aksine şimdi kırlara gitseydi ve fayans fabrikasında çalıştığı o eski günlerde olduğu gibi değişik kızlarla ve insanlarla dalların altında dans edebilseydi. Orada patronun kızı bir gün ansızın onu öpmüştü: Haziran ayıydı, merdivenden kil karıştırma atölyesine iniyordu, kız da karşıdan geliyordu; elbisesinin altındaki saklı ayaklarının üzerinde yükselerek omzuna sarılmış ve dolgun, suskun dudaklarıyla yanağına, hafif uzamış sakalına bir öpücük kondurmuştu. Çiklin şimdi o kızın ne yüzünü ne özelliklerini hatırlıyordu, ama o gün kızdan hoşlanmamıştı, –utanmaz bir varlıkmış gibi– ve o sırada kızın önünden durmayarak geç-

mişti, ama kız, o asil varlık belki de sonradan ağlamıştı.

Üzerinde burjuvaziye boyun eğdirildiği dönemden beri giydiği yegâne sarı-tifüs rengi pamuklu ceketiyle, kışa olduğu gibi, geceye sarınarak yolda dolaşmak ve bir şeyleri yerine getirmek, sonra da sabahın çiyinde uyumak istedi.

İlk önce bilmediği bir gece barınağına girdi ve girişin karanlığında durdu.

"Siz hâlâ uyumamışsınız yoldaş Çiklin!" dedi Pruşevski. "Ben de dolaşıyorum, hiç uyumak istemiyorum: Sanki birini yitirmişim de kesinlikle bulamıyormuşum duygusuna kapılıyorum..."

Mühendisin zekâsına saygı duyan Çiklin, ona içten ve ilgi dolu bir yanıt vermeyi beceremedi ve sıkılganlıkla sustu.

Pruşevski, peykeye oturdu, başını yere eğdi; dünyadan yok olmaya karar verince, insanlardan artık çekinmiyordu ve yanlarına kendi gidiyordu:

"Beni bağışlayın Çiklin yoldaş, ama odamda tek başıma sürekli endişeleniyorum. Burada sabaha kadar oturabilir miyim?"

"Neden olmasın!" dedi Çiklin. "Aramızda daha rahat dinlenirsin, benim yerime uzan, ben bir yerlere ilişirim."

"Hayır, böyle otursam daha iyi olur. Ev bana hüzünlü ve korkunç geldi, ne yapacağımı bilmiyorum. Ancak, yanlış bir şey yaptığımı lütfen düşünmeyin."

Çiklin de zaten hiçbir şey düşünmüyordu.

"Buradan bir yere ayrılma," dedi. "Sana kimsenin dokunmasına izin vermeyiz, artık endişelenme."

Pruşevski aynı ruh haliyle oturuyordu; lamba, mutluluk duygusuna yabancı, ciddi yüzünü aydınlatıyordu, ama buraya gelerek bilinçsiz davrandığına üzülüyordu şimdi; ne olursa olsun ölüme ve her şey yok olana dek, fazla uzun süre dayanmak zorunda değildi artık.

Safronov *konuşmanın gürültüsünden* tek gözünü yarı açtı ve oturan aydın sınıfın temsilcisiyle ilgili olarak, ne gibi sağlıklı bir yol izlemek gerektiğini düşündü. Durumu kavraya-

rak şöyle dedi:

"Sizin, Pruşevski yoldaş, bütünproletarya evinin durum ve ahvali üzerine düşünecek kadar keyfinizi bozduğunuzdan haberim var. Ama şimdi bakıyorum, gece vakti işçi kitlesinin yanına gelmişsiniz, sanki gerinizde bir öfke var ki nasıl! Madem uzmanlara göre bir yol var, o halde sürekli yüzümü görmeniz ve çekinmeden uyumanız için karşıma uzanın..."

Jaçev de arabasında uyanmıştı.

"Karnı aç olamaz mı?" diye sordu Pruşevski için. "Nasılsa bende burjuva yiyeceği var."

"Ne biçim bir burjuva yiyeceği, ne kadar besleyici yoldaş?" dedi Safronov hayretler içinde kalarak. "Bu burjuva da nereden tesadüf etti size?"

"Kapa çeneni, cahil pislik!" diye karşılık verdi Jaçev. "Senin işin sağ kalmak, benimse yer açmak için geberip gitmek!"

"Endişelenme," dedi Çiklin Pruşevski'ye. "Yat ve gözlerini kapat. Yanında olacağım, korkarsan bana seslenirsin."

Pruşevski gürültü çıkarmamak için başını eğerek Çiklin'in yerine yürüdü, elbisesiyle oraya kıvrıldı.

Çiklin pamuklu ceketini üzerinden çıkardı ve ayaklarına örtsün diye ona bıraktı.

"Sendikaya dört ay aidat yatırmadım," dedi Pruşevski alçak sesle, bu arada üşüyünce ayaklarını örttü. "Hep yapabileceğimi düşündüm."

"Siz şimdi mekanik olarak terk edilmiş birisiniz: Bu gerçek!" dedi kendi yerinden Safronov.

"Ses çıkarmadan uyuyun," dedi Çiklin ve can sıkıcı gecenin içinde bir süre kalmak için dışarı çıktı.

Kozlov sabahleyin Pruşevski'nin uyuyan bedeninin tepesinde bir süre dikildi; bu yönetici, zeki kişinin, yatan şu yığınların arasında sıradan bir yurttaş gibi uyumasına ve şimdi itibarını kaybetmesine üzülmüştü. Kozlov'un kafa karıştıran bu durum üzerinde iyice düşünmesi gerekiyordu, bunu

istemiyordu ve şantiye şefinin anlamsız çizgisi nedeniyle devlete vereceği zararı kabullenecek güçte değildi, hatta endişelenmeye başlamıştı, tetikte beklemek için telaşla elini yüzünü yıkadı. Hayatın böyle anlarında, tehdit edici bir tehlike anında, Kozlov'un içini sosyal bir sevinç duygusu kaplardı; sevinci kahramanlıkta değerlendirmek, tüm işçi sınıfının onu tanıması ve onun için gözyaşları dökmesi için coşku ve heyecanla ölmek isterdi. Kozlov yaz olduğunu unutarak heyecandan ürperdi, Pruşevski'ye bilinçli olarak yaklaştı ve onu uykusundan uyandırdı, soğukkanlılıkla:

"Evinize gidiniz şantiye şefi yoldaş," dedi. "İşçilerimiz henüz böyle bir şeyi kavrayamazlar ve bu şekilde görev yapmanız pek hoş olmaz."

"Sizi ilgilendirmez," dedi Pruşevski.

"Ama bağışlayın," diye tepki gösterdi Kozlov. "Dendiği gibi, her yurttaş kendisine verilen emri yerine getirmekle sorumludur, oysa siz kendinizi düşük bir düzeye, geri kalmışlıkla eşit düzeye indiriyorsunuz. Bu hiçbir işe yaramaz, mercilere başvuracağım, çizgimizi bozuyorsunuz, tempoya ve yönetime karşı bir çizgidesiniz –bu nasıl bir iş!"

Jaçev dişetleriyle yiyordu ve bugün, ama biraz sonra, yırtınıp duran bir alçak gibi gördüğü Kozlov'un midesine bir yumruk indirmeyi yeğleyerek konuşmuyordu. Voşçov ise bu sözleri ve bağırmaları işitmişti, eskisi gibi hayatı algılamayarak sesini çıkarmadan yatıyordu. "Keşke sivrisinek olarak doğsaydım," dedi içinden: "Hızla geçip giden bir yazgısı var."

Pruşevski Kozlov'a bir şey demeden ranzadan kalktı, tanıdığı Voşçov'a baktı bir an ve sonra bakışlarını uyuyan insanlara odakladı; ona ıstırap veren sözü ya da bir dileği dile getirmek istedi, ama Pruşevski'nin yüzünden yorgunluğa benzer bir hüzün duygusu geçti ve gitmeye davrandı. Şafak yönünden gelen Çiklin Pruşevski'ye yaklaştı: "Akşamleyin gene endişelenir gibi olursan, tekrar gecelemeye gelirsin, canın bir şey yapmak isterse, bunu söylemen en iyisi."

Ama Pruşevski yanıt vermedi, ikisi konuşmadan yollarına devam etti. Hüzün verici, sıcak, uzun bir gün başlamıştı; güneş kör edercesine aşağıdaki yeryüzünün sefilliği üzerinde kayıtsızca duruyordu; ne ki yaşamak için bağışlanmış başka bir yer yoktu.

Pruşevski anlatmaya başladı:

"Çiklin yoldaş, günün birinde, uzun zaman önce çocukluğumda, önümden geçen bir kadın görmüştüm, o yıllar benim gibi genç olan birini. Olay sanırım haziran ya da temmuz ayında olmuştu, o zamandan beri de özlemle doluyum, her şeyi hatırlamaya ve anlamaya başladım, ama onu bir daha göremedim ve bir kez daha görmek istiyorum. Ve bundan başka hiçbir şey istemiyorum."

"Onu nerede görmüştün peki?"

"Bu kentte."

"Öyleyse fayansçının kızı olmalı," diye tahmin yürüttü Çiklin.

"Neden?" dedi Pruşevski. "Anlamıyorum!"

"Haziran ayında o kızla ben de karşılaşmıştım ve o zaman ona bakmak istememiştim. Ama sonra, bir süre geçtikten sonra ona kanım ısındı, tıpkı sana da olduğu gibi. İkimizin karşılaştığı aynı kişiydi."

Pruşevski mütevazı bir biçimde gülümsedi:

"Ama neden?"

"Çünkü onu sana getireceğim ve onu göreceksin: Yeter ki şu dünyada yaşıyor olsun!"

Çiklin, Pruşevski'nin acısını hayalinde tam olarak canlandırmıştı, çünkü kendisi daha unutkan biri de olsa, o aynı çelimsiz, Rus olmayan, sessizce sol yanağından öpen zarif kıza karşı bir zamanlar özlemle, tasayla dolmuştu içi. Öyleyse aynı olağanüstü, sevimli varlık her ikisini de yakından ve uzaktan etkilemişti.

"Herhalde yaşlanmıştır şimdi," dedi Çiklin kısa bir süre sonra. "Sanırım canı çıkmıştır, cildi kararmıştır ya da aşçı kadınınki gibi olmuştur."

"Herhalde," diye onayladı Pruşevski. "Çok zaman geçti, hâlâ yaşıyorsa, kömür gibi olmuştur."

Vadinin kıyısında durdular: Ortak evin uçurumu çok önceden kazılmalıydı, o zaman Pruşevski'nin gereksinim duyduğu varlık burada zarar görmeden kalırdı.

"Ama şimdi herkesten daha bilinçli olan o kadın," dedi Çiklin, "bizim de esenliğimiz için çalışıyor: Genç yaşlarda sınır tanımazlık duygusu olan kişide daha sonra zekâ belirir."

Pruşevski, yakınındaki doğanın boş bölgesini inceledi, yitirdiği hayat arkadaşı için ve hâlâ rahat bir yaşamın kurulmadığı bu ölümlü dünyada yaşamak ve ölmek zorunda olan birçok gerekli insan için üzüldü, Çiklin'e onu üzen düşüncesini aktardı:

"Ama onun yüzünü hatırlamıyorum ki! Peki, yoldaş Çiklin, o gelirse ne yapmalıyız?"

"Onu hissedeceksin ve tanıyacaksın –şu dünyada unutulup gidenler az mı ki! Onu salt hüznüne bakarak anımsayacaksın!"

Pruşevski bunun doğru olduğunu anlamıştı ve Çiklin'i bir şekilde memnun edemeyeceğinden çekinerek, kısa süre sonra başlayacak kazı çalışması hakkında ilgisini belirtmek için saatini çıkardı.

Safronov aydın tavrı ve düşünceli yüz ifadesi takınarak Çiklin'in yanına geldi:

"Yoldaşlar duydum, buralarda eğilimlerinizi bir kenara fırlatmışsınız, öyleyse sizlerden daha uysal olmanızı rica edeceğim, birazdan iş başlayacak! Sen Çiklin yoldaş, gözün Kozlov üzerinde olmalı, sabotaja doğru yol alıyor."

Kozlov bu sırada üzüntülü bir ruh haliyle kahvaltı yapıyordu: Devrime olan hizmetlerini yetersiz buluyordu, sağlanan günlük kamusal faydayı da az... Bugün gece yarısından sonra uyanmıştı ve sabaha kadar uyanık durumda, örgütlü asıl inşaatın onun katılımı dışında sürmesi, sadece dere yatağında, ama önderlik gerektiren ölçülerde olmayan küçük bir sahada çalışması onu yiyip bitiriyordu. Kozlov sabaha karşı

kendini en büyük toplumsal faydaya adamak için malul maaşına geçmeye karar verdi, içindeki proletarya vicdanı acıyla bunu dayatıyordu.

Safronov Kozlov'un niyetini öğrenince onu asalak olarak nitelendirdi ve şöyle dedi:

"Kozlov, sen kendi ilkeni kabullenmişsin, böylece işçi yığınlarını terk ediyorsun, kendini de uzaklara sürüyorsun: Demek ki sen çizgisini daima dışarıda tutan, işe yaramaz yabancı yaratığın tekisin,"

"Sen, dendiği gibi, sussan iyi edersin!" dedi Kozlov. "Yoksa mimlenirsin! Kolektifleştirmeye doğru tam yol gidildiği sırada horoz kesmek ve yemek için yoksul bir köylüyü nasıl kandırdığını hatırlıyor musun? Kolektifleştirmeyi kimin zayıflattığını biliriz! Senin nasıl bir yol tuttuğunu gayet iyi biliriz!"

Fikirleri gündelik tutkularla çevrili olan Safronov, Kozlov'un tüm argümanlarını yanıtsız bıraktı ve yanından özgür düşünceli bir havayla çekip gitti. Aleyhinde dilekçe verilmesinden hoşlanmamıştı.

Çiklin, Kozlov'un yanına geldi, ona ne olup bittiğini sordu.

"Bugün Sosyal Sigortalar'a gideceğim," dedi Kozlov. "Topluma zarar veren şeylere ve küçük burjuva ayaklanmasına karşı herkesi gözlem altında tutmak istiyorum."

"İşçi sınıfı çar değil," dedi Çiklin. "İsyanlardan korkmaz."

"Korkmazsa korkmasın, dendiği gibi, yine de ona göz kulak olmak daha iyi olur."

Jaçev arabasıyla yakınlardaydı, geri döndü ve vücudunu öne vererek sakin kafalı Kozlov'un karnına tüm hızıyla bindirdi. Kozlov en âlâsından toplumsal fayda isteğini bir anda yitirerek dehşetle arkaya doğru devrildi. Çiklin eğilerek arabayla birlikte Jaçev'i yukarı kaldırdı ve boşluğa savurdu. Jaçev hareketini dengeleyerek uçuş hattından konuşmaya zaman buldu: "Neden Nikit? Ben birinci sınıftan emekli maaşı

almasını sağlamak istiyordum!" Düşme yüzünden bedeniyle yerle arasında kalan arabayı da darmadağın etmişti.

"Hadi!" dedi Çiklin yerde yatan Kozlov'a. "Oraya hepimiz sıramız geldiğinde gideceğiz herhalde. Şimdi senin için dinlenme zamanı."

Kozlov kendine geldikten sonra, gece rüyalarında Merkez Sosyal Sigortalar Kurumu müdürü Romanov'u ve tertemiz giyinmiş her çeşit insan gördüğünü, bu yüzden bütün haftayı endişeli geçirdiğini söyledi.

Kozlov hemen ceketini giydi, Çiklin de diğerleriyle birlikte ceketindeki toprağı ve çalı çırpıyı silkeledi. Safronov, Jaçev'i kollarında taşımayı başardı ve onun bitkin bedenini barakanın bir köşesine yıkarak şöyle dedi:

"Onun proleter cevheri bir süre burada yatsın, içinde bazı ilkeler gelişsin."

Kozlov herkesle tokalaşıp emekli olmaya gitti.

"Elveda," dedi ona Safronov, "işçi sınıfından öncü bir melek olarak memur katına yükselmen münasebetiyle..."

Kozlov da *fikir düşünme yeteneğine sahipti,* bu sebepten tek mülkü olan küçük sandığını kollarına alarak hiç konuşmadan, kamuya yararlı yüksek bir hayata çekildi.

Tam bu sırada vadinin gerisinde, kim olduğunu seçmenin ve durdurmanın olanaksız olduğu bir adam tarladan koşarak geliyordu; *giysisinin içindeki bedeni erimişti,*[9] pantolonu da içi boşmuş gibi dalgalanıyordu. Adam insanların yanına kadar geldi ve herkese yabancı gibi kendini ayrı bir yere atarak toprak yığınına oturdu. Bir gözü kapalıydı, öbür gözüyle kötülük beklentisi içinde, ama yakınmaya kalkışmadan etrafındakileri kolaçan ediyordu; her olayı ekonominin getirdiği dertle değerlendiren bir çiftçinin tarla sarısı gözleriydi bunlar.

Az sonra adam derin bir iç geçirdi ve yüzüstü uyuklamaya başladı. Kimse adamın burada bulunuşuna itiraz etmi-

[9] Adamın aşırı zayıf olduğu belirtiliyor. (ç.n.)

yordu, çünkü işe katılmadan burada yaşayanların sayısı az değildi. Ayrıca, vadide çalışma çoktan başlamıştı.

Emekçiler geceleri türlü düşler görürler: Kimi düşler dopdolu bir umudu anlatır, kimi kişinin kendi tabutunu haber verir. Gündüz vakti ise toprağı kazan iki büklüm bedenin sabrıyla yaşanır, parçalanamaz anıtsal yapının ebedi kaya kökünü, yeni temel uçurumuna oturtmak için.

Yeni kazıcılar yavaş yavaş kendi evlerindeymiş gibi çalışmaya alıştılar. Her biri geleceklerini kurtarma fikrini buradan tasarlıyordu: Kimisi deneyim kazanmak ve öğrenim görmek, kimisi yeni bir meslek edinmek için fırsat bekliyor, bir başkası da partiye geçmeyi ve yönetim aygıtına karışmayı yeğliyordu. Her biri kurtuluş fikrini aklından çıkarmayarak canla başla kazıyordu toprağı.

Paşkin bir gün sonra temele uğradı ve her zamanki gibi çalışma temposunu yetersiz buldu. Genellikle atla gelirdi, çünkü tasarruf rejimi döneminde yaylı binek arabasını satmıştı ve şimdi büyük kazıyı atın üzerinde izliyordu. Ne ki Jaçev bu sırada orada bulunuyordu ve Paşkin attan inerek temelin içinde gözden kaybolduğu sıra, ata gereksiz yere su içirmeyi becermişti; böylece Paşkin ata binmekten sakınacak, otomobille gelecekti.

Voşçov daha önceleri olduğu gibi hayatın gerçeğini hissetmiyordu, ama ağır zeminde kuvvetten düşmeye artık katlanabiliyordu ve doğadaki her çeşit sefil, entipüften nesneleri –dünyanın tasarımsız yaratılmasının kanıtları ve her canlı nefesin melankolik olguları olarak– sadece tatil günleri biriktiriyordu.

Ve şimdi daha karanlık ve daha uzun olan akşamlarda barakada yaşamak can sıkıcıydı. Sarı gözlü mujik, köyün birinden koşup gelmişti, bir de artelin içinde yaşıyordu; orada sesini çıkarmadan kalıyordu, ama ortak ev işlerinde eski püskü giysilerin titizce onarılması dahil, kadın işleriyle uğraşa-

rak varlığının bedelini ödüyordu. Safronov şimdi kendi kendine hüküm veriyordu: Bu köylüyü hizmet gücü olarak birliğe dahil etmenin zamanı mı, değil mi? Ama adamın köydeki evinde kaç hayvanı olduğunu, rençperleri olup olmadığını bilmiyordu ve bu yüzden niyetini gerçekleştirmeyi erteliyordu.

Voşçov akşamları gözleri açık yatıyordu ve her şeyin herkesçe bilinir olacağı ve ölçülü mutluluk duygusuna yerleştirileceği o geleceğe özlem duyuyordu. Jaçev, Voşçov'u, isteğinin delice olduğuna inandırmıştı, zira varlıklı düşman güç yine doğuyor ve hayatın ışığını boğuyordu, çocukları devrimin latif varlıkları olarak korumak ve onlara doğru emirleri bırakmak gerekiyordu sadece.

"Peki, yoldaşlar," demişti bir gün Safronov, "kazanımları ve emirleri dinlemek için bir radyo tesisatı kuralım mı? Kültür devriminin ve içlerindeki kasvetli ruh halini dağıtmak için her müzikal sesin fayda sağlayacağı cahil bir kitle var burada!"

"Elinden tutup kimsesiz bir kız çocuğu getirsek, senin radyodan daha faydalı olur," diye itiraz etti Jaçev.

"İyi de Jaçev yoldaş, senin şu küçük kızın ne gibi yararlı hizmetleri ya da öğütleri olur ki? Bu ortak yapının yükselmesi için ne gibi bir özveride bulunur?"

"Senin inşaatın iyiliği için şeker yemez," diye karşılık verdi Jaçev. "Senin bedeninden, birlikte düşünme ruhunu açığa çıkarma görevi üstlenir."

"Ya!" dedi Safronov, "öyleyse Jaçev yoldaş bu zavallı küçük kızı arabanla bize bir getiriver, onun şirin görüntüsüyle daha uyumlu yaşamaya başlarız."

Ve Safronov herkesin önünde, cehaletin ortadan kaldırılması girişiminin ve aydınlanmanın önderi edasıyla durdu, sonra da emin adımlarla bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başladı ve etkin bir entelektüel yüz ifadesi takındı:

"Yoldaşlar, burada geleceğin proletarya dünyasının önderine çocuk suretinde sahip olmamız gerekiyor: Yoldaş Ja-

çev ayakları olmamasına rağmen, kafanın sağlam olduğu fikrini boşa çıkarmıyor burada."

Jaçev Safronov'a karşılık vermek istedi, ama yanındaki çiftçi mujiğin pantolonunu kendine doğru çekmeyi ve gelişmiş eliyle adamın böğrüne –karşısındaki suçlu bir burjuvaymış gibi– iki yumruk atmayı yeğledi. Köylünün sarı gözleri acıdan kapanıverdi, ama kendini hiç savunmadı, ayakta ses çıkarmadan dikildi.

"Bak sen, ne demirden malzemeymiş böyle –öylece dikiliyor ve korkmuyor," diyen Jaçev'in tepesi atmıştı, sundurmadan uzun eliyle köylüye yine vurdu. "Bu demektir ki onun, bu sinsi adamın başına bir yerlerde daha beteri gelmiştir, oysa bizde her şey güllük gülistanlık: Bana baksana sen, bu kimin gücü, hayvan herif!"

Köylü soluklanmak için yere çöktü, köyündeki mülkü yüzünden Jaçev'den darbeler almaya artık alışmıştı, sesini çıkarmadan acısını yenmeye çalışıyordu.

"Bir de," dedi Safronov, "yoldaş Voşçov'un da Jaçev'in sopasından geçmesi gerekirdi. Yoksa proletaryanın arasında tek başına ne için yaşayacağını öğrenemez."

Ambardan biraz uzakta Safronov'u dinleyen Voşçov:

"Peki, nedenmiş yoldaş Safronov," diye sordu. "Ben verimli bir çalışma için gerçeği istiyorum."

Safronov ahlak dersi verir gibi el kol hareketi yapıyordu, yüzünde de, geri kalmış bir insana duyulan merhametten ileri gelen buruş buruş bir düşünce belirmişti.

"Voşçov yoldaş, proletarya çalışma şevki ve heyecanıyla yaşar! Şimdi bu eğilimi kazanmanın vakti geldi. Birliğin her üyesinin bedeni bu parolayla yanıp tutuşmak zorundadır!"

Çiklin yoktu, fayans fabrikasının yakınlarında dolaşıyordu. Her şey eskisi gibiydi. Ömrünü tamamlamış dünyanın köhneliğine bürünmüştü sadece; sokaktaki ağaçlar yaşlılıktan kuruyup çatlamıştı ve uzun zamandır da yapraksızdı, ama iki pencereli küçük evlerinde saklanan birileri bu zamana kadar ağaçlardan daha sağlam biçimde ayakta kalabilmiş-

lerdi. Çiklin'in gençliğinde burada fırınlardan kokular gelir, sokaktan kömür işçileri geçer ve talikalardan bağırarak süt propagandası yaparlardı. Çocukluğunun güneşi o yıllar yolların tozunu kavururdu ve kendi yaşamı, sadece çıplak ayaklarıyla basmaya başladığı koyu mavi, bulanık toprağın ortasındaki sonsuzluktu. Şimdi ise köhnemişliğin ve ayrılık anılarının havası, sönük fırının ve yaşlanmış elma bahçelerinin üzerinde asılı duruyordu.

Sürekli devinim halinde olan yaşam duygusu Çiklin'i üzüntüye sevk ediyordu, özellikle çocukken dibinde oturduğu ve mutlu olduğu çiti gördüğü zaman; oysa şimdi çit öne yatmış, üzerini boydan boya yosun bağlamıştı ve zamanın zorlamasıyla baskıdan kurtulan paslı çok eski çiviler dışarı fırlamıştı. Ne denli hazin ve gizemliydi: Çiklin büyümüş, duygularını bilinçsizce harcamıştı, uzak diyarlara giderek çeşitli işlerde çalışmıştı. Yaşlı çit ise onu hatırlayarak öylece hareketsiz duruyordu, önünden geçtiği ve şimdi gönüllerden ırak tahtalarını, mutluluğu yadırgayan elleriyle okşadığı saatleri bekliyordu.

Fayans fabrikası, mezarlığın ıssız duvarına dayandığı için kimsenin bir uçtan bir uca dolaşmadığı, üzerini ot bağlamış ara sokakta bulunuyordu. Fabrika ağır ağır çöktüğü için, şimdi daha alçalmış görünüyordu, avlusu ıssızdı. Ama burada hâlâ kim olduğu meçhul yaşlı bir adam vardı, işlenmemiş maddelerin bulunduğu sundurmanın altında oturuyordu ve çarıklarını onarıyordu, anlaşılan çarıkları giyerek eski zamana geri gitmeye hazırlanıyordu.

"Burası ne olmuş böyle?" diye sordu Çiklin.

"Burası, sevgili bayım, koruma altında. Sovyet iktidarı güçlüdür, ama buradaki makineler zayıftır, bir işe yaramaz. Ama benim için, denebilir ki artık fark etmez: Çoğu gitti azı kaldı."

"Koca dünyadan sana sadece çarıklar kalmış! Burada aynı yerde beni bekle, sana elbise ve yiyecek bir şeyler getireyim."

İhtiyar dikkatli, saygılı bir yüz ifadesiyle:

"İyi de, sen kim oluyorsun?" diye sordu. "Dalavereci misin, yoksa iş sahibi bir burjuva mı?"

"Hayır, işçi sınıfındanım," dedi Çiklin gönülsüz.

"Vay, şimdinin çarısın demek: O halde sana tapınayım."

Çiklin utanç ve hüzün duygusunun ağırlığıyla eski fabrika binasına girdi; çok geçmeden, üzerinde bir zamanlar patronun kızının onu öptüğü tahta iskeleyi buldu; iskele o kadar çürüktü ki Çiklin'in ağırlığına dayanamayarak karanlığa, aşağılara doğru çökmeye başladı ve Çiklin son bir veda için, iskelenin yorgun bitkin tozlarına ancak dokunabildi. Karanlıkta bir süre duran Çiklin, yine karanlığın içinde kımıltısız, birazcık canlı bir ışıkla bir yere açılan kapı gördü. Kapının ardında unutulmuş ya da plana çizilmiş penceresiz bir mesken bulunuyordu ve orada döşemede gazyağı lambası yanıyordu.

Bu gizemli barınakta korunmak amacıyla nasıl bir yaratığın gizlendiği Çiklin için meçhuldü ve odanın ortasında öylece dikiliyordu.

Lambanın yanında yerde bir kadın yatıyordu, bedeninin altındaki saman döşek çoktan dağılmıştı, kadının üzerinde neredeyse giysi yoktu; gözleri sımsıkı kapalıydı, ıstırap çekiyormuş ya da uyuyormuş gibi. Annesinin başucunda oturan küçük bir kız da uyukluyordu, ama aksatmadan bir limon kabuğunu sürekli annesinin dudaklarında gezdiriyordu. Kız kendine gelince annesinin rahatladığını gördü, çünkü alt çenesi halsizlikten düşmüş; kadın dişsiz karanlık ağzını açmıştı. Kız annesinden ürktü, korkmamak için annesinin çenesini ağzını kapatacak şekilde başının üstünden geçirdiği iple bağladı. Kız o zaman annesinin yüzüne yaslandı, onu hissetmeyi ve uyumayı isteyerek. Ama annesi hafiften uyanmıştı:

"Niçin uyuyorsun?" dedi. "Dudaklarıma limon sık, görüyorsun, ne kadar kötü durumdayım."

Kız annesinin dudaklarında limon kabuğunu yeniden gezdirmeye başladı. Kadın limondan artakalan yiyeceğini duyumsayarak bir süre hareketsiz kaldı.

"Sen uyumayacaksın ve benden ayrılmayacaksın değil mi?" dedi anne.

"Hayır, şimdi uykum kaçtı. Sadece gözlerimi kapatıyorum, devamlı seni düşüneceğim: Sen benim annem değil misin?"

Anne gözlerini yarı kapattı, hayatın türlü musibetlerine hazır, kuşku dolu gözlerinin feri duygusuzluktan artık sönmüştü, kendini savunmak için:

"Artık senin için üzülmüyorum ve kimseye ihtiyacım yok," dedi. "Taş kesildim, lambayı söndür ve beni yan çevir, ölmek istiyorum."

Kız eskisi gibi limon kabuğuyla annesinin dudaklarını ıslatıp bilerek susuyordu.

"Işığı söndür," dedi yaşlı kadın, "yoksa hep seni görürüm ve yaşarım, ancak hiçbir yere gitme, öldüğüm zaman gidersin."

Kız lambayı üfledi, ışığı söndürdü. Çiklin gürültü çıkarmaktan korkarak yere oturmuştu. Kız karanlıkta:

"Anneciğim hâlâ sağ mısın, yoksa yok musun?" diye sordu.

"Birazcık canlıyım," diye yanıt verdi anne. "Benden ayrılacağın zaman burada ölüp kaldığımı söyleme. Annenin kim olduğunu kimselere anlatma, yoksa seni ölüme terk ederler. Buradan çok, çok uzaklara git ve orada kendini koyverme, o zaman hayatta kalırsın..."

"Anne, neden ölüyorsun peki, burjuva olduğun için mi, yoksa ecelden mi?"

"Çok fenayım kızım, artık tükendim."

"Çünkü sen uzun zaman önce doğdun, ben yokken," dedi kız. "Sen ölünce kimseye söylemeyeceğim ve kimse de bilmeyecek, var mıydın yok muydun diye. Ancak tek başıma yaşayacağım ve kafamda hep seni hatırlayacağım, ama biliyor musun," bir an sustu, "şimdi sadece bir damlacık uyuyacağım, hatta damlanın yarısı kadar, sen yat ve ölmemeyi düşün."

"Şu ipi artık çıkar, beni boğuyor."

Ama kız sessizce uyumuştu ve derin bir sessizlik hüküm sürüyordu; nefesleri Çiklin'e kadar bile ulaşmıyordu. Belli ki bu barınakta tek bir hayvan bile yaşamıyordu, –ne fare ne kurt, ne solucan, hiçbir şey– çıt çıkmıyordu. Yalnız bir kez anlaşılmaz bir uğultu duyulmuştu, bitişikteki terk edilmiş sığınakta ya eski bir tuğla düşmüştü ya da zemin sonsuza dayanmayı bırakmış ve yok oluşun ufak parçalarına dağılmıştı.

"Biri yanı başıma gelsin!"

Çiklin havaya kulak kabarttı ve kızın üzerine basmamaya çalışarak ihtiyatla ağır ağır karanlığa yürüdü. Çiklin'in ilerlemesi uzun sürmüştü, zira yolda karşısına çıkan ne olduğu belirsiz madde ona engel olmuştu. Kızın başını yoklayan Çiklin, sonra el yordamıyla annenin yüzüne ulaştı ve bir zamanlar onu bu evde öpen o eski genç kız olup olmadığını öğrenmek için dudaklarına eğildi. Öptükten sonra dudakların soğuk tadından ve o dudakların kabuk bağlamış çatlaklarındaki sevecenliğin önemsiz artıklarından onun, o kızın ta kendisi olduğunu anladı.

"Bu bana niçin gerekli?" dedi kadın anlaşılır biçimde. "Artık sonsuza kadar yalnız olacağım." Ve öbür yanına döndükten sonra yüzükoyun öldü.

"Lambayı yakmamız lazım," dedi Çiklin yüksek sesle, karanlıkta bir süre uğraştıktan sonra barınağı aydınlattı.

Kız başını annesinin karnına yaslayarak uyudu; soğuk yeraltı cereyanından büzülmüştü ve organlarını birbirine iyice yaklaştırarak kendini ısıtıyordu. Çiklin çocuğun dinlenmesini isteyerek uyanmasını beklemeye başladı; Çiklin kızın soğuyan annesine sıcaklığını harcamaması için, onu kollarına aldı ve ölen kadının hazin son kalıntısı olarak sabaha kadar bu şekilde korudu.

Voşçov sonbaharın başında zamanın uzunluğunu duyumsadı, yorgun akşamların karanlığıyla kuşatılmış barınakta oturuyordu.

Diğerleri ya yatıyor ya da oturuyorlardı. Meydan lambası yüzlerini aydınlatıyor, hepsi susuyordu. Yoldaş Paşkin dinlenme sırasında kazı işçilerinin sınıfsal yaşamın anlamını öğrenmeleri için, devrimci uyanıklıkla onların barınağına hoparlör tesisatı döşetmişti.

"Yoldaşlar, sosyalist inşa cephesi için ısırgan otunu seferber etmeliyiz. Isırgan otu yabancı ülkelerin ihtiyaç duyduğu maddeden başka bir şey değildir."

Hoparlörden her dakika talepler sıralanıyordu:

"Yoldaşlar, atların kuyruklarını ve yelelerini kırpmak zorundayız! 80 bin at bizlere 30 traktör sağlar!"

Safronov dinliyor ve zafer sevinci yaşıyordu, ancak etkin çalışmalarıyla ve ayrıca atların tıraş edilmeye hazır oluşuyla ilgili duygu ve mutluluğunu duyurmak için hoparlöre karşılık veremediği için üzülüyordu. Ama Jaçev ve onunla birlikte Voşçov da radyodaki uzun konuşmalardan yok yere utanç duymuşlardı; konuşanlara ve öğüt verenlere bir diyecekleri yoktu aslında, daha çok kişisel utanç duygusuydu bu. Jaçev ruhunun kahredici umutsuzluğuna bazen dayanamıyor, hoparlörden dökülen toplumsal bilincin gürültüsü arasında bağırıyordu:

"Durdurun şu sesi! Ona cevap vermemi sağlayın!"

Safronov kibar adımlarla hemen öne çıktı:

"Yoldaş Jaçev, sanıyorum, bu ifadelerinizi artık bırakmanız gerekiyor, şimdi yönetimin icraatına hep beraber itaat etmek zamanıdır."

"Safronov, adamı rahat bıraksana," dedi Voşçov. "Yaşamak zaten bize sıkıntı veriyor."

Ama sosyalist Safronov sevinme görevini unutmaktan korktu ve herkese sesinin en yüksek perdesinden, kesin bir dille karşılık verdi:

"Pantolonunun cebinde parti kimliği taşıyanlar, bedenlerinde çalışma şevki ve heyecanı yaşamaları için daima dikkatli ve özenli davranmak zorundadırlar. Yoldaş Voşçov sizi, en keyif ve heyecan verici mutluluk için sosyalist yarışmaya

katılmaya davet ediyorum!"

Radyo kar fırtınası misali sürekli çalışıyordu, bir seferinde de, her emekçinin kolektif tarlalarda kar biriktirme faaliyetine yardım etmesi gerektiği duyuruldu, radyo da tam burada sustu; galiba o zamana kadar herkesi bağlayan zorunlu sözcükleri aldırmadan peş peşe ileten bilimin gücü su koyuvermişti.

Safronov edilgin bir sessizlik fark edince radyo yerine işe kendi girişti:

"Sorunu ortaya koyalım: Rus milleti nereden çıktı? Ve cevap verelim: Burjuva parçasından! O da bir yerlerden doğdu, ama artık yeri yok. Bu yüzden de ondan kapitalizmin derisinin soyulması ve kalbin sınıf mücadelesinin ateşi etrafında, hayatın sıcaklığına dikkatini çevirmesi, işe karşı coşku ve heyecanın doğması için her birini sosyalizmin salamurasına bırakmak zorundayız!"

Safronov aklının gücüne bir çıkış yolu bulamayınca gücünü sözlere vurdu, uzun uzun konuştu. Kimisi başındaki boş özlemleri bu sözlerle doldurmak için elini başına dayayarak onu dinledi, kimisi de sözlere kulak asmayarak ve kişisel suskunluğunda yaşayarak tekdüze bir sesle gam çekti. Pruşevski barakanın tam eşiğinde oturuyordu ve dünyanın geç akşamını seyrediyordu. Karanlık ağaçlara bakıyor ve arada bir havayı tedirgin eden uzaktaki müziği dinliyordu. Pruşevski duygularıyla hiçbir şeye tepki vermiyordu. Mutluluğun ulaşılmaz olduğu, onu yalnızca ağaçların terennüm ettiği ve sendika bahçesinde nefesli bir çalgıdan bir müzik başladığı zaman Pruşevski'ye yaşam daha güzel görünüyordu.

Tüm artel bir süre sonra genel bitkinliğe boyun eğerek nasıl yaşıyorsa öyle uyudu: Üzerlerinde günlük gömlekleri ve pantolonlarıyla, düğmelerini çözmekle uğraşmamak, güçlerini yarınki çalışmaya saklamak için.

Bir tek Safronov uyumuyordu. Yatan insanlara bakıyor, kederle söyleniyordu:

"Eh, sen bir yığınsın, yığın. Senden komünizmin iskele-

tini oluşturmak zor! Ve sana ne lazım, senin gibi parazite? Sen bütün öncü kol, sürüngen, sen adamı öldürmek mi istiyorsun!"

Ve Safronov yığınların zavallı geri kalmışlığını açık biçimde kavrayarak, yorgun işçilerden birine sokuldu ve uykunun ıssızlığına dalıp gitti.

Sabahleyin yatağından kalkmadan, Çiklin'in yanında getirdiği küçük kızı geleceğin bir elementi gibi selamladı, sonra yeniden uyuklamaya başladı.

Kız dikkatle kerevete oturdu, duvarda yazılı sloganlar arasındaki SSCB haritasına göz gezdirdi ve Çiklin'e meridyen çizgilerini sordu:

"Amca bu ne böyle, burjuvalara karşı tahta perdeler mi?"

"Tahta perde kızım, üstünden bize atlamasınlar diye." Kıza devrimci düşünce aşılamaya çalışan Çiklin böyle yanıt vermişti.

"Ama annem bu perdeyi aşmadı, ama yine de öldü!"

"Ne yapacaksın? Bugünlerde burjuva kadınları hep ölüyorlar."

"Peki, ölsünler," dedi kız. "Ama annemi hiçbir zaman unutmayacağım ve düşümde hep onu göreceğim. Yalnız karnı olmayacak, başımı üzerine yaslayıp uyuyamayacağım."

"Önemli değil, benim karnımda uyursun."

"Peki, hangisi daha güzel, buzkıran *Krasin* mi, yoksa Kremlin mi?"

"Bunu bilmiyorum, küçük kız: Aslında ben hiçbir şey bilmiyorum!" diyen Çiklin tüm bedeninde hissetmediği tek şey olan kafasını düşündü bir an; hissedebilseydi, güven içinde yaşayabilmesi için çocuğa tüm dünyayı anlatırdı o zaman.

Kız yaşayacağı yeni mekânı dolaştı ve kimi seveceğini, kimi sevmeyeceğini, kiminle arkadaş olacağını, kiminle olmayacağını hemen belirlemek isteğiyle, tüm nesneleri ve tüm insanları teker teker saydı; ancak bu işlemden sonra ahşap ambara alıştı, karnı da acıkmıştı.

"Yemek verin! Hey, Yuliya seni geberteceğim!"

Çiklin ona lapa getirdi ve kızın karnına temiz bir havlu örttü.

"Lapayı soğuk veriyorsun ha, ah sen, Yuliya!"

"Niçin Yuliya oluyorum ben?"

"Yuliya annemin adıydı, henüz *gözleriyle baktığı* ve sürekli nefes aldığı zamanda Martınıç'la evlenmişti, çünkü adam proleterdi, Martınıç gelir gelmez anneme: 'Hey, Yuliya seni geberteceğim!' diye bağırırdı. Annem sesini çıkarmaz, yine de onunla geçinirdi."

Pruşevski dinliyor, kızı izliyordu; uzun zamandır uyumamıştı, çocuğun gelişiyle heyecanlanmış, aynı zamanda da, adeta ayazla ve yeni bir yaşamla doldurulmuş bu varlığın, kendisinden daha uzun süre, daha karmaşık bir acı çekecek olmasına üzülmüştü.

"Senin genç kızı buldum," dedi Çiklin. "Onu görmeye gidelim, henüz sağ."

Pruşevski kalktı ve yürüdü, onun için uyumak ya da yürümek, hepsi birdi.

İhtiyar adam fayans fabrikasının avlusunda çarıklarını onarmayı bitirmişti, ama böyle bir ayakkabıyla dünyayı dolaşmaktan korkuyordu.

"Yoldaşlar bilir misiniz, bu çarıklarla beni tutuklarlar mı, yoksa bana dokunmazlar mı? Bugünlerde sıradan insan da deri konç giyiyor ya; karılar ezelden beri sadece etek giyerlerdi, bugün ise eteklerinin altında çiçek desenli pantolonlar var, baksana, ne kadar ilginç bir şey değil mi?"

"Sana kimin ihtiyacı olur ki!" dedi Çiklin. "Hadi yürü ve konuşma!"

"Tamam, ben de tek kelime etmem! Bakın neden korkuyorum: 'Aha, çarıkla dolaşıyorsun!' diyecekler. 'Öyleyse yoksulsun! Yoksulsan neden tek başına yaşıyorsun, başka yoksullarla bir arada olmuyorsun?' İşte korkumun sebebi! Yoksa çoktan giderdim."

"Biraz düşün ihtiyar," diye öğüt verdi Çiklin.

"Ama düşünecek hiçbir şey yok."

"Uzun yaşadın: Sadece hafızanı çalıştırabilirsin."

"Yeni baştan hayata başlasam da, çok şeyi unuttum."

Kadının barınağına inen Çiklin eğildi ve onu tekrar öptü.

"Çoktan ölmüş!" dedi Pruşevski hayretler içinde.

"Ne olmuş! Çile çeken her insan ölür. Aslında kadın sana varlığı için değil, yalnızca hatırası için gerekli."

Pruşevski diz çöktü ve kadının ölü, kederli dudaklarına dokundu, onları duyumsarken ne sevinç ne de şefkat duymuştu.

"Gençken gördüğüm bu kız değil," dedi. Doğruldu ve ekledi: "Belki de odur, yakın temaslardan sonra sevdiklerimi hiç tanıyamadım, ama onlardan uzakta olduğum için hep acı çektim."

Çiklin susmuştu. Yabancı ve ölü olsa bile, bir insanı öptüğü ya da ona bir şekilde iyice sokulduğu anlarda, sıcaklık ve yakınlık kalıntısına benzer bir şey hissederdi.

Pruşevski ölüden ayrılamıyordu. Zarif, ateşli kız bir zamanlar önünden geçmişti, yere bakan gözleriyle uzaklaşan kızı, salınan hazin bedenini görünce o an ölmek istemişti. Ve sonra tasalı dünyada rüzgârları dinlemiş ve kız için ıstırap çekmişti. Bir zamanlar bu kızı, gençliğinin bu mutluluğunu yakalamaktan korktuğundan, yaşamı boyunca savunmasız bırakmış olabilirdi ve kız acı çekmekten tükenerek, açlıktan ve kederden ölmek için buraya sığınmıştı. Şimdi sırtüstü yatıyordu, Çiklin onu öpmek için çevirmişti. Başından ve çenesinden geçirilen ip dudaklarını kapatmıştı, uzun çıplak bacakları hastalıktan ve yersiz yurtsuzluktan yoğun kıllarla kaplanmıştı, adeta yün gibi; çok eski zamanlara ait canlanan bir güç, daha hayattayken bu ölü kadını her yanı kıllarla kaplı bir hayvana dönüştürmüştü.

"Hadi, yeter," dedi Çiklin. "Burada onu çeşitli ölü nesneler korusun. Sağlar kadar ölüler de var zaten, onlar aralarında sıkılmazlar."

Ve Çiklin duvar tuğlalarını okşadı, bilinmedik, çok eski

bir eşyayı kaldırdı, ölünün yanına koydu, iki erkek dışarı çıktı. Kadın öldüğü o ebedi yaşta kaldı.

Çiklin avluyu geçerken geri döndü, ölüye açılan kapıyı kırık tuğla, eski taş ve başka ağır nesnelerle örttü. Pruşevski ona yardım etmemişti ve sonra sordu:

"Neden uğraşıyorsun?"

"Ne demek neden?" diyen Çiklin şaşırmıştı. "Ölüler de insan."

"Ama onun hiçbir şeye ihtiyacı yok ki!"

"Onun yok, ama benim var. Bir şeyler onu insanlardan korusun: Ölülerin kederini ya da kemiklerini gördüğüm zaman, neden yaşamam gerektiğini hissediyorum!"

Çarıklarını onaran ihtiyar avludan ayrılmıştı; adamın sonsuza dek kaybolup gidecek mekânında hatıra olarak yırtık pırtık bir dolak yuvarlanıyordu.

Güneş artık yükselmişti ve iş başlayalı çok olmuştu. Bu yüzden Çiklin ve Pruşevski, ayaklarının altında gelecek yaz ayının tohumlarının korunduğu ve sıcak kaldığı yapraklarla kaplı kaldırımsız toprak sokaklardan geçerek aceleyle temele gittiler.

Kazıcılar aynı günün akşamı yüksek sesli hoparlörü çalıştırmadılar, yemeklerini bitirdikten sonra, radyodan sendikanın yayınladığı dersi dinlemeyerek kızı seyretmeye oturdular. Jaçev, bu küçük kız ve onun gibi çocuklar biraz büyür büyümez, yöresindeki tüm yetişkin insanların işini bitireceğine daha sabahtan karar vermişti. SSCB'de sosyalizmin toplamda pek çok düşmanı, geleceğin dünyasının bencili ve haininin bulunduğunu bir tek o biliyordu, sadece proletarya çocuklarını ve yetimleri sağ bırakarak, yakın zaman içinde bu yığınları ortadan kaldıracağı için de gizliden gizliye teselli buluyordu.

"Kimsin sen küçük kız?" diye sordu Safronov. "Annen baban ne iş yapar?"

"Hiç kimseyim."

"Ne demek hiç kimseyim? Dişi cinsin bir kaynağı sana

lütfetmiş ki Sovyet iktidarında dünyaya gelmişsin."

"Ama dünyaya gelmeyi ben istemedim, annem burjuva olur diye korktum."

"O halde nasıl meydana geldin?"

Kız aşırı çekingenlik ve korku içinde başını eğdi, gömleğinin ucunu çekiştirmeye başladı; işçi sınıfının arasında bulunduğunu çok iyi biliyordu, annesinin önceleri ona uzun uzun anlattığı gibi kendini güvenceye aldı.

"Önderimizin kim olduğunu biliyorum."

Kızı can kulağıyla dinleyen Safronov:

"Kim peki?" diye sordu.

"Önderimiz Lenin, ikincisi Budyonni.[10] Onlar yokken sadece burjuvalar yaşıyorlardı, ben doğmamıştım, çünkü istemiyordum. Ama Lenin olunca, ben de oldum!"

"Pekâlâ, kızım," diyebildi Safronov. "Senin anan bilinçli kadınmış! Sovyet iktidarımız derindir, çocuklar annelerini bile hatırlayamazken, şimdi yoldaş Lenin'i hissedebiliyorlar!"

Sarı gözlü, kimin nesi olduğu bilinmeyen köylü barakanın bir köşesinde aynı kederine ağlayıp sızlıyordu, ancak konuşmuyor, bir sebepten olabildiğince herkese yaranmaya çalışıyordu. Kederli zihninde çavdarlar içindeki köyü canlanıyordu; köyün üzerinde kuvvetli rüzgâr eser, huzur dolu günlük ekmek ununu öğüten ahşap değirmeni ağır ağır döndürürdü. Daha dün böyle yaşamıştı, midesinde tokluk, ruhunda aile mutluluğu hissederek; onca yıl köyden uzaklara ve geleceğe bakmıştı da, ovanın sonunda sadece yerle göğün birleştiği yeri görmüştü, tepesinde de güneşin ve yıldızların bol ışığı vardı.

Mujik daha sonrasını düşünmemek için, yere doğru uzandı, ertelenemez *gözyaşlarıyla* olabildiğine çabuk ağlamaya başladı.

"Ağlayıp sızlamayı kes, küçük burjuva!" diye durdurdu onu Safronov. "Burada şimdi çocuk yaşıyor, değil mi ya, acı-

[10] Semyon Mihayloviç Budyonni (Budenni) (1883-1973): Rus mareşal. (ç.n.)

larımızı bir kenara bırakmanın gerektiğini bilmiyor musun yoksa?"

"Yoldaş Safronov, kurudum artık," dedi uzak köşeden köylü. "Geri kalmışlığıma kahroluyorum."

Kız yerinden kalktı, başını tahta duvara dayadı. Annesi yüzünden neşesizdi, yeni, ıssız gece onu korkutuyordu ve annesinin kızının zamanla yaşlanacağı ve öleceği beklentisiyle kederle, uzun süre yatmasının ne kadar üzücü olabileceğini düşünüyordu hâlâ.

"Kucak nerede?" diye sordu onu seyredenlere. "Ben nerede uyuyacağım?"

Çiklin hemen yattı ve hazırlandı.

"Ya yemek!" dedi kız. "Yuliyalar gibi herkes oturuyor, benimse yiyecek bir şeyim yok!"

Jaçev arabasıyla ona yaklaştı, daha o sabah yiyecek mağazasından zor kullanarak aldığı meyve pestilini gösterdi.

"Ye, zavallı kız! Senin büyüyüp ne olacağın bilinmez, ama bizim ne olacağımız çoktan belli."

Kız yedi ve yüzünü Çiklin'in karnına yasladı. Yorgunluktan sararmıştı, kendinden geçerek annesiymiş gibi Çiklin'e sarıldı.

Safronov, Voşçov ve diğer kazı işçileri, kendilerinin mezarları üstünde hüküm sürecek ve onların kemikleriyle dolu dingin bir dünyada yaşayacak olan bu küçük varlığın uykusunu izliyorlardı.

"Yoldaşlar," diyen Safronov genel duyguyu açıklamaya girişti. "Karşımızda sosyalizmin gerçek sakini kendinden geçmiş yatıyor. Bizler radyodan ve başka kültür araçlarından sadece güdülen politikayı dinliyoruz, ama elle tutulur bir şey yok. Oysa burada yaratımın tözü ve partinin amacı, evrensel element oluşturmak üzere tayin edilen küçük çocuk dinleniyor! Bu nedenle evi bir an önce ortaya çıkarmak ve bu küçük varlığı rüzgârdan ve taş duvarların soğuğundan korumak için temeli elimizden geldiğince çabuk bitirmemiz gerekiyor!"

Voşçov kızın koluna dokundu ve çocukken kilise duvarındaki meleğe bakar gibi kızı baştan aşağı incelemeye başladı; annesiz babasız, insanların arasına bırakılmış bu cılız beden, zamanla yaşamın anlamının can verici sağanağını hissedecek ve usu yaradılışın ilk gününe benzer anı görecek.

Ve hemen orada, taş duvara ve diğer ince işlere başlama süresini kısaltmak amacıyla ertesi gün kazıya bir saat önce başlanması kararı alındı.

Jaçev, "Sakat bir insan olarak," dedi, "düşüncenizi alkışlayabilirim, ama size yardım edemem. Her şeye rağmen yine de yok olmaya mahkûmsunuz, kalpleriniz bomboş, en iyisi küçük ve canlı bir şeyi sevin ve kendinizi işle zehirleyin. Şimdilik hayatta kalmaya bakın!"

Jaçev hava soğuk olduğu için köylünün kaftanını üzerinden zorla çıkardı ve geceyi karşılaması için kızın üzerine serdi: Köylü hayatı boyunca *kapitalizm*[11] biriktirmişti, demek ki ısınmaya zamanı olmuştu.

Pruşevski boş zamanlarında çalışmaları denetliyor ya da kız kardeşine mektup yazıyordu. Pulu yapıştırıp kutuya koyduğu anlar, ona her zaman dingin bir mutluluk veriyordu, sanki birinin onu hayatta kalmaya ve ortak fayda için özenle çalışmaya teşvik eden gereksinimini duyuyordu kendince.

Kardeşi ona hiç yazmıyordu, çok çocukluydu ve tükenmişti, bilincini yitirmiş biçimde yaşıyordu. Yılda sadece bir defa, o da yortuda, kartpostal gönderiyor ve şöyle yazıyordu:

İsa dirildi, sevgili kardeşim! Eskisi gibi yaşıyoruz, yemek pişiriyorum, çocuklar büyüyorlar, kocamın maaşını arttırdılar, şimdi 48 ruble alıyor. Ziyaretimize gel.

Kız kardeşin Anya

Pruşevski bu kartı uzun süre cebinde taşımıştı, tekrar tekrar okuyup ağlıyordu.

[11] Para, sermaye anlamında kullanılıyor. (ç.n.)

Kuytularda uzun gezilere çıkardı. Bir defasında kentten ve yoldan uzakta bir tepede durmuştu. Puslu, belirsiz bir gündü, zaman sanki ilerlemiyormuş gibi –böyle günlerde bitkiler ve hayvanlar uyuşur, insanlarsa anne babalarını anarlar. Pruşevski doğanın dumanlı yaşlanmışlığını seyrediyordu, sessiz ve doğanın en ucunda havadaki ışıktan daha aydınlık olan, huzur ve barışın egemen olduğu beyaz binalar görüyordu. Uzaklardaki binaların sadece kullanım için değil, mutluluk için de inşa edildiğini anlayabildiği halde, bitmiş inşaatın ismini ve işlevini bilmiyordu. Pruşevski, acıya alışkın bir insanın şaşkınlığıyla uzaktaki anıtların kusursuz sevecenliğini ve serin, birbirine bitişik gücünü seyre koyulmuştu. Döşenmiş taşlarda böylesi inanç ve serbestlik şimdiye kadar hiç görmemişti ve yurdunun gri rengi için özaydınlatıcı bir yasa da bilmiyordu. Büyük yapıların bu beyaz örneği, inşa edilmekte olan öteki dünyanın ortasında bir ada gibi dikiliyor ve huzurla ışıldıyordu. Ama o binaların hepsi beyaz değildi, kimi yerlerde lacivert, sarı ve yeşil renkteydi ve bu onlara bir çocuk resminin incelikli güzelliğini katıyordu. Pruşevski kederle: "Peki, ne zaman inşa edilmiş?" diye sordu kendine. Sönük dünya yıldızında kederi hissetmek ona daha rahatlatıcı geliyordu; yabancı ve uzak bir mutluluk, içinde utanç ve endişe yaratmıştı, harap olmuş hayatına benzeyen –inşası süren ve asla bitmeyen– bir dünyanın sonsuza dek var olmasını istiyordu farkında olmadan.

Ne unutmayı ne de yanılmayı isteyerek yeni kente bir kez daha dikkatle baktı, ama binalar eskisi gibi belirgin biçimde dikiliyordu, çevrelerinde doğal havanın karanlığı değil, serin bir duruluk varmış gibiydi.

Pruşevski geri döndüğünde kentin caddelerinde birçok kadın fark etti. Kadınlar genç olmalarına rağmen ağır ağır yürüyorlardı, herhalde dolaşmaya çıkmışlardı ve yıldızlı akşamı bekliyorlardı. (III)

Çiklin şafak vakti, üzerinde sadece pantolonu olan yabancı bir adamla büroya geldi.

"Al işte Pruşevski," dedi Çiklin, "köylerindeki tabutları iade etmemizi istiyor."

"Ne tabutu?"

Rüzgârdan şişmiş çıplak, iriyarı bir adam kederler içinde acele etmeden konuştu, önce başını yere eğdi, kendini zorlayarak düşüncelerini topladı. Galiba, kendini ve dertlerini *hatırlamayı sürekli unutuyordu:* Ya çok yorgundu ya da yaşamın sürecinde parça parça ölmek üzereydi.

"Tabutlar," dedi ezik bir sesle heyecanlı, "ilerde kullanmak üzere tahta tabutları bir mağaraya yerleştirmiştik, ama sizler tüm dere yatağını kazıp duruyorsunuz. Tabutları geri verin."

Çiklin dün akşam kuzey nöbetçisinin yakınında gerçekten de üstü açık yüz adet boş tabut bulunduğunu söyledi; ikisini kız için almıştı: Çiklin'in karnı olmadan uyuyacağı gelecek günler için bir tabutla kıza yatak yapmış, diğerini de oyuncakları için, bir çeşit özel köşesi olsun diye kıza armağan etmişti:

"Geri kalan tabutları köylüye teslim edin," dedi Pruşevski.

"Hepsini verin," dedi adam. "Ölü envanterimize yetmiyor, köylü malını bekliyor. Bu tabutları salma[12] usulüyle hazırlamıştık, el koymayın!"

"Hayır," dedi Çiklin, "iki tabutu çocuğumuza bırak, küçük boyutlarda nasıl olsa."

Meçhul adam durdu, bir şeyler düşündü ve razı olmadı:

"Olmaz! Biz çocuklarımızı nereye koyacağız peki? Tabutları boy boy hazırlamıştık: Üzerleri işaretli, kim nereye sığar diye. Hepimiz tabutumuz olduğu için yaşıyoruz: Tabut bizim tek mülkümüz! Tabutları içlerine yatmak amacıyla hazırlamıştık, sonra da onları mağaraya sakladık."

Temelde uzun zaman kalan sarı gözlü mujik telaşla büroya girdi.

---

[12] Rusçası samooblajenie: Köy yerinde küçük çapta işlerin, yol, köprü, sulama vb. ortaklaşa yapılması amacıyla her aileden gönüllü olarak toplanan bir çeşit vergi. (ç.n.)

"Yelisey," dedi üstü çıplak adama, "tabutları halatla bir dizi halinde birbirine bağladım, hava kuruyken çekmeye gidelim."

"İki tabuta göz kulak olamayıp kaybettik," dedi Yelisey. "Sen şimdi nerede yatacaksın?"

"Yelisey Savviç, ben avlumdaki isfendanın, bu ulu ağacın altında yatacağım. Orada kökün dibinde kendime çukur da hazırlamıştım zaten. Öleceğim ve kanım özsu olarak gövdeden yürüyecek, yukarı çıkacak! Yoksa kanım cıvık da ağaca gelmez mi dersin?"

Yarı çıplak adam hiçbir şeyden etkilenmeden duruyor, ağzını açmıyordu. Yol kenarı taşlarını ve şafağın dondurucu yelini fark etmeden, köylüyle beraber tabutları almaya gitti. Çiklin, Yelisey'in toprağın pis suyuna bulanmış, silme kıllarla kaplı sırtına bakarak peşlerinden geliyordu. Yelisey bazen duruyor, uykulu, yere bakan gözlerle uzamı inceliyordu, unutulmuş bir şeyi anımsar gibi ya da kasvetli bir dinginlik için gözlerden ırak bir vadi arar gibi. Ne ki yurt onun için sırdı; ve durgun gözlerini yere indirmişti.

Tabutlar araba katarı gibi temelin kıyısında kuru bir tepeye dizilmişti. Daha önce barakaya koşarak gelen mujik, tabutları bulduklarına ve Yelisey'in gelişine sevinmişti. Tabutların baş ve ayak uçlarında delik açmak ve onları çift hayvan koşulmuş arabaya bağlamak üzere gitti. Yelisey öndeki tabuttan urganın ucunu alarak omzuna koydu ve bir yedekçi gibi bu tahta nesneleri çekmeye başladı, gündelik yaşamın kuru denizinde... Çiklin ve tüm artel Yelisey'e engel olmadan dikiliyor, boş tabutların toprakta açtığı izlere bakıyordu.

Çiklin'in elinden tutan küçük kız ilgiyle sordu:

"Amca, bunlar burjuva mıydı?"

"Hayır, kızım, onlar samandan kulübelerde yaşarlar, ekmeklik tohum ekerler, ekmeklerini yarı yarıya bizlerle paylaşırlar."

Kız yukarıya, yaşlı insan yüzlerine baktı:

"Peki, tabut onlara neden lazım? Sadece burjuvalar öl-

meli, yoksullar değil!"

Olay hakkında konuşacak kadar bilgisi henüz olmayan işçiler susmuşlardı.

"Biri de çıplaktı!" dedi kız. "İnsanlar için üzülmedikleri zaman, geriye elbiseleri kalsın diye, üzerinden çekip alıyorlar. Annem de çıplak yatıyor."

"Kızım, yüzde yüz haklısın," dedi Safronov. "Şimdi yanımızdan ayrılanlar iki köy ağasıydı."

"Onları hemen öldürmeye git!"

"İzin vermezler kızım: İki birey sınıf oluşturmaz."

"Bir ve bir daha," diye saydı kız.

"Genelde onlar az," dedi Safronov üzüntüyle. "Ama tüm proletaryanın ve çiftçi sınıfının düşmanlardan temizlenmesi için plenuma[13] göre onları en azından sınıf olarak tasfiye etmek zorundayız."

"Peki, geriye kim kalacak?"

"Hedeflerle, ileride alınacak önlemlerde sağlam bir yol tutmakla, ne dediğimi anlıyor musun?"

"Evet,"diye karşılık verdi kız. "Bu, bütün kötü insanları öldürmek demek, iyi insan da zaten az."

"Sen tam anlamıyla sınıf kuşağısın," diye sevindi Safronov. "Yaşın çok küçük olmasına rağmen tüm ilişkileri kavrıyorsun. Monarşizmle savaşmak için kim olursa olsun insan gücü gerekli, ama bizler için sadece sınıf değerlidir, evet, kendi sınıfımız yakında bilinçsiz unsurlardan temizlenecek."

"Alçaklardan," dedi kız kolayca anlayarak. "O zaman sadece en, en önemli insanlar kalacak! Annem yaşadığı için kendini alçak görürdü, şimdi öldü ve iyi oldu, öyle değil mi?"

"Doğru," dedi Çiklin.

Kız annesinin karanlıkta yalnız başına olduğunu hatırlayınca kimseye aldırmadan sessizce uzaklaştı ve oynamak için kuma oturdu. Ama oynamıyordu, kayıtsız ellerle birazcık

[13] Tüm üyelerin katılımıyla yapılan genel kurul toplantısı. (ç.n.)

okunuyor ve düşünüyordu.

Kazı işçileri yanına geldiler ve eğilerek sordular:

"Neyin var?"

"Hiç," dedi aldırış etmeden. "Yanınızda canım sıkılıyor, beni sevmiyorsunuz, sizler geceleyin uyur uymaz hepinizi öldüreceğim."

İşçiler birbirlerine gururla bakıyorlardı, her biri, bu küçük hayattan zekâ ve güzelliğinin fışkırdığı sıcak kaynağı hissetmek için çocuğu kucağına almak ve kollarında sıkmak istiyordu.

Bir tek Voşçov keyifsiz ve bitkindi, mihaniki olarak uzaklara dalıp gitmişti; genel yaşamda özel, farklı bir şeylerin olup olmadığını eskisi gibi bilmiyordu, kimse ona evren yasasını ezbere okuyamıyordu, yerkürenin sathındaki olaylar da onu çekmiyordu. Voşçov sessiz adımlarla biraz uzaklaşarak tarlanın içinde kayboldu ve insan gözlerinden uzak, artık çılgın koşulların katılımcısı olmamaktan hoşnut, orada yere uzandı.

Daha sonra iki köylünün –üzerini yabani otlarının sardığı yan yatmış çitin kıyısına, ufkun ötesine– çektiği tabutların izini buldu. Belki de orada avlulu sıcak yerlerin sessizliği vardı ya da yolların rüzgârında, ortada ölü envanter yığını ile kolhozun sefil çaresizliği dikiliyordu. Voşçov, sadece temel çukurundaki kültür ve eğitim faaliyeti zayıflığının, geleceğin bina inşaatı konusunda onu üzülmemeye zorladığını anlamadan, oraya mihaniki olarak ilişiğini kesmiş bir insanın tavrıyla yürüyordu. Pırıl pırıl bir güneş olmasına rağmen, otların nefes alış verişi ve kokusunun donuk buğusu yayılmıştı etrafa. Çevresini inceledi, boşluğun üstünde her yerde taze nefeslerin buğusu asılmıştı, uyuşukluk ve boğucu bir görünmezlik yaratarak. Sabır dünyada yorgun bitkin varlığını sürdürüyordu, sanki yaşayan her şey zamanın ve deviniminin orta bir yerinde bulunuyordu: Başlangıcını herkes unutmuştu ve sonu bilinmezdi, salt yönü kalmıştı. Ve Voşçov açık bir yola doğru uzaklaştı.

Kozlov temele Paşkin'in kullandığı otomobille gelmişti. Kozlov'un üzerinde yelekli açık gri bir takım elbise vardı. Yüzü sürekli sevinçten şişmişti ve proletarya yığınlarına yoğun bir sevgi duymaya başlamıştı. Emekçiye verdiği her yanıt kendi kendine yeten şöyle bir tümceyle başlıyordu: "Ee, iyi, ee, çok güzel." Ve sonra esas cevaba geçiyordu. Kendi kendine konuşmayı seviyordu: "Hani, neredesiniz şimdi, alçak faşistler!" Ve pek çok başka kısa slogan-şarkı.

Kozlov bugün sabahleyin orta sınıftan bir kadına sevgisini duygusal olarak bitirmişti. Kadın, çok sevdiğine dair boşuna mektuplar yazmıştı ona, Kozlov, toplumsal görevi ağır bastığından, kadının okşayıcı sözlerle onu etkilemeye çalışmasını peşinen kabul etmeyerek –çünkü daha çok soylu, etkin bir tip arıyordu– susmuştu. Gazetede postanenin iş kapasitesi ve özensiz çalışması üzerine bir yazı okuyunca bu sosyalist inşa sektörünü, kadının kendisine yolladığı mektupları durdurmakla güçlendireceğine karar verdi. Ve kadına son bir kart yazdı, aşk sorumluluğunu üzerinden attı:

Daha önce leziz yemeklerin olduğu masada,
Orada şimdi bir tabut duruyor!

Kozlov

Bu şiiri yeni okumuştu ve unutmamak için aceleci davranmıştı. Uyanınca, yatağında her gün genellikle kitaplar okurdu ve düsturları, sloganları, şiirleri, emirleri, çeşitli bilge sözleri, çeşitli rapor ve tezkereleri, şarkı kıtalarını vb. aklında tutarak, etkin toplumsal güç olarak bildiği ve saygı duyduğu organları ve örgütleri dolaşmaya çıkardı. Kozlov buralarda bilimsel yaklaşımı, kafa yapısı ve kavrayışıyla memurların gözünü korkutuyordu. Birinci dereceden maaşına bir de ayni gıda ilave edilmesini sağlamıştı.

Bir gün kooperatife uğrayarak, yerinden kalkmadan mü-

dürü yanına çağırdı ve ona şöyle dedi:

"Ee, iyi, ee, güzel de, sizin kooperatif dendiği gibi Rochdale[14] türü, Sovyet değil! O halde siz sosyalizme giden yolun destekçilerinden olamazsınız!"

"Sizi anlamıyorum yurttaş," dedi müdür alçakgönüllüce.

"Öyleyse bir kere daha söylüyorum: O, pasif, gökten gelecek mutluluğu değil, günlük ekmeği, kara ekmeği diledi! Ee iyi, ee, güzel!" Kozlov bunları söyledikten sonra küçümseyen bir tavırla çıkıp gitti, on gün sonra bu kooperatifin yönetim kurulu başkanı oldu. Bu görevi, yığınların sadece öfkesini değil, öfkenin niteliğini de hesaba katan o müdürün şefaatiyle aldığını öğrenemedi. (IV)

Kozlov arabadan inerek *akıl tavrıyla*[15] inşaat sahasında dolaştı ve işin temposu hakkında genel bir fikir edinmek amacıyla sahanın kıyısında durdu. Yakındaki işçilere de şöyle dedi:

"Pratikte oportünist olmayın!"

Yoldaş Paşkin öğlen paydosu sırasında, işçilere yoksul köylü sınıfın kolhoz hakkında kara kara düşündüğünü söyledi ve köyde kapitalizmden arta kalan odun kafalılara karşı sınıf mücadelesini başlatmak için oraya işçi sınıfının el atması gerektiğini bildirdi.

Safronov, "Zengin asalakların işini bitirmenin zamanı geldi de geçti!" dedi. "Sınıf mücadelesi ateşinin harını artık hissetmiyoruz, ama ateş olmalı: Etkin kişi kendini nerede tutuşturacak o zaman!"

Ve bunun üzerine artel, yoksul köylünün sosyalizm döneminde sahipsiz kalmaması ya da barınaklarında kendi başına buyruk bir düzenbaz olmaması için Safronov'la Kozlov'u yakındaki bir köye görevlendirdi.

Jaçev kızla beraber arabasıyla Paşkin'e yaklaştı:

"Bu sosyalizmi yalınayaklı bu bedende fark et!" dedi. "Yağlarını semirdiğin şu kızın kemikleri önünde eğil, alçak!"

---

[14] Dünyada ilk kooperatifin kurulduğu Manchester kentinde bir kasaba. (ç.n.)

[15] Kendine akıllı bir kişi havası verme. (ç.n.)

"Bu gerçek!" dedi kız.

Burada Safronov da kendi görüşünü açıkladı:

"Yoldaş Paşkin Nastya'yı da kayda geçir. O, gelecekteki mutluluğumuzun amacı!"

Paşkin not defterini çıkardı ve sayfaya bir nokta koydu; Paşkin'in defterinde uzun zamandır pek çok nokta bulunuyordu ve her biri yığınlarla ilgili ihtimamı ifade ediyordu.

O akşam Nastya, Safronov'a özel bir yatak serdi ve onunla bir süre oturdu. Safronov kızdan kendisini özlemesini istedi, çünkü burada tek içten kadın oydu. Nastya da, Safronov'un, kulübelerinde çile çeken yoksul insanların bulunduğu yere gideceğini ve yabancılar arasında bitleneceğini düşünerek tüm akşamı sessizce onun yanında geçirdi.

Nastya daha sonra Safronov'un yatağına yattı, yatağı ısıttı ve sonra Çiklin'in karnına uyumaya gitti. Nastya, üvey babası yatmadan önce, annesinin yatağını ısıtırdı, buna uzun zamandır alışkındı.

Gelecekteki yaşamın binası için dölyatağı hazırdı; temele blokaj taşı döşemeye gelmişti sıra. Ama Paşkin sürekli parlak *düşünceler düşünüyordu;* evin boyutlarının küçük olduğunu, zira sosyalist kadınların zinde, kanlı canlı olacağını ve yeryüzünün tüm sathının tıpış tıpış yürüyen çocuklarla kaplanacağını kentteki başkana rapor etti; gerçekten, çocuklar düzensiz bir ortamın içinde, dışarıda yaşamaya mı terk edilecekti?

"Hayır," dedi başkan, masadaki dolgun bir sandviçi istemeden yere düşürerek, "rahim temeli dört kat derin kazın."

Paşkin eğildi ve yerdeki sandviçi tekrar masaya koydu.

"Eğilmene değmedi," dedi başkan. "Gelecek yıl bölge itibariyle yarım milyarlık tarımsal üretim planladık."

Paşkin bunun üzerine, onu tasarruf rejimi döneminin temposuyla yaşayan bir insan gibi göreceklerinden çekinerek sandviçi kâğıt sepetine bıraktı.

Pruşevski iş emrini bir an önce yayımlamak amacıyla binanın önünde Paşkin'i bekliyordu. Paşkin ise giriş holünde

yürürken temeli dört değil, altı misli büyütmenin hesabıyla uğraşıyordu, kuşkusuz partinin gönlünü hoş tutmak ve onun ana çizgisinin önünde koşmak ve daha sonra açık bir mekânda sevinçle o çizginin örneğine rastlamak için... O zaman çizgi onu görecek ve o, çizginin içinde sonsuz bir nokta olarak kazınacak

"Altı misli," diye emretti Pruşevski'ye. "Temponun yavaş olduğunu söylemiştim."

Pruşevski sevindi ve gülümsedi. Mühendisin sevincini fark edince Paşkin de memnun oldu, çünkü kendi birliğine bağlı teknik mühendislik bürosunun havasını hissetmişti. (V)

Pruşevski temelin genişliğini ölçmek için Çiklin'e gitti. Oraya daha varmadan kazı işçilerinin toplandığını, ayakta sessizce bekleyen insanların ortasında bir köy arabasının durduğunu gördü. Çiklin barakadan boş bir tabut çıkardı ve arabaya koydu; sonra ikinci tabutu getirdi, tabuttan resimlerini söken Nastya da yanındaydı. Çiklin, kız sinirlenmesin diye onu bir koluyla koltuklarından tutarak kendine bastırmıştı, öbür eliyle de tabutu taşıyordu.

"Onlar zaten öldüler, onlara tabut neden lazım olsun ki!" dedi Nastya öfkeyle. "Eşyamı şimdi nereye koyacağım?"

"Ama böyle gerekiyor," dedi Çiklin. "Bütün ölüler özel insanlardır."

"Nasıl önemliler!" diyen Nastya şaşırmıştı. "O zaman niçin yaşıyorlar! Keşke ölselerdi de önemli olsalardı!"

"Burjuvalar olmasın diye yaşıyorlar," dedi Çiklin ve son tabutu arabaya koydu. Arabada Voşçov ile bir süre önce Yelisey'le birlikte ayrılan ağa uşağı köylü vardı.

"Tabutları kime götürüyorsunuz?" diye sordu Pruşevski.

"Bir kulübede Kozlov ve Safronov ölmüşler, onlara şimdi tabutlarımı verdiler: Ne yapabilirsin ki!" diye ayrıntılı açıkladı Nastya. Ve sonra sıkıntılı bir savsamayla arabaya yaslandı.

Meçhul bir yerden at arabasıyla gelen Voşçov, bulundu-

ğu uzama dönmek için arabayı hareket ettirdi. Kızı Jaçev'in korumasına bırakan Çiklin, uzaklaşan arabanın arkasından yürüdü.

Mehtaplı gecenin derinliklerine, ufka kadar gitti. Arada bir meyilli dere yatağı yönünde bilinmeyen barınakların durgun ışıkları yanıyor, orada yanık yanık köpekler havlıyordu: Ya sıkılmışlardı ya da resmi görevlilerin gelişini fark edince ürkmüşlerdi. Tabutlu araba önde yoluna devam ediyordu, Çiklin de geride mesafeyi koruyordu.

Voşçov sırtını tabuta dayamış, arabadan gökteki yıldız topluluğunu ve Samanyolu'nun ölü, koyu buğusunu seyrediyordu. Orada zamanın sonsuzluğunun durmasıyla ve yaşamın getirdiği yılgınlığın kefaretiyle ilgili kararın bağlanacağı vakti bekliyordu. Umuttan yoksun uyuklamaya başladı, araba durunca da uyandı.

Çiklin birkaç dakika sonra arabanın yanına vardı ve etrafına bakmaya başladı. Yakında eski bir köy vardı; yoksulluğun genel köhnemişliğiyle örtünmüştü ve hâlâ direnen eski tahta çitler ve sessizlikte yol boyu eğilmiş ağaçlar aynı hazin görünümüne sahipti. Köyün tüm kulübelerinde ışık vardı, ama dışarıda kimse görünmüyordu. Çiklin ilk kulübeye yaklaştı, kapıdaki beyaz kâğıt parçasını okumak için kibriti çaktı. O kâğıtta şöyle yazıyordu: Kolhoz Genel Hattı, kolektifleştirilmiş ev no. 7, burada hükümet kararnamelerinin ve köyde yürütülen her türlü kampanyanın yerine getirilmesine yönelik kamu hizmetleri faal üyesi[16] oturuyor.

Çiklin kapıyı çaldı: "Beni içeri alın!"

Faal üye dışarı çıktı ve onu içeri aldı. Sonra tabut için teslim tesellüm senedi düzenledi ve Voşçov'a köy sovyetine gitmesini ve can veren iki yoldaşın başucunda sabaha kadar saygı nöbetinde durmasını emretti.

"Ben de gideceğim," dedi Çiklin.

"Pekâlâ git. Yalnız, bana kişisel bilgilerini ver, seni seferi

[16] Rusçası aktivist. Parti faal üyesi, görevli bulunduğu yerde sosyal ve siyasal faaliyetleri yürütür. (ç.n.)

kadroya geçireyim." (VI)

Faal üye tüm doğru önermeleri ve görevleri dikkatli gözlerle taramak üzere evrakına eğildi; o, iyelik hırsıyla, aile mutluluğuna aldırış etmeden kendine kaçınılmaz bir gelecek kurmuştu, bu gelecekte kendine sonsuzluk hazırlayarak. Bu yüzden de çok geçmeden kimsesiz kalmıştı, gailelerden şişmiş, saçları da seyrelmişti. Zihnen ve fiilen bir köy ağası alçağını izleyen kuşkucu bakışlarının karşısında bir lamba yanıyordu.

Faal üye, karanlık yoldan, bölgeden köye emir getirmek üzere bir atlının gelip gelmediğine kulak vererek gece boyu yanan lambanın yanında oturuyordu. Geleceğin verdiği hazzın merakıyla, yetişkin, önemli insanların tutkulu sırlarına gizlice bakar gibi okurdu her yeni emri. Hemen her gece emir yayımlanırdı ve faal üye sarsılmaz bir edimin coşku ve heyecanını tan yerleri ışıyana kadar biriktirerek, emri sabaha kadar incelerdi. Ancak zaman zaman hayatın verdiği derin acıdan bir an kalakalırdı ve o zaman karşısında bulunan her insana yakınmayla bakardı; mankafa, savsak biri olduğunu hatırlardı –bölge evrakında bazen onu böyle nitelendiriyorlardı. Bu anlarda: "Yığınlara mı gitsem, güdümlü genel yaşamda kendimi mi unutsam?" diye düşünür, ama genel sefaletin üyesi olmayı istemediğinden hemen kendine gelirdi. Her yol gösterici kendini mutluluğun ortasında bulamadığı sürece, sosyalizme yönelik uzun sürebilecek acıdan korkardı, çünkü öncünün şimdiden yardımcısı olabilir ve geleceğin yararına hemen hükmedebilirdi. Faal üye özellikle evraktaki imzayı uzun uzun incelerdi: Bu harfleri bölgenin ateşli eli yazardı, el ise sadık, inanmış yığınların gözleri önünde şan ve şöhret keyfiyle yaşayan tüm bedenin bir parçası. İmzaların zarifliğine ve mühürlerin üzerindeki yerkürenin tasvirlerine hayranlıkla bakarken, faal üyenin gözlerinde yaşlar bile görülürdü; çünkü bütün bu yerküre ve onun yumuşaklığı çok geçmeden titiz, demir ellere geçecekti Acaba o, yeryüzünün evrensel bedenine etki etmeden kalacak mıydı? Faal üye birçok görevin

tükettiği göğsünü güvenli bir *mutluluğun pintiliğiyle*[17] sıvazlıyordu.

"Böyle hiçbir şey yapmadan neden duruyorsun?" dedi Çiklin'e. "Varlıklı namussuzların neden olduğu siyasi ölüler için saygı duruşunda bulunmaya git hadi: Kahraman kardeşlerimizin nasıl can verdiğini görüyorsun!"

Çiklin kolhoz gecesinin karanlığından köy sovyetinin boş koridoruna vardı. İki yoldaşı orada yatıyordu. Oturumun aydınlatılması amacıyla ayrılmış kocaman bir lamba ölülerin üzerinde yanıyordu. Öldürücü yaraların görülmemesi ve yaşayanların aynı biçimde ölmekten korkmamaları için çenelerine kadar bayrakla örtülmüş vaziyette başkanlık divanı masasının üzerinde yan yana yatıyorlardı.

Çiklin ölülerin ayakucunda dikildi, suskun yüzlerine sakince bakarken dalıp gitti. Safronov bir daha kendi kafasına göre hiç konuşmayacak ve Kozlov'un yüreği örgütlü inşa için acı çekmeyecek ve hak ettiği emekliliğe kavuşamayacaktı.

Akan zaman kolhozun gece yarısı karanlığında geçip gidiyordu; kolektifleştirilmiş mülkü ve kolektif bilincin sessizliğini hiçbir şey bozmuyordu. Çiklin bir sigara yaktı, ölülerin yüzlerine eğilip eliyle dokundu.

"Ne, Kozlov, için mi sıkılıyor?"

Kozlov öldürülmüş olarak sükût içinde yatmayı sürdürüyordu; Safronov da sakindi, hayatından hoşnut bir kişi gibi ve hayattayken onu kimseler öpmediği için, gevşemiş aralık dudağı üzerinden sarkan kızıl bıyıkları, dudaklarının içinden bile bitmişti. Kozlov ve Safronov'un gözlerinin etrafında kurumuş gözyaşlarından kalan tuz vardı, öyle ki Çiklin silmek zorunda kaldı: "Yaşamlarının son anlarında Safronov ve Kozlov neden ağlamışlardı acaba?" demekten kendini alamadı.

"Ee, Safronov, temelli yatacak mısın böyle, yoksa tekrar kalkmayı mı düşünüyorsun?"

[17] Ölçülü, hesaplı mutluluk duygusu anlamında. (ç.n.)

Safronov yanıt vermiyordu, çünkü yüreği, parçalanmış göğsünde yatıyordu ve duygudan yoksundu.

Çiklin dışarıda başlayan yağmuru ve onun yapraklarda, tahta perdelerde ve köyün barışçıl barınaklarında şarkı söyleyen sesini dinledi; boşlukta gibi, taze bir ıslaklık dökülüyordu duygusuzca ve yağmuru dinleyen tek bir insanın ıstırabı bile olsa doğanın bu tükenişini ödüllendirebiliyordu. Kimileyin çitlerin kuytularında tavuklar gıdaklıyordu, ama Çiklin artık onları duymuyordu, Kozlov'un ve Safronov'un arasına, ortak bayrağın altına uyumak için yatmıştı, çünkü ölüler, onlar da insandı. Üzerlerinde köy sovyeti lambası sabaha kadar hesapsızca yandı, Yelisey eve geldiği zaman ışığı söndürmemişti; ha ışık, ha karanlık onun için fark etmiyordu. Bir şey yapmadan biraz durdu ve aynı şekilde geldiği gibi gitti.

Yelisey toprağa dikilen bayrak direğine göğsünü yaslayarak boş alanın puslu ıslaklığına dikmişti gözlerini. O sahada, henüz göç zamanı başlamadığı halde, sıcak uzaklara uçmak üzere ekin kargaları toplaşmıştı. Yelisey kargaların göçlerinden önce kırlangıçların gözlerden kaybolduğunu görmüştü ve o zaman kuşların hafif, az bilinçli bedenine dönüşmek istemişti, ama şimdi kargaya dönüşmeyi hiç aklına getirmiyordu, çünkü düşünemiyordu. Sırf orta halli bir köylünün belgelerine sahip olduğu ve kalbi yasaya göre çarptığı için yaşıyor, *gözleriyle bakıyordu.*

Köy sovyetinden birtakım sesler geliyordu, Yelisey pencereye yaklaştı ve duvara yaslandı; yığınlardan ya da doğadan çıkan her türlü sese sürekli kulak kesilirdi, çünkü ona kimse söz söylemediği ve bilgi vermediği için, uzaktaki sesleri bile hissedebiliyordu.

Yelisey sırtüstü yatan iki ölünün arasında oturan Çiklin'e baktı. Çiklin sigara içiyor, kayıtsızca ölüleri sözleriyle yatıştırmaya çalışıyordu:

"Sen öldün Safronov! Ne olmuş? Sonuçta yine de olduğun gibi kaldın, ben senin gibi olacağım şimdi; akıllı olaca-

ğım, bakış açısıyla hareket etmeye başlayacağım, senin tüm eğilimini anlayacağım, sen pekâlâ var olabileceksin..."

Yelisey anlayamamıştı, temiz camdan sadece sesleri duyuyordu.

"Ve sen Kozlov, sen de hayata aldırma. Ben kendi kendimi unutacağım, ama sana daima sahip çıkacağım. Yok olmuş hayatını, tüm amaçlarını içimde barındıracağım ve hiçbir yere bırakmayacağım, o kadar ki kendini canlı gibi hissedeceksin. Gece gündüz etkin olacağım. Gözüm tüm örgütlenmenin üzerinde olacak, emekli olacağım, rahat uyu yoldaş Kozlov!"

Yelisey camı buğulamıştı ve Çiklin'i zor seçiyordu, görecek bir yeri olmadığı halde yine de bakıyordu. Çiklin susmuştu, sonra Safronov ve Kozlov'un şimdi mutlu olduğunu hissederek şöyle dedi:

"İsterse bütün sınıf ölsün ama ben tek başıma onun için kalacağım ve onun dünyadaki tüm hedeflerini gerçekleştireceğim! Kendim için yaşamayı nasıl olsa bilmem! Orada bize doğru gözlerini diken kimin kafası? İçeri gir, yabancı adam!"

Yelisey beklemeden köy sovyetine girdi ve daha dün kemerini iyice sıktığı halde, pantolonunun belinden aşağı kayışına anlam veremeden durdu. Yelisey'in iştahı yoktu ve bu yüzden her geçen gün zayıflıyordu.

"Onları sen mi öldürdün?" diye sordu Çiklin.

Yelisey pantolonunu yukarı çekti, bir daha düşürmedi. Yanıt vermeyerek fersiz, boş gözlerini Çiklin'e doğrultu.

"Peki, kim? Bana birini, yığınlarımızı öldüreni bul, getir."

Köylü yola düştü ve ekin kargalarının son olarak toplandığı boş ıslak araziden yürüdü; kargalar ona yol verdi. Yelisey sarı gözlü köylüyü gördü; tabutu çite dayamıştı ve küçük bir şişeden parmağına koyu bir sıvı sürerek tabuta matbaa harfleriyle soyadını yazıyordu.

"Nen var Yelisey, yoksa bir talimat mı aldın?"

"Hiç," dedi Yelisey.

"İyi o halde," dedi sakince yazan köylü. "Köy sovyetin-

de hâlâ ölüleri yıkamadılar mı? Şu devlet malulünün arabasıyla buraya gelmesinden korkuyorum, sadece ben sağ kaldığım için bana zarar verecek."

Köylü ilgi ve merhametini göstermek için ölüleri yıkamaya gitti; Yelisey de, nerede bulunmasının daha iyi olacağını bilemeyerek peşlerinden yürüdü.

Çiklin, köylünün ölenlerin giysilerini üzerlerinden çıkardığı, onları çıplak durumda göle daldırmak üzere sırayla taşıdığı ve sonra kuruladıktan sonra giydirip iki bedeni masaya koyduğu esnada sesini çıkarmadı.

"Ee, pekâlâ," dedi Çiklin. "Söyle bakalım onları kim öldürdü?"

"Yoldaş Çiklin bilmiyoruz, bizler tesadüfen sağ kaldık."

"Tesadüfen ha!" diye tekrarladı Çiklin ve mujiğin aklı başına gelsin diye suratına bir yumruk attı. Köylü yıkılır gibi oldu, ama Çiklin'in onun hali vakti yerinde bir köylü olduğunu düşünmemesi için karşısında gerilemekten korktu; iyice sakatlanmayı ve sonra da bu uğradığı zulüm sayesinde yoksul köylünün yaşam hakkını rica minnet elde etmeyi isteyerek daha da yakına geldi. Çiklin karşısında böyle bir varlık görünce mihaniki olarak karnına doğru bir hamle yaptı ve köylü sarı gözlerini yumarak yere devrildi.

Bir tarafta sessizce bekleyen Yelisey kısa bir süre sonra köylünün sesinin kesildiğini bildirdi Çiklin'e.

"Yoksa ona acıdın mı?"

"Hayır," dedi Yelisey.

"Ölü yoldaşlarımın arasına yatır onu."

Yelisey köylüyü masaya doğru sürükledi ve bütün gücüyle kaldırarak, ölülerin üzerine enlemesine bıraktı, ama sonra gereği gibi Safronov'la Kozlov'un arasına yatırdı. Yelisey geri çekilirken mujik sarı gözlerini açtı, ama bir daha kapatamadı, öylece açık kaldı.

"Karısı falan yok muydu?"

"Yalnızdı."

"Neden böyle olmuş?"

"Yalnızlıktan korkmamış!"

Voşçov kapıya geldi ve Çiklin'e gelmesini söyledi, faal üye onu istiyordu.

"Al şu rubleyi." Çiklin Yelisey'e para verdi. "Çabuk temele git ve bak, küçük Nastya sağ mı, durumu nasıl, ona şekerleme al. Onun için yüreğim sızladı."

Faal üye gösterdikleri aralıksız kahramanlık yüzünden güçsüz düşen üç yardımcısıyla ve son derece yoksul köylülerle oturuyordu, ama yüzleri aynı duyguyu, özenli bir özveriyi anlatıyordu. Faal üye Çiklin ve Voşçov'a, yoldaş Paşkin'in emriyle tüm gizil güçlerini kolhozun gelişim planına uygun hale getirmeleri gerektiğini bildirdi.

"Ama proletaryaya gerçek gerekmiyor mu?" diye sordu Voşçov.

"Proletaryaya gerekli olan eylemdir," dedi faal üye. "Karşısına ne çıkarsa –ister gerçek, ister yağmalanan ağa ceketi olsun– hepsi kamunun olacak, sen hiçbir şey bilmiyorsun." (VII)

Faal üye köy sovyetinde ölülerin başucunda önce hüzünlendi, ama sonra aklına yeni geleceğin inşası gelince cesaretle gülümsedi ve etrafındakilere cenaze alayı için kolhozun seferber olması emrini verdi, mülkün kolektifleştirilmesinin gelişim gösterdiği parlak anda ölümün vakar ve ciddiyetini herkes hissetsindi.

Kozlov'un sol eli aşağı sarkmıştı ve harap olmuş tüm gövdesi bilinçsizce düşmeye hazır, masaya yaslanmış duruyordu. Çiklin Kozlov'u düzeltti ve ölülerinin birbirine çok sıkışık yattığını fark etti: Şimdi üç yerine, dört ölü vardı. Çiklin dördüncüyü hatırlamadı ve adam proleter değil, durmuş nefesiyle yanlamasına yatan can sıkıcı bir köylü olmasına rağmen bu talihsiz olayı açıklığa kavuşturması için faal üyeye başvurdu. Faal üye, bu varlıklı unsurun Safronov ve Kozlov'a suikast düzenleyen kişi olduğunu, ama kendine karşı organize hareket konusundaki acısını sonradan fark edip buraya

kendisi geldiğini, ölülerin arasında masaya uzandığını ve şahsen öldüğünü bildirdi.

"Nasıl olsa onu yarım saat sonra bulurduk," dedi faal üye. "Çevremizde şu anda bir tane olsun kalmadı, kimsenin gideceği yeri yok! Ama bakın, burada fazladan biri daha yatıyor!"

"Onu ben öldürdüm," dedi Çiklin. "Alçağın biri olduğunu ve canının dayak istediğini düşündüm. Ona vurdum, meğer bir sıkımlık canı varmış."

"Doğru da: Burada bir katil olsun, bu bölgede bana kimse inanmaz, bu ikisi –ağa sınıfı ve organizasyonu!"

Güneş cenaze töreninin ardından kolhoz yönünde alçalmıştı, birden dünya ıssızlaştı ve yabancılaştı: Yörenin sabah kıyısından alçak, yoğun bir bulut çıkıyordu, gece yarısına doğru buranın topraklarına ulaşacak ve tüm serin sularının ağırlığını dökecekti. Kolhozcular o yöne bakınca üşümeye başladılar, tavuklar sonbahar gecesi vaktinin uzunluğunu sezerek kümeslerinde uzun zamandır gıdaklıyorlardı. Çok geçmeden toprakta, dolaşan yığınların çiğnediği zeminin siyahlığıyla artan yoğun bir karanlık başladı; ama gökyüzü hâlâ aydınlıktı: Orada duyulmaz rüzgârın ve zirvenin nemi arasında, oraya ulaşan güneşin sarı parıltısı vardı ve sessizlik içinde başlarını eğmiş bağların, bahçelerin son yapraklarında yansıyordu. İnsanlar kulübelerinde oturmak istemiyorlardı: Evlerde düşünceler, hafakanlar basıyordu; köyün tüm açık mekânlarında dolaşıyorlar, sürekli birbirlerini görmeye çalışıyorlardı; ayrıca böylesine ağır bir uzamda teselli edici bir şey duymak için, ıslak havada uzaklardan bir ses gelip gelmediğine kulak kesiliyorlardı. Faal üye evlerinde bunalmamaları ve sürekli dışarıya çıkmaları amacıyla, toplumsal yaşamda sağlık kurallarına uyulmasına yönelik daha önce bir emir çıkarmıştı. Böylece toplantıya katılan faal üyenin, yığınları pencereden izlemesi ve sonra da yönetmesi daha kolay olacaktı.

Faal üye de akşamın, cenaze ışığına benzeyen sarı günbatımını seyretmeye zaman bulmuştu, ertesi gün sabahtan, kolhoz üyelerinin özel mülkiyete eğilim gösteren çevre köylere yıldızlı yürüyüşünü[18] başlatmaya, sonra da halk şenlikleri düzenlemeye karar verdi.

Orta halli bir köylü olan yaşlı köy sovyeti başkanı hiçbir şey yapamamanın verdiği korkuyla, bir emri olup olmadığını öğrenmek için faal üyeye yaklaşmak istemişti ki, faal üye başkana, köy sovyetinin, parti faal üyelerinin arka plandaki kazanımlarını güçlendirmesini ve hâlâ var olan yoksulları sömürgen ağalardan korumasını söyleyerek eliyle onu savdı. Pimpirik başkan minnettarlıkla yatıştı, kendine bekçi zırıltısı yapmaya gitti.

Voşçov gecelerden korkuyor, gecelerini uykusuz geçiriyordu. Kuşkular içini kemiriyordu; yaşamının temel duygusu, yeryüzünde uygun olan bir şeye can atıyordu ve düşüncenin gizli umudu da evrensel yaşamın bilinmezliğinden ötürü, uzak bir kurtuluş vaat ediyordu ona. Çiklin'le birlikte gece barınağına gidiyordu, hemen yatmak ve uyumak zorunda olması onu rahatsız ediyordu, oysa kolhozun üstündeki karanlığı tek başına seyredecekti.

"Çiklin sen bugün uyuma, yoksa bir şeylerden korkarım."

"Korkma. Seni kimin korkuttuğunu söyle, onu geberteyim."

"Beni korkutan yüreğimin karışıklığı Çiklin yoldaş. Ne olduğunu ben de bilmiyorum. Uzaklarda özel ya da ulaşılamaz harika bir şey görür gibi oluyorum ve üzüntü içinde yaşıyorum."

"Ona ulaşacağız. Voşçov, yani kederlenme sen!"

"Ne zaman yoldaş Çiklin?"

"Artık ulaştık bil: Görüyorsun, şimdi her şey bizler için

[18] Burada kastedilen yıldızlar altında yapılan bir yürüyüş değil, günümüzde de yapılan gezi turları. Uzun süren bu yürüyüş, kırlarda, ormanlarda yapılır, mola yerlerinde etkinlikler, oyunlar, yarışmalar vb. düzenlenirdi. (ç.n.)

çocuk oyuncağı oldu..."

Kolhozun kenarında, Organizasyon Avlusu[19] vardı, faal üye ve öncülük eden diğer yoksul köylüler burada kitlelere eğitim veriyorlardı; burada durumu açıklığa kavuşmamış ağalar ve suç işlemiş çeşitli grup üyeleri kalıyorlardı. İçlerinden kimileri sığ, kuşkulu ruh haline düştükleri için avluda bulunuyorlardı, kimileri bu eğlence sırasında ağlayıp kolektifleştirilen evlerindeki direkleri öpüp durduklarından, kimileri de başka sebeplerden. Son olarak Orgavlu'ya kendiliğinden gelen yaşlı adamcağız vardı, fayans fabrikasındaki bekçiydi bu: buradan geçerken, yüzünde yabancı bir ifade bulunduğu gerekçesiyle onu alıkoymuşlardı.

Voşçov ve Çiklin sundurmanın altında biraz sonra uyumayı düşünerek, avlunun ortasında taşa oturmuşlardı. Fayans fabrikasındaki yaşlı adam Çiklin'i hatırlamıştı ve yanına geldi, o zamana kadar yakın bir yerde çimene oturmuş, su kullanmadan gömleğinin içindeki kirleri bedeninden ovarak temizlemişti.

"Burada ne arıyorsun?" diye adama sordu Çiklin.

"Yoluma gidiyordum, ama burada kalmamı emrettiler: 'Belki de sen haybeye yaşıyorsun, sana bir bakmamız lazım,' dediler. Yanlarından sessizce geçiyordum ki beni geri çağırdılar: 'Dur, zengin köylü!' diye bağırdılar, O zamandan beri buradayım ve patateslerin arasında yaşıyorum."

"Nerede yaşadığın fark etmez," dedi Çiklin. "Yeter ki ölme!"

"Bunu doğru mu söylersin! Neye istiyorsan alışırım, ama başlangıçta zor gelir. Burada bana harfleri öğrettiler, sayı saymayı öğrenmeyi de mecbur tutuyorlar: 'Saygın sınıfın ihtiyarı olacaksın,' diyorlar. Neden olmasın, olacağım..."

İhtiyar bütün geceyi konuşmakla geçirirdi ya, Yelisey temelden dönmüştü ve Çiklin'e Pruşevski'den de mektup getirmişti. Çiklin, Orgavlu'nun tabelasını aydınlatan fenerin altın-

[19] Rusya'da böyle bir kurum ya da yapı bulunmuyor. (ç.n.)

da mektubu okudu: Nastya iyiydi ve Jaçev her gün, kızın Sovyet devletine âşık olmaya başladığı ve onun için kullanılmış döküntü eşya topladığı çocuk yuvasına götürmeye başlamış onu; Pruşevski de Kozlov ile Safronov'un ölmesine çok üzülmüş, Jaçev ise kocaman gözyaşları dökerek ağlamış.

Yoldaş Pruşevski şöyle yazıyordu:

Çok sıkıntıdayım, bir kadına âşık olmaktan ve onunla evlenmekten korkuyorum, çünkü toplumsal bir öneme sahip değilim. Temeli bitirdik, baharda da temel duvarına başlayacağız. Nastya matbaa harfleriyle yazmayı öğrenmiş görünüyor, sana onun notunu gönderiyorum.

Çiklin'e, Nastya şunları yazmıştı:

Köy ağalarını sınıf olarak ortadan kaldır. Yaşasın Lenin, Kozlov ve Safronov.

Fakir kolhoza selam, ama ağalara yok.

Çiklin uzun süre bu yazılmış sözleri mırıldandı, çok duygulanmıştı, ama kederlenmek ve ağlamak için yüzünü ekşitmeyi beceremiştiği; sonra uyumaya gitti.

Geniş Orgavlu evinde büyük bir salon vardı ve soğuktan herkes orada döşemenin üzerinde uyuyordu. Kırk, elli kadar adam ağızları açık, yukarıya doğru nefes alıp veriyordu, alçak tavanın altında da nefeslerden buğulanmış bir lamba asılıydı ve yer sarsıntısından mı nedir usulca sallanıyordu. Döşemenin ortasında Yelisey de yatıyordu; uyuyan gözleri hemen hemen açıktı ve gözlerini kırpmadan yanan lambaya bakıyordu. Voşçov'u bulan Çiklin onun yanına yatmış, aydınlık sabaha kadar sakinleşmişti.

Sabahleyin kolhozun yalınayak yayaları Orgavlu'da sıralandılar. Her birinin elinde sloganlı bayrak, sırtlarında azık torbası vardı. Yabancı yerlere gitmelerinin nedenini öğrenmek için, kolhozda birinci adam olan faal üyeyi bekliyorlardı.

Faal üye önde gelen personelle beraber avluya çıktı ve yayaları beş köşeli yıldız biçiminde dizerek ortasında durdu, onlara yöredeki yoksul köylülerin ortamına girmeleri ve daha sonrası zaten kötü olacağından, sosyalist düzene çağrı yoluyla kolhozun yapısını köylülere anlatmaları gerektiğine dikkat çeken bir konuşma yaptı. En uzun bayrağı Yelisey tutuyordu, faal üyeyi uysalca dinledikten sonra nerede duracağını bilemeyerek alışkın adımlarla öne çıktı.

O sabah nem vardı ve uzaktaki boş araziden soğuk esiyordu. Böyle bir doğa olayı bile faal üyenin dikkatinden kaçmamıştı, canı sıkılarak:

"Bu bir sabotaj!" dedi doğanın bu dondurucu akşamı hakkında.[20]

Yoksul ve orta halli köylüler kendi yollarına gittiler ve uzaktaki yabancı uzamda kayboldular. Çiklin ne yapacağını bilemeyerek kolektifleşme için yalınayak uzaklaşanların ardından baktı, Voşçov ise düşünmeden susuyordu. Uzaktaki ıssız tarlaların üzerinde asılı duran kocaman bir bulutun içinden bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyordu, ıslaklığıyla yürüyenleri örtmüştü.

Orgavlu'daki insanlardan kendisine zarar geleceği düşüncesiyle uzak bir köşede duran bir ağa uşağı:

"Onlar nereye gittiler ki!" diye sordu.

Faal üye adama çitin dışına çıkmayı yasaklamıştı ve ağa uşağı bu nedenle açıklama derdine düşmüştü:

"Bizde on yıl yetecek ayakkabı var, ya onlar böyle nereye gidiyorlar?"

"Göster ona!" dedi Çiklin Voşçov'a. Voşçov ağa uşağına yaklaştı ve yüzüne vurdu. Adam bir daha sesini çıkarmadı.

Voşçov kendini kuşatan yaşama ilişkin o alışıldık kafa karışıklığıyla Çiklin'e yaklaştı:

"Çiklin, kolhozun dünyada nasıl yürüdüğüne bir bak –sıkıntılı ve yalınayak."

[20] Burada cümlede bir karışıklık var. Gündüz vakti olmasına rağmen akşamdan söz ediliyor. (ç.n.)

"Onlar çıplak ayaklı oldukları için yürüyorlar. Sevinecekleri bir şey yok: Kolhoz zaten gündelik bir uğraş."

"İsa da herhalde acıyla dolaşmış olmalı, doğada da çok az yağmur vardı."

"Sende beyin yok!" dedi Çiklin. "İsa sadece bilinmeyen bir şeyin peşinden tek başına gidiyordu, ama burada tüm yığınlar var olmak için yürüyorlar."

Faal üye Orgavlu'daydı; bir önceki gece onun için boş geçmişti: Kolhoza emir çıkmamıştı, o da başındaki düşünce akışını koyuvermişti; ama düşünmek ona gaflet korkusu veriyordu. Müstakil hanelerde refah birikeceğinden ve bir şeyleri gözünden kaçıracağından korkuyordu. Aynı zamanda gayretkeşlikten de endişe duyuyordu, bu yüzden sahipsiz kalmış inekler, koyunlar ve kümes hayvanları için üzüldüğünden, sadece atları kolektifleştirmişti, çünkü örgütsüz özel mülk sahibinin elinde, keçi bile kapitalizmin manivelasıydı.

Faal üye inisiyatif gücünü dizginleyerek kolhozun genel sessizliği içinde hareketsiz duruyordu ve yardımcı yoldaşları nereye gitmeleri gerektiğini bilemeyerek onun suskun dudaklarına bakıyorlardı. Çiklin ve Voşçov Orgavlu'dan çıktılar ve uygun olup olmayacağını anlamak amacıyla ölü envanter aramaya gittiler.

Biraz yol aldıktan sonra yolun üzerinde durdular, zira sokağın sağ tarafında insan çabası olmadan bir kapı açılmıştı ve kapıdan sakin sakin atlar çıkmaya başladı. Düzenli adımlarla, yerdeki otlara başlarını eğmeden, birbirlerine bitişik saflarla sokağı geçtiler ve su tutmuş dere yatağına indiler. Atlar kana kana su içtikten sonra suyun içine girdiler ve temizlenmek için bir süre suda durdular, sonra karaya çıkıp düzeni ve aralarındaki dayanışmayı bozmadan geriye döndüler. Ama ilk evin önünde sağa sola dağıldılar: Bir bölümü samanlı bir çatının önünde durdu ve içindeki samanları çekiştirmeye başladı, diğeri eğilerek cılız ottan kalan demetleri ağzında toplamaya başladı, biraz huysuz olan atlar ise çiftlik arazisine daldılar, orada tanıdık, aşina yerlerden demet de-

met ot topladılar ve sokağa çıktılar.

Her hayvan taşıyabileceği kadar ot aldı ve az önce hep birlikte çıktıkları kapıya doğru dikkatlice taşıdı.

Gelen atlar önce kapının önünde durdular ve diğer atları beklediler, bir araya gelince öndeki at, başıyla dürterek kapıyı ardına kadar açtı ve bütün atlar ağızlarında otlarla avluya girdiler. Otları yere bırakarak bir yığın oluşturdular ve işte o zaman kolektifleştirilmiş diğer bütün hayvanlar yığının etrafında toplandılar ve insan emeği olmadan organize biçimde paylarına razı olarak ağır ağır yemeye başladılar.

Voşçov kapı aralığından hayvanları dehşetle izliyordu; geviş getiren hayvanların dokunaklı dinginliğine şaşırmıştı, sanki tüm atlar kolhoz yaşamının anlamına kesin olarak inanmışlardı. Oysa Voşçov yalnız başına yaşıyor, atlardan daha beter eziyet çekiyordu.

Atlı avlunun biraz ilerisinde yoksul birine ait, avlusu ve çiti olmayan bir kulübe vardı. Çiklin'le Voşçov kulübeye girdiler, içeride, kerevette yüzükoyun yatan bir köylü gördüler. Karısı konukları görünce döşemeyi topladı, *gözlerinden hemen, alışıldık gözyaşları dökülecekginden burnunu başörtüsünün ucuyla sildi.*[21]

"Neyin var?" diye sordu Çiklin.

"Ah, ah, ah, güvercinim!" diyen kadın hüngür hüngür ağlamaya başladı.

"Çabuk sil gözlerini ve konuş!" dedi Çiklin kadını kendine getirmek için.

"Benim herif kaç gündür yatağa bağlanmış yatıyor. 'Karı,' diyor, 'bana yiyecek, sakatat falan bir şeyler yedir, boş mideyle yatıyorum, ruhum bedenimden ayrılacak yoksa, uçup gitmesinden korkuyorum, gömleğimin üzerine bir ağırlık koy!' diye bağırıyor. Akşam olunca karnına semaver bağlıyorum. Peki, bizler için hayat ne zaman başlayacak?"

---

[21] Burada neden sonuç yer değiştiriyor. Kadın elinden mülkü alınacağı korkusuyla, ağlamaya başlamadan önce, burnunu silmek üzere elini otomatik olarak yüzüne götürüyor. (ç.n.)

Çiklin köylüye yaklaştı ve onu sırtüstü çevirdi. Adam gerçekten de tüy gibi hafifti, bir deri bir kemik kalmıştı ve fersiz, taş gibi bakan gözleri ürkeklik bile yansıtmıyordu. Çiklin adama iyice eğildi:

"Neyin var, nefes alabiliyor musun?"

"Aklıma geldikçe nefes alıyorum," dedi zayıf bir sesle.

"Ama ya nefes almayı unutursan?"

"O zaman öleceğim."

"Belki de sen hayatın anlamını hissetmiyorsun, birazcık dayan," dedi yatan adama Voşçov.

Adamın karısı gelenleri ağır ağır ama büyük dikkatle inceliyordu, gözlerin yanması yüzünden, gözyaşları belli belirsiz şekilde kurumuştu.

"Yoldaşlar, o her şeyi seziyordu, her şeyi gayet güzel ve yürekten anlıyordu! Atı teşkilata zorla alınınca yatağa yattı ve bitti. Onun için ağlayıp dövünsem de, o artık yok."

"Ağlasan daha iyi olur, ona daha iyi gelir," dedi Voşçov.

"Bunu ona söyledim de. Böyle sessiz yatınak hiç olur mu? Yönetim korkacak. Bana gelince, işte asıl gerçek –siz iyi insanları görmek. Ben dışarı çıkınca gözyaşlarına boğuluyorum. Yoldaş faal üye de beni görüyor, –o zaten her yeri kolaçan ediyor, tüm yongaları saydı– beni görür görmez emrediyor: 'Ağla kadın, daha çok ağla! Doğan yeni hayatın güneşi ve ışık, cahil gözlerinizi yakan.' Onun sesi pürüzsüz, hem bana hiçbir şey olmayacağını anlıyorum, hem de bütün gücümle ağlıyorum..."

"Kocanın coşkusunu ruhen yitirmesi yeni olmuş, öyle mi?" dedi Voşçov.

"Beni karısı olarak tanımaz olduğu günden beri, sanırım o zaman başladı."

"Onun *ruhu*[22] at," dedi Çiklin. "Bırak şimdi yüksüz yaşasın, onu rüzgâr üfürüp götürecek."

Kadın ağzını açtı, ama konuşamadan öylece kaldı, çün-

[22] Burada ruh, atından başka bir şey düşünmeyen adamın tüm çabasını, işini gücünü ata vermesi anlamında kullanılıyor. (ç.n.)

kü Voşçov ve Çiklin kapıya çıkmıştı.

Etrafı çitle çevrili geniş bir çiftlikte başka bir kulübe daha vardı, içeride, boş tabutta bir köylü yatıyordu ve her gürültüde ölü gibi gözlerini kapatıyordu. Yarı ölünün başucunda birkaç haftadır bir kandil yanıyordu ve bizzat tabutta yatan adam ara sıra şişeden lambaya biraz yağ döküyordu. Voşçov elini ölünün alnına götürdü ve adamın sıcak olduğunu hissetti. Köylü birinin geldiğini duyunca, dıştan biraz daha soğuk görünmeye çalışarak nefes almayı tamamıyla durdurdu. Dişlerini sıktı, havayı içine bırakmadı.

"Ama şimdi soğudu," dedi Voşçov.

Mujik tüm karanlık güçlerinden yaşamın içsel atışını durdurmuştu, ama yaşamın uzun soluklu koşusu adamın içinde sona ermemişti. "Bak sen, beni onurlandıran nasıl bir güç böyle!" Yatan adam bu arada düşünüyordu: "Nasıl olsa canına ben okuyacağım, iyisi mi kendin bitiriver!"

"Sanki yeniden ısınmış gibi," diye tespitte bulundu Voşçov, bir süre sonra.

"Demek hâlâ korkmuyor, ağa uşağı gücü!" dedi Çiklin.

Köylünün kalbi ruhuna, boğazının dar boşluğuna serbestçe yükseliyor, içinden tehlikeli yaşamın sıcaklığını üst derisine salarak orada sıkışıyordu. Mujik, kalbinin titremesine yardımcı olmak için ayaklarını oynattı, ama kalbi havasızlıktan hırpalanmış, çalışamıyordu. Köylü ağzını açtı, sağlam kemiklerinin toz haline geleceğine, bedeninin kanlı gücünün kokuşacağına, gözlerinin önünden dünyanın kaybolup gideceğine ve evinin ebedi kimsesizliğine üzülerek ölüm acısıyla bağırmaya başladı.

"Ölüler gürültü etmezler," dedi Voşçov köylüye.

"Etmeyeceğim," dedi adam kabullenerek ve iktidara yaranmaktan mutlu birden taş kesildi.

"Soğuyor, "diyen Voşçov köylünün boynunu yokladı.

"Lambayı söndür," dedi Çiklin. "Adamın üzerinde ışık yanıyor, gözlerini de yummuş. Al işte, burada devrim için tasarruf diye bir şey yok."

Çiklin ile Voşçov soğuk havaya çıkınca faal üyeyle karşılaştılar: Kültür devrimi faaliyetine yönelik okuma salonu olarak kullanılan barakaya gidiyordu. Bundan sonra da çitle çevrili ev kapitalizminin akıl dışı bir şey olduğuna inandırmak üzere kolhoz dışında kalan tüm orta halli özel mülk sahiplerini dolaşmak zorundaydı.

Okuma odasında daha önce örgütlenmiş kolhoz kadınları ve genç kızlar vardı.

"Merhaba faal üye yoldaş!" dedi hepsi birden.

"Selam, kadro!" diye düşünceli karşılık verdi faal üye ve sessiz bir tefekkürle bir süre durdu. "Şimdi 'a' harfini tekrarlayacağız, sözlerime kulak verin ve yazın..."

Kadınlar yere uzandılar, çünkü okuma evi bomboştu; tahtalara alçı parçasıyla yazmaya başladılar. Alfabe bilgilerini artırmak için Çiklin ve Voşçov da yere oturdular.

"Hangi kelimeler 'a' ile başlar," diye sordu faal üye.

Kızlardan tek mutlu olanı dizleri üzerinde doğruldu, müthiş bir çabukluk ve canlılıkla yanıt verdi:

"Avangard, aktif, dalkavuk, avans, başsolcu, antifaşist! Başsolcu hariç hepsinde sertleştirme işareti gerekir!"

"Doğru Makarovna," diye değerlendirdi faal üye. "Bu sözcükleri sistemli biçimde yazın."

Kadınlar, genç kızlar döşemeye uzandılar ve alçı parçası kullanarak müthiş bir kararlılıkla harfleri yazmaya başladılar. Faal üye bu arada, daha ilerideki bazı yöntemleri düşünerek belki de ıssız bilincinden acı duyarak pencereden uzaklara dalıp gitmişti.

"Onlara neden sertleştirme işareti konuyor?" dedi Voşçov.

Faal üye başını çevirip baktı:

"Çünkü kelimelerden izlenecek yollar ve sloganlar ortaya çıkar ve sertleştirme işareti, yumuşatma işaretinden daha faydalıdır bizlere. Bu yumuşatma işaretini kaldırmak lazım, sertleştirme bizim için zorunlu: O, formüllerin netliğini ve iyi anlaşılmasını sağlar. Herkes anladı mı?"

"Evet!" diye bağırdı herkes.

"Şimdi 'b' harfiyle ilgili sözcükler yazın. Söyle Makarovna!"

Makarovna doğruldu ve bilgisine güvenle sözcükleri sıralamaya başladı:

"Bolşevik, burjuva, tümsek, değişmez başkan, yoksul köylünün nimeti kolhozdur, bravo- bravo Leninciler! Sertleştirme işaretleri tümsekte ve Bolşevik'te ve bir de kolhozun sonunda, diğerlerinde ise yumuşatma işareti var!"

"Bürokrasiyi unuttun," dedi faal üye. "Hadi, yazın. Sen de Makarovna, kiliseye bir koşu git, benim için pipoyu yak!"

"Ben gideyim," dedi Çiklin. "Milletin aklını dağıtma!"

Faal üye piposuna dulavratotu kırıntısı bastırdı, Çiklin de yakmak üzere gitti. Kilise köyün kenarındaydı, gerisinde ise çıplak sonbahar arazisi ve doğanın sonsuz uysallığı başlıyordu. Çiklin bu sefil sessizliğe, uzakta killi toprakta ayazlayan söğütlere göz attı, ama şimdilik karşı duracak bir şey, bir söz bulamamıştı.

Kilisenin önünü unutulmaya terk edilmiş eski otlar sarmıştı, bir patika ya da insan adımlarının izleri yoktu, demek ki köylüler uzun zamandır kilisede dua etmiyorlardı. Çiklin kazayağı ve dulavratotları içinden kiliseye yürüdü, sonra kilisenin giriş sayvanına girdi. Soğuk methalde[23] kimseler yoktu, sadece bir köşede büzülmüş bir serçe vardı, ama Çiklin'den ürkmedi, belli ki sonbaharın karanlığında yakında ölmeye hazır, ses çıkarmadan bakıyordu insana.

Kilisede çok mum yanıyordu: Sessiz, hüzünlü mum ışığı kubbenin tavanına kadar tapınağın içini aydınlatıyordu ve azizlerin temiz yüzleri kayıtsız bir anlatımla ölü havaya bakıyordu, dingin dünyanın sakinleri gibi, ama kilise boştu.

Çiklin hemen önündeki mumdan pipoyu yaktı ve karşısında vaiz kürsüsünde birinin daha pipo içtiğini gördü. Evet, kürsünün basamağında bir adam oturuyor, piposunu tüttürüyordu.

[23] Kiliselerde kapı eşiğinden hemen sonraki giriş. (ç.n.)

"Yoldaş faal üyeden mi geldin?" diye sordu pipo içen adam.

"Bundan sana ne?"

"Pipodan zaten anlamıştım."

"Sen de kimsin?"

"Papazdım, şimdiyse ruhumdan ayrıldım ve başımı fokstrot[24] eşliğinde tıraş ettirdim. Baksana."

Papaz takkesini çıkarıp genç bir kızınki gibi şekil verilmiş başını gösterdi:

"Fena değil ha, ne dersin? Ama yine de bana inanmıyorlar, diyorlar ki gizlice Tanrı'ya inanıyormuşum ve fakir fukaraya göre pisliğin tekiymişim. Tanrıtanımazların arasına kabul edilmem için deneyim kazanmam gerekiyor."

"Onu nasıl edineceksin alçak herif?"

Papaz ıstırabını kalbine gömmüştü ve gönülden yanıt verdi:

"Köylüye mum satıyorum –görüyorsun, salonun her yeri yanıyor! Paraları kumbarada biriktiriyorlar ve traktör alması için faal üyenin yolunu tutuyorlar."

"Palavrayı bırak: Nerede peki dini bütün halk?"

"Köylü buraya gelemez," dedi papaz. "Köylü sadece mum satın alır ve bir öksüz gibi, dua etmek yerine onu Tanrı adına diker, kendi de hemen bir yerlere kaybolur."

Çiklin'in öfkeden nefesi kesilmişti, bir daha sordu:

"Peki, köylü burada niye haç çıkarmıyor alçak herif?"

Papaz Çiklin'in karşısında saygıyla ayağa kalktı, kesin bir dille şöyle dedi:

"Yoldaş, haç çıkarmaya izin verilmiyor: Haç çıkaran olursa, bunu anma listesine el yazımla kaydediyorum..."

"Konuş çabuk, e, sonra!"

"Ama yoldaş general, konuşmamı kesmiyorum ki sadece hızım yavaş, biraz sabretseniz... Parmağıyla istavroz çıkaran ya da semavi gücün önünde yerlere eğilen ya da ağa uşa-

[24] Dört tempolu dans. (ç.n.)

ğı ermişlerin başka ibadet eylemlerini gerçekleştiren kişilerin işaretlendiği listeleri, evet, bu listeleri her gece yarısı yoldaş faal üyeye ulaştırıyorum."

"Yanıma gel çabuk!"

Papaz itirazsız kürsünün basamaklarından indi.

"Gözlerini kapa pis herif!"

Papaz gözlerini yumdu, yüzünde dalkavukça bir ifade belirmişti. Çiklin gövdesini hareket ettirmeden papazın şakağına bilinçli bir yumruk attı. Papaz gözlerini açtı ve yeniden kapadı, ama Çiklin'e itaatsiz bir kişi izlenimi vermemek için ayakta durmaya çalıştı.

"Yaşamak istiyor musun?"

"Yoldaş, yaşamanın bana bir yararı olmaz," diye zekice yanıt verdi papaz. "Kâinatın güzelliğini artık hissetmiyorum. Tanrısız kaldım, Tanrı da insansız..."

Papaz son sözlerini söyledikten sonra toprağa eğildi, fokstrot eşliğinde tıraş edilmiş başını yere değdirerek koruyucu meleğine dua etmeye başladı.

Köyde uzun bir ıslık duyuldu, sonra atlar kişnedi.

Papaz dua için kalkan kolunu durdurdu, sinyalin ne olduğunu anlamıştı.

"Kurucuların toplantısı" dedi süklüm büklüm.

Çiklin kiliseden çimenliğe çıktı. Çimenlerin içinden kiliseye doğru bir kadın geliyordu, arkasındaki çiğnenmiş kazayaklarını düzelterek, ama Çiklin'i görünce yerinde durakaldı, korkudan ona mum için 5 kapik uzattı.

Organizasyon Avlusu tıka basa halkla doluydu; örgüt üyeleri ve bilinç açısından henüz zayıf ya da hayatta yazgısına ağa uşaklığı düşen ve kolhoza giremeyen örgütlenmemiş ferdi köylüler bulunuyordu.

Faal üye yüksek giriş basamağında duruyor, nemde, akşam toprağı üzerinde bekleyen canlı kitlenin devinimini sessiz bir kederle izliyordu. Sade ekmeğini yedikten sonra ileri-

ye, bilinmez geleceğe can atan –çünkü onlar için yeryüzü ne olursa olsun boş ve endişe vericiydi– yoksul köylüyü ses çıkarmadan seviyordu. Yoksul çocuklara gizlice kent şekerlemeleri dağıtıyordu ve tarımda komünizmin başlamasıyla, kadınların daha iyi bir şekilde ortaya çıkmalarından dolayı evlenmeye karar vermişti. Şu anda yanında birinin küçük çocuğu duruyor ve faal üyenin yüzüne bakıyordu.

"Gözlerini neden diktin?" diye sordu çocuğa. "Al bakalım, şeker."

Çocuk şekeri aldı, ama bu ona az geldi.

"Amca, madem sen en akıllısın, peki, neden kasketin yok?"

Faal üye yanıt vermeyerek çocuğun başını okşadı: Çocuk taş gibi olmuş şekeri şaşkınlıkla kemiriyordu. Şeker yarılmış buz gibi parlıyordu ve içinde sertlikten başka hiçbir şey yoktu. Çocuk şekerin geri kalanını faal üyeye verdi.

"Sen bitir, içinde reçel yok: Topyekûn kolektifleştirme bizi az sevindiriyor!"

Faal üye keskin bir bilinçle gülümsedi, bu çocuğun, hayatının olgunluk döneminde, –çitli köy avlularından faal üyenin yoğunlaşmış gücüyle kazanılan– sosyalizmin gelecekteki dünyasında onu anımsayacağını sezinledi.

Voşçov ve ikna olmuş üç köylü daha Orgavlu'nun kapısına tomruk taşıdı ve istif etti, faal üye daha önce bu iş için onlara emir vermişti.

Çiklin de çalışanların arkasından gitti, dere yatağı civarında tomruk toplayarak Orgavlu'ya taşıdı: Etrafta bu kadar acı olmaması için kamuya hiç değilse daha çok faydası dokunsun.

"Pekâlâ, nasıl yapacağız yurttaşlar?" dedi faal üye karşısında duran halk cevherine. "Size ne oluyor? Yeniden kapitalizm tohumu ekmeye mi hazırlanıyorsunuz, yoksa aklınız başınıza mı geldi?"

Örgütlenmiş olanlar toprağa oturmuş, son altı ayda nedendir bilinmez seyrek çıkmaya başlayan sakallarını sıvazla-

yarak keyifle sigara tüttürüyorlardı; düzensiz olanlar, boş ruhlarının altından kalkmak için ayakta dikiliyorlardı, ama faal üyenin bir yardımcısı, onlarda ruh olmadığına, sadece mülk hevesi olduğuna dair onlara ders vermişti, onlar da mülk olmazsa nasıl yaşayacaklarını hiç bilmiyorlardı. Bazıları eğilerek göğüslerini dövüyorlardı ve oradan kendi düşüncelerini dinliyorlardı, ama kalp hafif ve kederli çarpıyordu içi boşmuş gibi ve hiçbir şeye yanıt vermiyordu. Ayakta duranlar faal üyeyi bir an olsun görüş alanından kaçırmıyorlardı, giriş merdivenine yakın olanlarsa yöneticiye, istekli ruh hallerini görsün diye, gözlerini kırpmadan büyük bir hevesle bakıyorlardı.

Çiklin ve Voşçov bu zamana doğru tomruk taşımayı bitirmişler, kocaman bir şey yapmaya çalışarak uçlarını baltayla yontmaya başlamışlardı. Doğada güneş ne dün ne de bugün vardı ve ıslak kırların üzerinde erkenden kasvetli bir akşam başlamıştı; sessizlik tüm görünen dünyaya yayılıyordu şimdi, sessizliğin ortasında sadece Çiklin'in baltasının yankısı duyuluyordu, yakındaki değirmende ve zayıflayan bir gıcırtıyla çitlerde.

"E, tamam öyleyse!" dedi giriş basamağından faal üye sabırla. "Yoksa kapitalizmle komünizm arasında öylece kalacaksınız: Oysa kımıldama zamanı, bu gidişle bölgemizde on dördüncü plenum olur!"

Arka sıradaki köylüler:

"Müsaade buyur faal üye yoldaş," dediler. "Orta halli köylü biraz daha beklesin. Belki alışırız: Bizim için asıl iş alışmak, yoksa her şeye katlanırız."

"Anlaşıldı, yoksul köylü otururken siz ayakta bekleyin. "Nasıl olsa Çiklin yoldaş, tomrukları tek blok haline getirememişlerdir daha."

"Tomrukları bu şekilde hazırlamanız ne işe yarayacak faal üye yoldaş?" dedi geriden orta halli bir köylü.

"Sınıfların tasfiyesi amacıyla yarın zengin köylü sektörünün ırmaktan denize ve daha ötelere sürülmesi için yapılan bir sal bu..."

Faal üye anma listelerini ve sınıfsal tabakalaşma defterini çıkararak kâğıtların üzerine işaret koymaya başladı; kalemi birkaç renkte yazabiliyordu, bir laciverdi, bir kırmızıyı kullanıyor, bazen de kararından önce işaret koymayarak öylesine içini çekiyor ve düşünüyordu. Ayakta dikilen köylüler ağızlarını açmışlar, mülklerinin son kalıntıları yüzünden acı çekmeye başlayan bitkin ruhlarının azabıyla kurşun kaleme bakıyorlardı. Çiklin ve Voşçov iki baltayla tomrukları kısa sürede yontmuşlar, hayli geniş bir platform şekline getirerek birbirine tutturmuşlardı.

Yakındaki orta halli köylü başını giriş basamağına dayamıştı ve bu şekilde sakince birkaç dakika durdu.

"Yoldaş, faal üye yoldaş!"

"Açık açık konuş," dedi iş arasında faal üye orta halli köylüye.

"Son gecede kederlenmemize izin verin, o zaman bir asır seninle birlikte seviniriz!"

Faal üye bir an düşündü:

"Gece hayli uzun. Çevremizde usuller bölge üzerinden yürütülür. Sal hazır olana kadar kederlenin bakalım."

"Eh, hiç değilse sal bitene kadar, bu da bir mutluluk," dedi orta halli köylü ve son keder vaktini boşa harcamayarak ağlamaya başladı. Orgavlu'nun duvarı dışında bekleşen kadınlar hep birlikte feryat etmeye başladılar, öyle ki Çiklin ve Voşçov tomruk yontmayı bıraktılar. Acı çekmesi gerekmediği için halinden memnun örgütlü yoksul bir köylü yerden kalktı ve köyün ortak, hayati olan mülküne bakmaya gitti.

"Kısa bir süre yanımızdan ayrılsan," diye rica etti faal üyeden orta halli iki köylü. "Seni görmememize izin ver."

Faal üye girişten ayrıldı ve topyekûn kolektifleştirme faaliyetinin eksiksiz yürütülmesine ve ağaların sal üzerinde suya salınmaları suretiyle sınıf olarak tasfiye edilmelerine ilişkin raporu hırsla kaleme aldığı evine yürüdü; bu arada "ağa" kelimesinden sonra virgül koyamamıştı, çünkü emirde bu yoktu. Raporun biraz ilerisinde, yerel faal üyelerin kesintisiz ça-

lışmaları ve genel çizgiyi titiz biçimde öne çekmeleri amacıyla, bölgeden, kendisi için yeni bir mücadele kampanyası isteğinde bulunuyordu. Faal üye bölgenin, çıkaracağı kararnamede tüm yörenin üstyapısında onu en ideolojik savaşçı ilan etmesini de isteyecekti ya, bu isteği sonuç vermeden içinde sönüverdi, çünkü devletin tahıl stoklaması sonrası, ekim aşamasında kendisini en zeki kişi olarak duyurduğunu anımsamıştı, bir mujik de onu işitince kendisini kadın ilan etmişti.

Evin kapısı ardına kadar açıldı, köyden ulaşan acılı feryatlar içeriyi doldurdu; eve giren bir adam üzerindeki ıslaklığı silkeledi, sonra da şöyle dedi:

"Faal üye yoldaş, orada kar yağmaya başladı. Soğuk esiyor."

"Yağarsa yağsın, bize ne?"

"Bizim için dert değil, başımıza ne gelirse gelsin, üstesinden geliriz," diye razı oldu yoksul, yaşlı bir köylü. Bu dünyada hâlâ nasıl sağ kaldığına sürekli şaşırıp duruyordu, zira bostandaki sebzelerinden ve yoksulluk ayrıcalığından başka hiçbir şeyi yoktu, yüksek, rahat bir yaşam düzeyine kavuşamamıştı hiç.

"Şef yoldaş, bana, beni yatıştıracak bir şey söyle: Dirlik düzenlik için kolhoza gireyim mi, yoksa bir süre bekleyeyim mi?"

"Katıl elbette, aksi takdirde seni denize yollarım!"

"Yoksul köylü hiçbir yerden korkmaz; çoktan girerdim ya, soya ekmekten korkuyorum."

"Ne soyası? Bildiğimiz soyaysa, resmi tahıl değil mi?"

"Evet, o kancık."

"O zaman ekme, psikolojik durumunu dikkate alırım."

"Al, ne olur!"

Yoksul köylü kolhoza katılırken, faal üye üyeliğe kabul ve kolhozda soya olmayacağı belgesi vermek zorunda kaldı adama ve bu belge için doğru dürüst bir gerekçe bulmak zorundaydı, çünkü adam bu olmadan oradan dünyada ayrılamazdı.

Bu sırada dışarıda *soğuk* kar daha da şiddetlenmişti: Toprak, kardan gitgide uysallaşmaya başlamıştı, ama orta halli bir köylünün ruh halinin sedaları tam bir sessizliğin sürmesine engel oluyordu. Yaşlı çiftçi İvan Semyonoviç Krestinin, bahçesindeki genç ağaçları öpüyor ve kökleriyle birlikte devirerek tarladan sürüp götürüyordu, karısı ise çıplak dalların başında ağlayıp dövünüyordu.

"Ağlama kocakarı," dedi Krestinin. "Sen kolhozda mujiklerin fahişesi olacaksın. Ama bu ağaçlar benim bedenimdir ve varsın şimdi acı çeksin, kolektifleştirilmeye köle olmak ciğerimi yakıyor!"

Kadın, kocasının sözlerini dinledikten sonra yerde yuvarlanmaya başladı, başka bir kadın da –yaşlı bir kız ya da dul– önce sokakta koşmaya başladı, kışkırtıcı rahibe sesiyle öyle yanıp yakılıyordu ki Çiklin kadına ateş etmek istedi; sonra kadın Krestinin'in karısının yokuş aşağı yuvarlanışını görüp kendini sırtüstü yere attı, çuha çoraplı ayaklarıyla tepinmeye başladı.

Gece bütün köyün üzerini örtmüştü, kar havayı geçirimsiz ve boğucu hale getirmiş ve nefes almayı zorlaştırmıştı, ama kadınlar her yerde yine de çığlık çığlığa bağırıyorlardı, acıya alışkın bir uluma tutturmuş gidiyorlardı. Köpekler ve başka kızgın hayvanlar da bu acılı seslere eşlik ediyorlardı. Kolhozda tıpkı soyunma odasındakine benzer gürültü ve endişe vardı: Orta halli ve zengin köylüler, ardına kadar açık kapıların önünde, kadınların ağlamalarıyla korunan avlularda, ahırlarda ve ambarlarda sessizce çalışıyorlardı. Geriye kalan kolektifleştirilmemiş atlar, ahır bölmelerinde mahzun mahzun uyuyorlardı, yere devrilmemeleri için bölmelere sımsıkı kösteklenmişlerdi, çünkü bazı atlar daha önceden ölmüştü. Kolhoz beklentisi içindeki varlıklı köylüler atlarını yemsiz bırakıyorlardı, bir tek kendi bedenleri kolektifleştirilsin, hayvanları yanlarında sürüklemesinler diye...

"Hayatta mısın, ekmek kapım?"

At duyarlı başını bölmede sonsuza dek indirirken titri-

yordu: Bir gözü yarı aralıktı, öbür gözünü açmaya gücü yetmiyordu ve karanlıkta boş boş bakıyordu. Atın nefesinden yoksun kalan ambar buz kesmişti, üzerine kar yağıyordu, kısrağın başına savruluyor ve erimiyordu. Sahibi kibriti söndürdü, atın boynunu kollarına aldı ve toprağı sürerken olduğu gibi atın terini alışkanlıkla koklayarak kimsesizliğiyle öylece kalıverdi.

"Demek öldün, öyle mi? Peki, zararı yok, yakında ben de öleceğim, sesimiz soluğumuz tümden kesilecek."

Bir köpek insan görmeyince ambara girdi ve atın arka ayağını kokladı. Sonra hırlamaya başladı, etine dişlerini geçirdi ve bir parça et kopardı. Atın iki gözü karanlıkta sönmeye başlamıştı, iki gözüyle bakıyordu ve acı hissiyle yaşadığını henüz unutmayan at *ayaklarıyla bir adım öne attı.*

"Yoksa kolhoza mı gideceksin? Hadi, git o zaman, ben seni beklerim."

Köşeden bir parça ot alıp atın ağzına yanaştırdı. Kısrağın göz yerleri kararmıştı, son görüşe artık kapanmıştı, ama otun kokusunu hissediyordu, çünkü burun delikleri oynamış, çiğneyemese de ağzı aralanmıştı. Yaşamı gitgide sönüyordu, iki kez acıya ve yiyeceğe dönmeyi başarsa da. Sonra burun delikleri otun üzerinden kalkmaz oldu. Ve iki yeni köpek kayıtsızca atın arka ayağını dişlemeye başladı, ama atın yaşamı hâlâ sürüyordu *–uzak sefillikte sadece yoksullaşmıştı,* gitgide parçalanıyordu ve yorgunluk hissedemiyordu.

Kar, kışa kalmaya hazırlanarak soğuk toprağa yağıyordu; huzurlu örtü, görünür tüm yeryüzünü geleceğin uykusuna kapatmıştı, kar sadece ahırların etrafında erimişti ve toprak siyahtı, çünkü ineklerin ve koyunların ılık kanı tahta perdelerin altından dışarı taşmıştı ve yaz yerleri açılmıştı. Son buğularını salan canlı envanter kesilince köylülerin midesi et görmüştü ve her aileye yemeleri için ayrıca emir çıkarılmıştı; ekmek şarap ayinindeki gibi eti kısa zamanda yediler. Kimse yemek istemiyordu, ama ailenin kasaplık hayvan etini kendi bedeninde saklaması ve orada kolektifleştirmeden koruması

gerekiyordu. Bazı açıkgöz köylüler et yemekten davul gibi şişmişlerdi, gezici ambar misali zorlukla yürüyorlardı; kimileri de durmadan kusuyorlardı, ama hayvanlardan bir türlü ayrılamıyorlar ve mideye faydasını beklemeden kemiklerine kadar yok ediyorlardı. Canlı hayvan yemeye fırsat bulan ya da onları kolhoz tutsaklığına bırakan köylüler boş tabutlarında yatıyor ve korunaklı ve huzurlu dar bir evdeymiş gibi yaşıyorlardı.

Çiklin böyle bir gecede sal hazırlamayı bıraktı. Voşçov ideolojisiz, bedeniyle o kadar zayıf düşmüştü ki baltayı kaldıramıyor, kara yatıyordu: Bu dünyada nasılsa gerçek yoktu, belki de gerçek bir bitkide ya da kahraman bir yaratıktaydı, ama yol kenarı dilencisi yürüyor ve bu bitkiyi yiyordu ya da toprağın tam yüzeyinde ezilen mahlûku ayakları altında çiğniyordu, kendisi de sonbaharın dere yatağında ölüyordu sonra ve rüzgâr bedenini bir hiçliğe savuruyordu.

Faal üye Orgavlu'dan salın hazır olmadığını gördü; ama ertesi sabah, içinde özel raporun bulunduğu zarfı bölgeye göndermek zorundaydı, bu yüzden kurucu meclis toplantısı için hemen ıslığını çaldı. Halk bu ıslığa evlerinden çıktı, hâlâ örgütlenmemiş kalabalıkla Orgavlu meydanına geldi. Kadınlar artık ağlamıyorlardı ve yüzleri kuruydu, erkekler de özveriyle sonsuza dek örgütlenmeye istekli bir tavır sergiliyorlardı. İnsanlar konuşmadan birbirlerine yanaşarak orta halli köylü yığını oldular ve elinde fenerle faal üyenin durduğu giriş merdivenine hayranlıkla bakmaya başladılar. Faal üye bu özel ışık yüzünden insanların yüzlerindeki önemsiz ayrıntıları seçemiyordu, buna karşılık herkes onu gayet iyi görüyordu.

"Yoksa hâlâ hazır değiller mi?" diye sordu faal üye.

"Biraz bekle," dedi Çiklin. "Gelecekteki hayata kadar birbirleriyle vedalaşsınlar."

Köylüler bir şeylere hazırdılar, ama içlerinden biri sessizlikte:

"Bize kısa bir süre daha ver!" dedi.

Ve mujik son sözlerini söyledikten sonra yanındakini kucakladı, üç kez öptü ve onunla vedalaştı.

"Bağışla, Yegor Semyonıç!"

"Önemli değil, Nikanor Petroviç sen de beni affet!"

Herkes o ana kadar kendine yabancı bedeni kucaklayarak sırayla öpüşmeye başladı ve tüm dudaklar kederle ve dostlukla birbirini öptü.

"Bağışla, Darya teyze, ambarını yaktığım için bana darılma!"

"Tanrı bağışlasın Alyoşa, ambar nasıl olsa artık benim değil."

Birçoğu dudaklarıyla birbirine dokunurken, yeni yakınlarını sonsuza dek unutmamak için bir süre aynı duyguda birleşmişti, çünkü onlar o zamana kadar birbirleriyle ilgili anıları olmadan ve birbirlerine acımadan yaşamışlardı.

"Hadi Stepan, kardeş olalım!"

"Bağışla Yegor, zalimce yaşadık, elimizi vicdanımıza koyarak sona erdirelim."

İnsanlar öpüştükten sonra yere kapaklandılar; hepsi, kalben özgür ve boş, ayağa kalktı.

"Faal üye yoldaş şimdi hazırız, hepimizi aynı sütuna yaz, ağaları da sana bizzat kendimiz göstereceğiz."

Ama faal üye köylüleri hâlâ eskisi gibi işaretliyordu, kimisi kolhoza, kimisi sala...

"Yoksa içinizdeki bilinç mi konuşmaya başladı?" dedi. "Demek yerel faal üyenin kitlesel faaliyeti ses getirmiş! İşte o, geleceğin ışığına apaçık bir hat!"

Çiklin bu sırada giriş basamağına çıkıp faal üyenin fenerini söndürdü, gece de gazyağsız taze karla aydınlanmıştı.

"Tamam mı şimdi yoldaşlar?" dedi Çiklin.

"Tamam," diye hep birlikte bağırdılar Orgavlu'dan. "Şimdi hiçbir şey hissetmiyoruz, içimizde sadece küller kaldı.

Voşçov bir kenarda yatıyordu ve yaşamında gerçeğin huzuru olmadan kesinlikle uyuyamıyordu, böyle olunca kardan kalktı ve insanların arasına girdi.

"Merhaba!" dedi kolhoza sevinerek. "Sizler de artık benim gibi oldunuz, ben de bir hiçim."

"Merhaba!" dedi aynı adama bütün kolhoz sevinerek.

Çiklin, köylüler hep birlikte aşağıdayken giriş sundurmasında ayrı durmaya dayanamadı; yere indi, çit tahtalarından bir ateş yaktı ve herkes ateşte ısınmaya başladı.

İnsanların üzerinde bulanık bir gece vardı ve artık hiç kimse konuşmuyordu, uzun zaman önce olduğu gibi yabancı bir köyde köpek havlıyordu sadece, sanki *sürekli* bir sonsuzlukta yaşıyordu.

İlk önce Çiklin uyandı, çünkü çok önemli bir şey anımsamıştı, ama gözlerini açınca unutuvermişti. Karşısında Yelisey duruyordu, Nastya'yı kucağına almıştı. Çiklin'i uyandırmaktan korkarak iki saattir böyle tutuyordu, kız ise mışıl mışıl uyuyordu onun sıcak, sevecen göğsünde ısınarak.

"Çocuğu yormadın değil mi?" dedi Çiklin.

"Nasıl cesaret ederim!" dedi Yelisey.

Nastya gözlerini Çiklin'e açtı ve onu görünce ağlamaya başladı; Nastya, dünyada her şeyin gerçekten ve ebediyen var olduğunu, ama Çiklin giderse, onu bir daha asla hiçbir yerde bulamayacağını sanıyordu. Nastya barakada Çiklin'i sık sık düşlerinde görmüştü ve Çiklin'siz başlayacak ertesi sabah acı çekmemek için uyumak bile istememişti.

Çiklin kızı kollarına aldı.

"Sana bir şey olmadı, değil mi?"

"Hayır, sen burada kolhoz mu yaptın? Hadi bana kolhozu göster!"

Çiklin yerden kalkarak Nastya'nın başını boynuna yasladı ve zengin köylülerin mülkünü kamulaştırmaya gitti.

"Jaçev seni üzmedi değil mi?"

"Ben sosyalizmde kalacağım, o ise yakında ölecek, beni nasıl üzer ki!"

"Hayır, herhalde seni üzmemiştir!" dedi Çiklin ve dikka-

tini insan kalabalığına çevirdi. Gelen yabancı insanlar, gruplar ve küçük kümeler halinde Orgavlu'ya yerleşmişlerdi, oysa kolhoz hâlâ sönen gece ateşinin etrafında toplaşmış uyuyordu. Ayrıca kolhoz sokaklarında buralı olmayan insanlar vardı; mutluluk beklentisi içinde duruyorlardı ve onları buraya bu mutluluk umuduyla Yelisey ve diğer yaya kolhozcular getirmişlerdi. Kimi yolcular Yelisey'in etrafını almışlar, ona sürekli soru soruyorlardı:

"Hani kolhozun nimeti, yoksa boşuna mı geldik buraya? Hep boş boş dolaşacak mıyız?"

"Sizi buraya getirmemizden faal üyenin haberi var," diye yanıt verdi Yelisey.

"Senin faal üye uyuyor galiba."

"Faal üye uyuyamaz."

Faal üye yardımcılarla giriş sundurmasına çıkmıştı, yanında da Pruşevski vardı, Jaçev en geriden geliyordu. Yoldaş Paşkin, Pruşevski'yi kolhoza göndermişti, çünkü Yelisey bir gün önce temelin önünden geçmiş ve Jaçev'in lapasından yemişti, ama aklı yerinde olmadığından tek kelime konuşmamıştı. Paşkin bunu öğrenince kültür devrimi personeli olarak Pruşevski'yi hemen kolhoza göndermeye karar vermişti, zira örgütlenmiş insanlar akıl olmadan yaşamamalıydı; Jaçev de bir sakat olarak kendi isteğiyle görevlendirilmişti, dolayısıyla, Yelisey'in kolhozda eğlence düzenlemek üzere peşinden gelmelerini emrettiği yol kenarındaki köylüleri saymazsak, kolunda Nastya olmak üzere üç kişi gelmişti buraya.

"Hemen gidip şu salı bitirin!" dedi Çiklin Pruşevski'ye. "Arkandan ben yetişirim."

Yelisey, zengin çiftliklerde handiyse ezelden beri bedavaya çalışan, en çok zulüm görmüş rençperi göstermek üzere Çiklin'le beraber gitti. Ama şimdi bu varlık kolhoz demirhanesinde çekiççi olarak çalışıyordu ve atölyenin ikinci eli olarak gıda ve sıcak yemekten yararlanıyordu; ancak bu çekiççi kolhoz üyeliğine alınmamıştı, kiracı işçi sayılıyordu. İşçi sendikası şubesi tüm bölgede tek olan bu resmi rençperle

ilgili raporlar alınca derinden endişelenmişti. Paşkin de bölgenin bu meçhul işçisine üzülmüş, elinden geldiğince onu bu zulümden kurtarmak istemişti.

Demirhanenin önünde bir otomobil vardı ve durduğu yerde benzin yakıyordu. Burada bu rençper kalıntısını büyük bir istekle ortaya sermek ve ona yaşamdan en iyi payı sağladıktan sonra, üye kitlesine hizmette gösterdiği ihmalkârlık nedeniyle Bölge Komite Birliği'ne yol vermek üzere arabadan az önce karısıyla birlikte gelen Paşkin inmişti. Ama Çiklin ve Yelisey demirhaneye varana kadar, yoldaş Paşkin lojmanından çoktan çıkmıştı ve başını öne eğmiş vaziyette, bundan sonra ne yapacağını bilemiyormuş gibi arabasıyla demirhaneden ayrılmıştı. Yoldaş Paşkin'in karısı arabadan hiç çıkmazdı: Sevgili kocasını, karşılaştığı kadınlardan, iktidarına hayran olan ve belki de onlara sunduğu aşkın gücünü yönetmede gösterdiği sertliği kabullenen kadınlardan korurdu.

Çiklin kollarında Nastya ile demirhaneye girdi; Yelisey dışarıda kaldı. Demirci ocağı körüklüyor, Ayı ise[25] çekiçle örsteki kıpkırmızı olmuş demir çubuğu dövüyordu.

"Daha kuvvetli Miş, ne de olsa seninle biz vurucu ekibiz," dedi demirci.

Ama Ayı zaten öylesine bir hırsla çalışıyordu ki metal kıvılcımlardan tutuşan yanık kıl kokusu geliyordu, ama Ayı bunu hissetmiyordu.

"Ee, şimdilik yeter!" dedi demirci.

Ayı demiri dövmeyi bıraktı ve çekildi, susuzluktan yarım kova suyu devirdi. Yorgun, emekçi suratını silen Ayı pençelerine tükürdü ve yeniden çekiçlemeye koyuldu. Demirci, Ayı'nın önüne hemen dövmesi için çevre kolhozdan kendi hesabına çalışan bir çiftçinin nalını koymuştu.

"Miş, bunu çabuk bitirmemiz lazım: Akşama sahibi gelecek, içkimiz de olacak!" Demirci boynunu votka çubuğuymuş gibi gösterdi. Ayı gelecekteki keyfi algılayarak nalı müt-

[25] Geçmişte insan olup, ayıya dönüşen varlık. Çekiççi Mihail. (ç.n.)

hiş bir istekle dövmeye başladı. Demirci, Çiklin'e dönerek: "Arkadaş, sen neden geldin?" diye sordu.

"Çekiççinin bize ağaları göstermesine izin ver! Çok deneyimli olduğunu söylüyorlar."

Demirci bir şey üzerinde az düşündükten sonra şöyle dedi:

"Bu mesele için faal üyenin rızasını aldınız mı? Neticede demirhanede bir üretim planı var, aksatmasın!"

"Bu konuda anlaştık, senin plan aksarsa, iş kapasitesini arttırmak için kendim gelirim o zaman... Sen Ağrı Dağı'nı işitin mi? Toprağı küreğimle aynı yere yığsam, bu dağı tek başıma mutlaka yükseltirdim!"

"Pekâlâ, geliyor," dedi demirci Ayı için. Orgavlu'ya git ve Mişka'nın, öğlen yemeği vaktinin geldiğini anlamasını için çanı çal, yoksa gelmez, disiplinimize çok tutkundur."

Yelisey Orgavlu'ya cansız adımlarla gidip döndüğünde Ayı tam dört nal bitirmişti ve hâlâ çalışmak istiyordu. Ama demirci onu, sonradan kömür olacak oduna gönderdi. Ayı bu iş için uygun çit kazıkları taşıdı. Nastya kapkara, adeta kömür gibi olmuş Ayı'yı görünce sevinmişti, burjuvaların değil, bizim tarafımızda olduğu için.

"Aslında o da acı çekiyor, demek ki bizden, öyle değil mi?" dedi Nastya.

"Elbette!" dedi Çiklin.

Çanın uğultusu duyuldu ve Ayı hemen işini gücünü bıraktı. O zamana kadar çit kazıklarını küçük parçalara bölmüştü, hemen doğruldu ve güvenle derin bir nefes aldı: "Bitti, paydos!" Pençelerini yıkamak için su dolu kovaya daldırdıktan sonra yiyecek almak üzere çıkıp gitti. Demirci ona Çiklin'i gösterdi, Ayı sakince Çiklin'in peşinden yürüyordu, alışkın bir tavırla arka ayakları üzerinde dikilerek. Nastya Ayı'nın omuzlarına dokundu, o da pençesiyle hafifçe kıza dokundu ve ağzını genişçe açarak esnedi, bir yerlerden eski yemek kokusu geliyordu.

"Baksana Çiklin, her tarafı kırlaşmış!"

"İnsanların arasında yaşadı, neticede kederden kırlaşmıştır işte."

Kız ona baktıkça Ayı çok seviniyordu, biraz bekledikten sonra bir gözünü kıza kırptı; Nastya gülmeye başladı, çekiççi ise karnına öyle bir vurdu ki içinde bir şeyler guruldadı, Nastya buna daha çok gülmeye başladı, Ayı küçük çocukla hiç ilgilenmedi.

Bazı avluların önünde, kırlardaki gibi soğuk vardı, kimilerinde ise sıcaklık hissediliyordu. İnekler, atlar çiftliklerde, üstü açık yerlerde çürümüş gövdeleriyle yatıyorlardı ve yaşamın, uzun yaz mevsiminde güneş altında biriken sıcağı, hâlâ onlardan havaya, genel kış uzamına yükseliyordu. Çiklin ve çekiççi birçok avlunun önünden geçmişlerdi, ama nedense ağaları hiçbir yerde ortadan kaldıramamışlardı.

Yüksek yerlerden o zamana kadar seyrek düşen kar şimdi çok şiddetli yağıyordu; başıboş bir yel, kış başladığında görülen tipiye çevirmişti. Ama Çiklin ve Ayı kar yığınını dümdüz yol düzeni şeklinde yararak ilerliyorlardı, çünkü Çiklin'in doğanın durumunu dikkate alması mümkün değildi; ama Çiklin Nastya'yı soğuktan korumak için kucağına almış, karanlık sıcakta içi sıkılmasın diye sadece başını dışarıda bırakmıştı. Kız sürekli Ayı'yı izliyordu, hayvanlarda da işçi sınıfı olmasına çok sevinmişti; çekiççi ise kendi çocukluğunun yaz ormanında, ana karnında birlikte beslendiği unutulmuş kız kardeşine bakar gibi bakıyordu ona. Ayı, Nastya'yı sevindirmeyi isteyerek etrafına bakındı, kıza armağan etmek için ne yakalamalı, ne kırmalıydı? Ama yakın çevrede ufacık olsun sevindirici bir nesne yoktu, samandan kulübeler ve çitlerden başka. Çekiççi o zaman gözlerini tipiye çevirdi ve içinden hızla küçük bir şey kaptı, sonra sıkılı pençesini Nastya'nın yüzüne doğru götürdü. Nastya, bu mevsimde sinek olmayacağını bile bile –daha yazın sonunda ölmüşlerdi– Ayı'nın pençesinden sineği aldı. Ayı sokak boyunca sinek kovalamaya başladı, sinekler, yağan karı izleyerek bulut gibi uçuyorlardı.

"Kış zamanı neden sinek olur ki?" diye sordu Nastya.

"Ağalar yüzünden kızım!" dedi Çiklin.

Nastya Ayı'nın verdiği şişkin ağa sineğini avucunun içinde bastırmaya başladı ve sonra şöyle dedi:

"Sinekleri sınıf olarak öldür! Yoksa kışın olurlar, yazın olmazlar: Kuşlar da bir şey yiyemezler."

Ayı sağlam, derli toplu bir evin önünde birden böğürmeye başladı, sineği ve kızı hepten unutmuştu, daha öteye yürümek istemiyordu. Bir kadın yüzünü pencereye dayamıştı, camdan aşağıya gözyaşları süzülüyordu, kadın gözyaşlarını sanki yedekte tutuyor gibi görünüyordu. Ayı ortaya çıkan kadına ağzını açtı ve bu kez daha da öfkeli böğürünce, kadın evin içinde aldı soluğu.

"Bunlar ağa!" dedi Çiklin ve avluya girerek içeriden ana kapıyı açtı. Ayı da çiftlik arazisinin sınırından yürüdü.

Çiklin ve çekiççi önce çiftliğin kuytu yerlerini araştırdılar. Kesmik serpilmiş ambarda dört beş kadar koyun ölüsü yatıyordu. Ayı koyunlardan birine ayağını dokunur dokunmaz içinden bulut gibi sinekler havalandı: Koyun gövdesinin sıcak et aralıklarında güzelce beslenerek semirmiş biçimde yaşamışlardı; hiç donmadan tok şekilde karda uçuyorlardı.

Ambardan dışarıya sıcaklık kokusu çıkıyordu ve hayvan leşinin yarıkları da herhalde sıcaktı, yazın çürümüş turbalık toprakta olduğu gibi; ve sinekler orada gayet normal şekilde yaşamlarını sürdürüyorlardı. Kocaman ambarda Çiklin'in midesi bulanmıştı, burada hamam sobası yanıyormuş gibi geliyordu ona, ama Nastya iğrenç kokudan gözlerini yummuştu ve kışın kolhozda neden sıcak olduğunu ve dört mevsim olmadığını düşünüyordu, ıssız sonbahar kırlarında kuşların cıvıltısı duyulmaz olduğunda, temel inşaatında bunları ona Pruşevski anlatmıştı.

Çekiççi ambardan, doğru eve yürüdü, sayvan altında düşmanlık dolu bir sesle böğürerek, içinden iplik makaralarının saçılan, kocaman çok eski bir sandığı eşikten dışarı fırlattı.

Çiklin evde bir kadına ve erkek çocuğuna rastladı; çocuk bir kabın üzerinde suratını asmış oturuyordu, annesi ise yere çömelmiş durumda konuk odasının ortasına yuvalanmıştı, sanki tüm özü kadının içinden yere yığılıvermişti, artık bağırmıyordu, sadece ağzını aralamıştı ve nefes almaya çalışıyordu.

"Herif, herif!" diye seslenmeye başladı acının dermansızlığıyla yerinden kalkmadan.

"Ne?" diye ses verdi ocaktan bir ses; sonra orada kuruyarak çatlamış bir tabut gıcırdadı ve ev sahibi dışarı süzüldü.

Kadın ağır ağır:

"Geldiler," dedi. "Git karşıla... Ah, bahtsız başım!"

"Dışarı çıkın!" diye emretti Çiklin aileye.

Çekiççi çocuğun kulağına bir pençe atmak istedi, çocuk kabın üzerinden fırladı, Ayı ne olduğunu anlamayarak denemek amacıyla alçak kaba oturdu.

Çocuğun üzerinde sadece mintan vardı, durumu anlamaya çalışarak oturan Ayı'ya bakıyordu.

"Amca, lazımlığımı geri versene," dedi; Ayı bu rahatsız edici pozisyon yüzünden kendini zorlarken çocuğa hafifçe böğürdü.

Çiklin zengin köylü ailesine bir kez daha bağırdı:

"Çıkın dışarı!"

Ayı lazımlıktan kalkmadan ağzıyla ses çıkardı, varlıklı mujik karşılık verdi:

"Gürültü etmeyin efendiler, kendimiz geleceğiz."

Çekiççi, çok eski yıllarda bu köylünün topraklarında kök söküşünü ve açlıktan sessiz sedasız ot yiyişini anımsadı, çünkü bu köylü ona sadece akşamları yiyecek veriyordu: Domuzlardan kalan artıkları. Domuzlarsa yalağa yatarak uykuda olan ayının payını yiyorlardı. Ayı bunları hatırlayınca kabın üzerinden kalktı, köylünün bedenini rahatça kavradı, öyle bir sıktı ki adamdan biriktirdiği iç yağ ve ter fışkırdı, kafasına çeşitli sesler çıkararak böğürdü, çekiççi öfkeden ve kulak dolgunluğundan handiyse konuşabiliyordu.

Varlıklı köylü, Ayı'nın kafası onunla doluyken kendini can havliyle dışarı attı, şimdi dışarıda pencerenin önünden hızla geçiyordu, kadın da o zaman kocasının peşinden koşmaya başladı, çocuk ise annesiz babasız içeride tek başına kalmıştı. Sıkıntılı bir şaşkınlıkla durarak döşemeden kabı kaptı, annesiyle babasının peşinden koştu.

"Oğlan çok kurnaz," dedi Nastya kabı taşıyan çocuk için.

Sonra sık sık zengin köylüye rastladılar. Üç ev geçtikten sonra Ayı, burada sınıf düşmanının olduğunu gösterircesine yine böğürmeye başladı. Çiklin Nastya'yı çekiççiye verdi ve tek başına eve girdi.

Tatlı, sakin bir dille mujik:

"Sen niye geldin azizim?" diye sordu.

"Dışarı çık!" diye bağırdı Çiklin.

"Ah, neden bana kızıyorsunuz?"

"Kolhoz bize lazım, altını oyma!"

Köylü acele etmeden biraz düşündü, samimi bir sohbetteymiş gibi:

"Kolhoz işinize yaramaz..." dedi.

"Defol, sürüngen!"

"Tamam, tüm cumhuriyeti kolhoz haline getireceksiniz, o zaman da bu cumhuriyet özel mülkiyet olacak!"

Çiklin'in nefesi kesilmişti; kapıya atıldı ve özgürlüğü görünür kılmak için kapıyı açtı, bir zamanlar, mahpus olduğunu bir an unutarak hapishanenin kapalı kapısına çarpmış, kalbinin sıkıştıran gerilimiyle bağırmaya başlamıştı. Adamın sadece işçi sınıfıyla ilgili geçici kederine katılmamak için, sağduyulu köylüyü dinlemek istemedi.

"Bu, senin meselen değil, hergele! Bize yararlı olacak çarı biz tayin edebiliriz, tek nefesle de biz devririz... Yıkıl karşımdan!"

Çiklin burada köylüyü belinden kavradı, dışarı çıkararak kara fırlattı. Köylü tüm bedenini mal mülk birikimi ve güvenli bir hayatın mutluluğu için harcarken açgözlülükten

evlenmemişti ve şimdi ne hissetmesi gerektiğini bilmiyordu.

"Ortadan kaldırdınız mı?" dedi adam karın içinden. "Bakın, şimdi ben öleceğim, yarın da sizi yok edecekler. Öyle sonuç çıkacak ki sosyalizme sadece sizin önderiniz ulaşacak."

Dört avlu sonra çekiççi öfkeyle yine böğürdü. Evden elinde blinle[26] üstü başı dökülen sakini fırladı. Ama Ayı, kütükle değirmen taşını döndürürken yorgun düşüp işi bıraktığında bu adamın onu ağaç kütüğüyle dövdüğünü biliyordu. Bu köylü parçası değirmende rüzgâr yerine onu çalışmaya zorlamıştı, vergi kaçırmak için, kendisi ise rençper gibi ağlayıp sızlıyor, karısıyla yemeği yorganın altında yiyordu. Karısı gebe kaldığı zaman, değirmenci kendi elleriyle düşürtmüştü bebeği; çok önceden şehir komünistlerinin yanına yerleştirdiği büyük oğlunu sevmişti sadece.

"Ye, Mişa!" dedi köylü çekiççiye blin vererek.

Ayı blini pençesine doladı ve bu pişmiş contayla ağanın kulağına bir vurdu ki köylü havlar gibi ses çıkararak yere yuvarlandı.

Çiklin yerde yatan adama bağırdı:

"Çiftçilerin mülkünü boşalt! Kolhozdan defol git, dünyada fazla yaşamayı göze alamazsın!"

Hali vakti yerinde olan köylü yerde önce bir süre yattı, sonra kendine geldi.

"Bana evrakını göster, muteber bir şahıs mısın, değil misin?"

"Nasıl bir kişi olduğumdan sana ne?" dedi Çiklin. "Ben hiç kimseyim; bizde tek önemli olan partidir."

"Partiyi göster o zaman, incelemek istiyorum."

Çiklin zayıfça gülümsedi:

"Sen onu asla anlayamazsın, ben bile güçbela hissediyorum. Hadi şimdi doğru sala, sizi kapitalizmin pislikleri!"

"Denizlerde dolaşsın, bugün burada, yarın orada değil

[26] Krep inceliğinde yapılan hamur işi, bir çeşit gözleme. (ç.n.)

mi?" dedi Nastya. "Alçaklarla canımız çok sıkılacak!"

Çiklin ve çekiççi daha sonra ırgatların eti kemiğiyle kazanılmış altı evi de kurtardılar ve ağalardan temizlenen yığınların bir şeylerin beklentisiyle durdukları Orgavlu'ya döndüler.

Faal üye gelen ağa sınıfını, sınıfsal tabakalaşma listesiyle karşılaştırınca tam bir doğruluk tespit etti, Çiklin'in ve demirhane çekiççisinin çalışmalarına sevindi. Çiklin de faal üyeyi takdir etti.

"Sen bilinçli bir gençsin, sınıfları bir hayvanın duyarlılığıyla sezinliyorsun."

Ayrı duran Ayı derdini anlatamadı tabii ve sineklerin vızıldadığı yağan karın altında demirhaneye gitti; bir tek Nastya baktı peşinden, bu yaşlı, kömür gibi kararmış insana benzeyen varlığa acımıştı.

Pruşevski tomruk salı tamamlamayı başarmıştı, hazır olduğunu gösterircesine baktı herkese.

Jaçev, "Sen, adi adamın tekisin," dedi ona. "İnsanlardan kopuk biri gibi niye bakıyorsun? Cesur yaşa, dostu düşmanı ez, mangırları biriktir. Bu insanlar yaşıyor mu sanıyorsun? Hoho! Bu bir dış kabuktur, insanlara ulaşmamız için yolumuz uzun, işte buna üzülüyorum!"

Faal üyenin sözlerine göre ağalar boyun eğmişler ve salı ırmak vadisine sürmeye başlamışlardı. Jaçev, akıntı yönünde denize güvenli hareketlerini sağlamak için, sosyalizmin var olacağı ve Nastya'nın sosyalizmi kendi çocuk çeyizine alacağı düşüncesiyle daha bir avunmak için köy ağaların arkasından sürüne sürüne gidiyordu, o, Jaçev ise aşınmış kör inanç gibi yakın zamanda ölüp gidecekti...

Jaçev zengin köylüleri uzaklara tasfiye ederken yatışmamıştı, sebebi belirsiz de olsa kendini zorda hissetmişti. Salın karlı ırmak boyunca düzgün bir şekilde yüzüşünü, akşam rüzgârının donmuş toprağın arasından akan karanlık, dur-

gun suyu uzaktaki anafora doğru dalgalandırışını uzun süre seyretmişti ve göğsünde bir ağırlık hissetmiş, hüzünlenmişti. Çünkü sosyalizmin mutsuz maluller zümresine gereksinimi yoktu, yakın zamanda onu da uzak bir sessizliğe tasfiye edeceklerdi.

Zengin köylüler saldan bakışlarını aynı yöne, Jaçev'e çevirmişlerdi; insanlar yurtlarını ve üzerindeki son, mutlu insanı sonsuza dek zihinlerine kazımak istiyorlardı.

İşte zengin köylü grubundan oluşan nehir katarı şimdi kıyı çalılıklarının gerisinde ırmak dönemecini dolanıyordu, Jaçev de sınıf düşmanlarının görüntüsünü yitirmeye başlamıştı.

Jaçev ırmak boyunca bağırdı:

"Hey, asalaklar, elveda!"

Denizde uzaklaşıp giden zengin köylüler:

"El-ve-daaa!" diye hep birlikte karşılık verdiler.

Orgavlu'da insanı uzaklara çağıran bir müzik çalıyordu; Jaçev, Nastya ve diğer çocuklar hariç, orada sadece emperyalizmin eski katılımcılarının eğlence düzenlediğini bildiği halde, killi dik bayırdan kolhoz törenine doğru kaymaya başladı.

Faal üye radyonun hoparlörünü Orgavlu'nun girişine çıkartmıştı. Oradan büyük yürüyüş marşı geliyordu, tüm kolhoz, çevreden gelen konuklarla birlikte sevinç içinde yerinde sayıyordu. Kolhoz erkeklerinin yüzleri yıkanmış gibi ışıl ışıldı, ruhlarının boşluğunda şimdi ne üzüntü, ne bilinmezlik ne de soğukluk vardı. Yelisey müzik değiştiğinde meydanın ortasına çıktı, ayaklarıyla yeri dövmeye ve dans etmeye başladı, bu arada hiç bükülmeden, beyaz gözlerini kırpmadan; ayakta duranlar arasında kemiklerini ve gövdesini muntazam biçimde kullanarak çubuk gibi geziniyordu. Erkekler yavaş yavaş burunlarından solumaya, birbirlerinin etrafında dönmeye başladılar, kadınlar ise neşeyle kollarını kaldırarak eteklerinin altındaki bacaklarını hareket ettirmek üzere öne çıkmışlardı. Konuklar sırt torbalarını çıkarmışlardı, yerli

genç kızları yanlarına çağırmaya ve alçaktan hızlanarak neşeyle dansa başlamışlardı, özel ikramları nedeniyle kolhoz kadınlarını öpüyorlardı. Radyodan yayılan müzik yaşamı gitgide heyecanlandırıyordu; cansız erkekler sevinç nidaları koparıyorlardı. Daha girgin olanlar eğlencenin sonraki temposunu hayli yükseltmişlerdi; kolektifleştirilmiş atlar bile mutlu insan uğultusunu duyunca birer birer Orgavlu'ya gelmişler, kişnemeye başlamışlardı.

Tipi dinmişti; fırtına ve bulutlardan boşalan uzak gökyüzünde puslu bir ay çıkmıştı, sonsuz özgürlüğe ulaşılacak kadar ıssız, özgürlük için dostluğa gereksinim duyulacak kadar ürpertici olan gökyüzünde...

Bu gökyüzünün altında, üzerinde şimdi yer yer sinek pisliklerinin bulaştığı temiz karda bütün halk yoldaşça kutlama yapıyordu. Yeryüzünde uzun zamandır yaşayan insanlar da kendilerinden geçercesine oraya buraya atılıyorlar, ayaklarıyla yeri dövüyorlardı.

"Ey, sen, bizim Eseser[27] anamız!" diye bağırdı sevinçle komik bir köylü, göbeğine, yanaklarına, ağzına şaplağı indirerek. "Dönün bakalım çocuklar, bizim çar-devletimiz: O, evlenmemiş bir kadın!"

"Kız mı, yoksa dul mu?" diye sordu dans eden bir konuk.

"Kız!" dedi ilerleyen bir mujik. "Kılı kırk yaran biri olduğunu görmüyor musun?!"

"Bırak, kendi kendine ukalalık yapsın," dedi aynı konuk. "Eğlensin bakalım! Sonra onu uysal bir kadın yaparız: Her şey iyi olacak."

Nastya Çiklin'in kollarından indi ve hızla hareket edenlerin etrafında o da ayaklarını vurmaya başladı, çünkü canı istemişti. Jaçev kendisine engel olanlara çelme takarak dans edenlerin arasına daldı, umutlanmasın diye Eseser kızla evlenmek isteyen konuk mujiğin de böğrüne vurdu.

---

[27] Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti (SSR): Burada Rusya Ana'ya bir anıştırma var. (ç.n.)

"Ne olursa olsun, bunu aklından geçirme! Canın ırmaktan aşağı gitmek mi istiyor yoksa? Hemen salı boylarsın ha!"

Konuk burada bulunmaktan korkmuştu şimdi:

"Malul yoldaş, artık hiçbir şey düşünmeyeceğim. Bundan sonra kulağa fısıldayacağım."

Çiklin eğlenen kalabalığı uzun süredir izliyordu, kalbinde iyilikten gelen bir dinginlik hissetti; giriş sundurmasının üzerinden uzaktaki alanın ay ışıklı duruluğunu, durgun ışığın hüznünü ve kurulması için onca emeğe ve acıya mal olan –ki gelecekte yaşamaktan korkmamak için şimdi herkesin unuttuğu– dünyanın uysal uykusunu görüyordu.

"Nastya, üşüteceksin, yanıma gel," diye kızı çağırdı Çiklin.

Tatlı tatlı böğüren Jaçev'den kaçan Nastya:

"Asla üşümem," dedi. "Burada herkes nefes alıp veriyor zaten."

"Avuçlarını ovuştur, yoksa soğuktan uyuşur: Hava kocaman, sense küçücük bir çocuksun!"

"Deminden beri ovuşturuyordum: Otur, sus!"

Radyo melodinin tam ortasında sustu. Millet, faal üye söze başlayana kadar duramamıştı.

"Sıradaki müziğe kadar durun!"

Pruşevski kısa sürede radyoyu onarmayı başardı, ama oradan müzik değil, sadece insan sesi geliyordu.

"Bildirileri dinleyin: Söğüt kabuğu toplayacaksınız!"

Ve burada radyo yine kesildi. Faal üye bildiriyi duyunca, söğüt kabuğu kampanyasını aklında tutmak ve çalı organizasyonunu unuttuğu geçen seferki gibi –şimdi bütün kolhoz çalı çırpısız oturuyor– bölgede adının yine ihmalkâra çıkmaması için ezberine almak üzere düşünceye daldı. Pruşevski radyoyu yine tamire koyuldu, elleri buz kesmişti, mühendis titiz bir çalışmayla mekanizmanın üstesinden gelinceye kadar bir süre geçmişti; ne var ki işi benimseyememişti, çünkü radyonun, yoksulu rahatlatıp rahatlatmadığına ya da sadece bir yerlerden tatlı bir ses mi çalındığına kanaat getirememişti. (VIII)

Gece yarısı olmak üzereydi; ay yüksekte çitlerin ve dingin, eski köyün üzerinde asılı duruyor, donmuş küçük kar taneleriyle örtülü solgun dulavratotları parlıyordu. Yolunu şaşıran bir sinek buz tutmuş dulavratotunun üzerine konmaya çalıştı; ama birden koptu ve ay ışığının zirvesinde vızıldayarak güneş altında tarla kuşu gibi uçmaya başladı. Kolhoz ayak vuruşlarını ve ağır dansı kesmeden hafiften bir şarkı tutturmuştu. Bu şarkıdaki sözleri anlamak olanaksızdı, ama yine de bu sözlerde hazin bir mutluluk ve sayıklayan insan nakaratları duyuluyordu.

"Jaçev!" dedi Çiklin. "Tez git, şu hareketi sona erdir, sevinçten öldüler mi, ne? Durmadan dans ediyorlar!"

Jaçev Nastya ile birlikte arabasıyla Orgevi'ne gitti, kızı orada yatağa yatırdıktan sonra geri döndü.

"Hey, örgütlü millet, bu kadar tepinmeniz yeter: Sevindiniz, sizi ayaktakımı!"

Gelgelelim eğlencenin çekimine kapılan kolhoz, Jaçev'in sözlerine aldırmadı ve şarkılarını kendine saklayarak daha inandırıcı biçimde yeri dövmeye başladı.

"Benden bir şey mi almak istiyorsunuz, ha? Şimdi alacaksınız!"

Jaçev giriş sundurmasından indi, oraya buraya koşuşan ayakların arasına daldı; istemeden oluyormuş gibi insanların giysilerinin ucuna yapışıp durmaları için yere yıkıyordu. Köylü boş pantolon gibi iniveriyordu; Jaçev, onun vuran ellerini hissetmemelerine ve kimsenin ses çıkarmamasına üzülmüştü. (IX)

"Peki, Voşçov nerelerde?" diyen Çiklin endişelenmişti. "Küçük proleter uzaklarda ne arıyor?"

Çiklin, Voşçov'u beklemeyerek gece yarısından sonra onu aramaya çıktı. Köyün ıssız sokağını boydan boya geçti, ama hiçbir yerde insan izi yoktu, sadece demirhaneden Ayı'nın mehtaplı çevreye yayılan horultusu ve uzaktan demircinin öksürüğü duyuluyordu.

Etrafta sessizlik ve güzellik vardı. Çiklin kararsızlık için-

de durdu. Ayı bütün gücünü yarınki iş ve hayatının yeni duygusu için toplayıp hâlâ horluyordu. O bir daha ona acı çektiren zengin köylüleri görmeyecek ve kendi yaşamından sevinç duyacak. Çekiççi bundan sonra herhalde gönülden, daha bir istekle nal ve teker demiri dövecek, sadece onun sevdiği, sessizce faydalı cisimler yapan ve göreli mutluluk yaşayan orta halli köylüleri köyde bırakan görünmez bir güç dünyada var olduktan sonra... Yine de yaşamın kesin anlamı ve evrensel mutluluk, çekiççinin ve Çiklin'in yürekleri salt umut dolu olsun ve nefes alsın diye, işleyen kolları şaşmaz ve sabırlı olsun diye toprağı kazan işçi sınıfının göğsünde ıstırap çekecek.

Çiklin birinin ardına kadar açılmış kapısını ilgiyle kapattı, sonra her şey yerli yerinde mi diye sokak düzenini inceledi; yola düşmüş bir kaftan görünce kaldırdı ve yakındaki evin girişine bıraktı: Emeğin nimeti olarak korunsundu.

Çiklin gövdesini safdil bir umutla eğerek Voşçov'u uzaklarda aramak için avluların arkasında dolaştı. Çitlerin üzerinden atladı, evlerin killi duvarları önünden geçti, yan yatmış bir sırığı düzeltti; ince tahta perdelerden boş, upuzun kışın birden nasıl başladığını görüyordu hep. Nastya böylesi yabancı dünyada tereddütsüz donabilirdi, çünkü dünya üşüyen çocuklar için yaratılmış değildi: Burada sadece çekiççi gibi olanlar dayanabilirlerdi hayata, üstelik hayat onları da yaşlandırıyordu.

"Ben daha doğmadım, ama sen çoktan yatmışsın, benim zavallı, devinimsiz varlığım!" dedi Voşçov'un yakından gelen sesi. "Demek uzun zamandır çekiyorsun: Isınmaya git!"

Çiklin yanlamasına başını çevirdi ve Voşçov'un bir ağacın arkasında yere eğildiğini ve şimdi ağzına kadar dolu torbasına bir şeyler tıkıştırdığını gördü.

"Voşçov burada ne işin var?"

"Hiç," dedi Voşçov, torbanın ağzını özenle bağlayarak yükünü sırtına vurdu.

Birlikte gecelemeye Orgavlu'ya gittiler. Ay uzakta epey-

ce alçalmıştı, köy kara gölgeler içinde duruyordu, her şey boğuk bir sessizlik içindeydi, sadece soğuktan yoğunlaşan ırmak, yerleşik köyün kıyılarında kımıldıyordu.

Kolhoz Orgavlu'da derin bir uykuya dalmıştı. Orgev'de emniyet ışığı yanıyordu –sönmüş köye tek lamba; faal üye lambanın yanında zihinsel bir çalışmaya oturmuştu, resmi, daimi bir tablo ve temelde deneyim olsun diye yoksul ve orta halli köylülerin gönenciyle ilgili tüm verileri kaydetmeye çalıştığı bir sicil çizelgesi yapıyordu.

"Yaptığım iyiliği kaydet!" dedi Voşçov torbayı açarak.

Köyün her yerinde işe yaramaz diye bir kenara atılmış tüm sefil eşyaları, bilinmezliğin entipüften parçalarını ve sosyalist öç amacıyla her çeşitten unutulmuşluğu toplamıştı. Bu lime lime olmuş sabırlı süflilik bir zamanlar ırgatın kanlı bedenine dokunmuştu, bilinçli manadan yoksun harcanan ve bir yerlerde, sarı çavdarların altındaki toprağın ihtişamından yoksun mahvolup giden, her zaman boyun eğmiş bir yaşamın ağırlığı kazınmıştı bu nesnelere. Voşçov durumu tam kavramadan bu torbada, kendisi gibi, gerçeksiz yaşamış, utkunun sonunu göremeden bu dünyadan göçüp gitmiş yitik insanların maddi kalıntılarını biriktiriyordu hırsla. Şimdi tasfiye edilen bu emekçileri, insanlığın sonsuz anlamının düzenlenmesi yoluyla, yerin derinliklerinde sessizce yatanların öcünü almak için iktidarın ve geleceğin huzuruna sunuyordu.

Faal üye Voşçov'un beraberinde getirdiği nesneleri, "Mahlul Emlak Bakiyesine Uygun Şekilde Proletarya Tarafından Sınıf Olarak Ortadan Kaldırılan Ağalar Listesi"nin altında açtığı ayrı bir sütuna kaydetmeye başlamıştı. Faal üye insanlar yerine, onların varlık buluntularını kaydediyordu: Geçen yüzyıldan bir lapot;[28] çoban kulağından çıkan kalay bir küpe; keten bezinden el dokuma şalvar ve emekçi, ama sefil bir bedene ait giyim kuşam.

[28] Ihlamur kabuğundan yapılan sandal tipi ayakkabı. (ç.n.)

Nastya ile yerde uyuyan Jaçev, bu sırada kızı istemeden uyandırmayı becermişti.

Nastya, kapı cereyanına karşı gövdesini siper eden sakat adama kızdı:

"Sen ağzını aç bakalım aptal! Dişlerini temizlemiyorsun. Burjuvalar zaten ayaklarını kesmiş, dişlerinin de dökülmesini mi istiyorsun?"

Jaçev korkuyla ağzını kapattı, havayı burnundan salmaya başladı. Kız uzandı, sarındığı sıcak başörtüsünü düzeltti, ama uyuyamadı, çünkü uykusu kaçmıştı.

"Bu eski püsküleri siz mi getirdiniz?" diye Voşçov'un torbasını sordu.

"Hayır," dedi Çiklin. "Bunlar senin için toplanan oyuncaklar. Seçmek için kalk bakalım."

Nastya ayağa kalktı, ayaklarını harekete geçirmek için yere vurdu, yerinde çömelerek kayda alınan eşya yığınını iki yana açık ayaklarıyla tuttu. Çiklin, kızın beğendiklerini daha iyi görmesi için masadaki lambayı döşemeye çekti; faal üye karanlıkta hatasızca kaydediyordu.

Faal üye bir süre geçtikten sonra, çocuğun kimsesiz ölen ırgatlardan elde edilmiş eşyanın içinden aldığı ve gelecekte yararlanacağı eşyayı işaretlemesi için çizelgeyi yukarıdan döşemeye bıraktı. Nastya kâğıda yavaş yavaş orak ve çekiç çizdi, listeyi geri verdi.

Çiklin üzerindeki kapitone gömleği ve ayakkabılarını çıkardı, Nastya'nın dünyadaki yaşam payını ondan zorla alacak kimsenin olmamasından, ırmak akıntılarının sadece denizin anaforlarına ulaşacağından ve salda uzaklaşıp gidenlerin çekiççi Mihail'e artık acı çektiremeyeceğinden hoşnut ve huzurlu döşemede çoraplarıyla dolaşmaya başladı. Geriye sadece çarıkları ve kalay küpeleri kalan o dilsiz insanlar yeryüzünde sonsuza dek ıstırap çekmek zorunda olmayacaklar, ne var ki hiçbiri ayağa kalkamayacak.

"Pruşevski," diye seslendi Çiklin.

"Evet," dedi mühendis, bir köşede oturuyordu, sırtını

yaslamış, kayıtsızca uyukluyordu. Kız kardeşi uzun zamandır yazmıyordu; öldüyse, çocuklarına yemek pişirmek için gitmeye karar verdi, ruhunu yitirinceye kadar kendini tüketmek ve bir zaman sonra, duygusuzca yaşamaya alışmış yaşlı bir insan olarak ölmek için... Bu şimdi ölmekle aynı, ama daha acılı. Giderse kız kardeşi için yaşayabilecek ve gençliğinde önünden geçip giden, şimdi yaşadığı şüpheli o kızı daha uzunca ve daha bir hüzünle hatırlayacak. Pruşevski, o gizli duygusunu hâlâ beslemekle birlikte, ölmüşse herkesçe unutulan, sağsa çocuklarına şçi[29] pişiren o huzursuz genç kadının dünyada biraz daha kalmasını istiyordu.

"Pruşevski! Çürümüş insanları diriltmek mümkün mü, yoksa yüksek bilimin böyle bir başarısı yok mu?"

"Hayır," dedi Pruşevski.

"Yalan söylüyorsun," diye kınadı Jaçev gözlerini açmadan. "Marksizm her şeyi başarabilir. Öyleyse Lenin Moskova'da neden öyle bozulmadan, canlı gibi yatıyor? O, bilimi bekliyor, yeniden dirilmek istiyor. Ben Lenin'e iş bulurdum. Hâlâ kimin ilaveten bazı şeyler alacağını ona gösterirdim. Ben nasılsa her çeşitten haşaratı daha başından anlıyorum!"

"Çünkü sen aptalsın," diye açıkladı Nastya ırgatlardan kalan eşyaları karıştırarak. "Sadece anlıyorsun, ama çaba göstermek lazım, değil mi Voşçov amca?"

Voşçov üzerini boş torbayla örtmeye zaman bulmuştu şimdi ve tüm bedenini yaşamın arzu edilmeyen bilinmez ufuklarına alıp götüren altüst olmuş kalbinin atışlarını dinleyerek uzanmıştı.

"Orası bilinmez," diye yanıt verdi Nastya'ya. "Çalış, durmadan çalış, sonuna kadar çalışırsan, her şeyi öğrenirsen, canın çıkar ve ölürsün. Büyüme küçük kız, kederlere düşersin."

Nastya yüzünü ekşitti.

"Sadece zengin köylüler ölmeli, ama sen aptalsın. Jaçev,

[29] Lahana çorbası. (ç.n.)

yine başımda bekle, uykum geldi."

"Gel, küçük kız," diye seslendi Jaçev. "Ağa uşağından bana gel: Onun canı bir şey istemiş, yarın alacak!"

Geceyi sabırla sürdüren herkes susmuştu; bir tek faal üye çalışıyordu hiç durmadan; kazanımlar, bilinçli aklının önünde daha bir açıklıkla serildiğinden, içinden şöyle geçiriyordu: "Birliğe zararın dokunuyor, pasif şeytan, bütün bölgeyi kolektivizme yönlendirebilirdin, oysa bir tek kolhozda efkârlanıyorsun; halkı şimdi katarlarla sosyalizme sevk etme zamanı, ama sen hep dar alanlarda uğraşıyorsun. Of, bu ne dert, ne sıkıntı!"

Mehtaplı duru sessizliğin içinden birinin hafif eli kapıyı çaldı, o elin sedalarında korku ve geçmişin kalıntısı duyuluyordu hâlâ.

"Gir, toplantı yok," dedi faal üye.

"Öyle mi, peki," diye karşılık verdi adam içeri girmeden. "Sandım ki siz düşünüyorsunuz."

"Gir, kafamı kızdırma!" dedi Jaçev.

Yelisey girdi: Yerde uykusunu çoktan almıştı, çünkü gözleri, pınarlarındaki kandan koyulaşmıştı, adam örgütlü olmaya alıştığından daha güçlenmiş görünüyordu.

"Ayı orada, demirhanede sürekli demir dövüyor, şarkı söylüyor, bütün kolhoz uyandı, sen olmayınca çok korktuk!"

"Gidip şu işi halletmemiz lazım," dedi faal üye.

"Ben giderim," dedi Çiklin. "Sen en iyisi otur, kaydet: Senin işin hesap."

"Şu aptallar var olduğu sürece!" diye faal üyeyi uyardı Jaçev. "Ama yakında herkesi etkin hale getireceğiz: Sen sadece yığınların canını çıkar, çocukları yetiştir."

Çiklin demirhaneye gitti. Üzerindeki gece engin ve soğuktu. Yıldızlar yerin karlı duruluğuna cömertçe ışıklarını döküyordu, çekiççinin vuruşları uzaktan uzağa duyuluyordu. Ayı sanki bu sabırsızca bekleyen yıldızların altında uyumaktan utanmıştı ve onlara elinden geldiğince yanıt veriyordu. "Ayı, kusursuz yaşlı bir proleter," diye içinden geçiren

Çiklin ona saygı duydu. Az ileride çekiççi mutlu bir şarkıyı yüksek sesle dile getirerek halinden memnun ağır ağır böğürüyordu.

Demirhane aylı geceye, tüm yeryüzünün aydınlık yüzeyine açılıyordu, ocakta, tüten ve yere uzanmış durumda körüğün ipini çeken demirciyi canlandıran bir ateş yanıyordu. Çekiççi de hayli memnun, kızgın çember demirini dövüyor ve şarkı söylüyordu.

"Ama bir türlü uyutmuyor," diye yakındı demirci. "Kalktı, durmadan böğürdü, ona ocağı yaktım, ama o sırf demir dövmeye gelmiş... Her zaman sakin olurdu, oysa şimdi adeta delirmiş gibi!"

"Acaba neden böyle oldu?"

"Kim bilir! Dün ağaları halletmekten dönmüştü, sürekli volta atıp durdu ve tatlı tatlı homurdandı. Onu sevindirmiş olmalılar. Burada hâlâ faal üyenin yardımcısı dolaşıyordu, sonra tuttu, bir kumaş parçasını çite iliştirdi. Bakın, Mihail hep oraya bakıyor ve bir şeyler mırıldanıyor. Ağalar kalmamışmış, kızıl slogan da bunun için asılmış. Anlıyorum, aklında bir şeyler var ve orada duruyor..."

"Hadi, sen uyu, biraz ben körükleyeyim," dedi Çiklin. Ayının kolhoz araçlarına tekerlek çemberi hazırlaması için ipi alarak ocağı körüklemeye başladı.

Bir gün önce gelen konuklar ortalık ağarırken yöreye dağılmaya başladılar. Kolhozun gidecek yeri yoktu, Orgavlu'dan çıkarak çekiççinin darbelerinin duyulduğu demirhaneye yöneldi. Ayrıca Pruşevski ile Voşçov birlikte gelmişlerdi ve Çiklin'in Ayı'ya yardım edişini izliyorlardı. Atölyenin yakınındaki çit perdede bir flamaya boydan boya yazılmış bir slogan asılıydı: "Parti için, ona sadakat için, proletaryaya geleceğin kapısını açan öncü emek için."

Yorulan Ayı dışarı çıkıp serinlemek için kar yedi. Sonra yine çekici yumuşak demire vurdu, darbelerin hızını gittikçe

arttırarak. Çekiççi şarkı söylemeyi tamamen bırakmıştı, sessiz, delice sevincini artık çalışmaya harcıyordu, kolhoz erkekleri de gitgide ona sempati duymaya başlamışlardı ve çekicin darbeleri duyulduğunda, çemberin daha sağlam ve daha emniyetli olması için hep birlikte homurdanıyorlardı. Yelisey dikkatle izlerken çekiççiye öğüt veriyordu:

"Sen, Miş, yavaş döv, o zaman çember gevrek olmaz ve kırılmaz. Sen demire bir kancığa vurur gibi vuruyorsun, o da kolhoz malı değil mi ama! Böyle çalışma olmaz!"

Ayı ise karşılık olarak koca ağzını Yelisey'e açtı, Yelisey de demire üzülerek bir kenara kaçtı. Ama diğer mujikler de demirin bu kadar hırpalanmasına dayanamamışlardı.

"Yavaş vur, iblis!" diye bağırmaya başladılar. "Kamu malına zarar verme! Şimdi mal yetim gibi, acıyacak kimsesi yok... Daha yavaş ol ev cini!"

"Ne diye demire böyle vurursun? Özel mülk mü sandın yoksa?"

"Dışarı çık, biraz serinle, iblis! Canı çıkası, kıllı put!"

"Onu kolhozdan kapı dışarı etmek lazım, başka yapacak bir şey yok. Yoksa zararlara sahiden katlanmamız gerekecek!"

Ama Çiklin ocağı körüklüyordu, çekiççi de ateşi yüksek tutmaya çalışıyor, demiri ezdikçe eziyordu, hayatın düşmanı gibi; köy ağaları olmazsa, dünyada Ayı'dan başka kimse kalmamış gibi...

"Bu nasıl bir dert böyle!" diye iç geçirdiler kolhoz üyeleri.

"Günahtır ya: Şimdi hepsi kırılacak! Demir delik deşik olacak!"

"İlahi ceza... 'Ona dokunmak yasak,' diyecekler. Yoksul olduğundan, proletaryadan, endüstrileşmeden bahsedecekler!"

"Dert değil. 'Bu bir kadro meselesi,' derlerse, o zaman bu bizler için kötü olacak.'"

"Kadro, önemli değil. Bakın, müfettiş ya da bizzat Paşkin yoldaş gelirse bizlere kızar!"

"Belki de hiçbir şey olmayacak, ha? Yoksa dövmeli mi?"

"Sana ne oluyor, canavarlaştın mı ne? O birliğin insanı: Geçenlerde yoldaş Paşkin özel olarak gelmişti, ırgatsızlık aslında onun da canını sıkıyor."

Yelisey ise az konuşuyordu, ama denebilir ki herkesten çok üzülüyordu. Bir eve sahip olduğu zaman da geceleri böyle uyuyamamıştı: Tüm kolhozun, bu civarların tüm dünyasının onun ilgi ve ihtimamına verildiği bugün bir şeyler mahvolmasın, atlar fazla su içmesin, inekler havaya girerek fazla yemesin diye her şeyi tek tek kontrolden geçiriyordu; çünkü başkalarına güvenemiyor, böyle bir malın korkusuyla midesine sancılar giriyordu.

"Hepimiz kuruyup gideceğiz!" dedi sessizce, bütün devrimi yaşayan orta halli bir köylü. "Önceleri kendi ailem için endişelenirdim, şimdiyse herkesi kollamak zorundasın, böyle bir geçim derdi insanı öldürür."

Voşçov yanı başında Ayı'nın, yaşamın anlamını duyumsar gibi canla başla çalışmasına üzülmüştü, o ise sessiz kalmakta ısrar ediyor ve geleceğin kapısını zorlamıyordu: Orada belki de gerçekten bir şeyler vardı. Çiklin bu sırada körükleme işini bitirmişti ve Ayı'yla tırmık hazırlamakla meşguldü, ne onları seyreden köylülerden ne genel görünümden haberi olan iki usta, olması gerektiği gibi vicdan duygusuyla bıkmadan usanmadan çalışıyordu. Çekiççi tırmık dişlerini dövüyor, Çiklin de tavlıyordu, ama dişleri fazla kızdırmadan suda ne kadar süre tutacağını tam olarak bilmiyordu.

"Ah, ya diş bir taşa denk gelirse!" diye inledi Yelisey. "Sert bir şeye takılıp kalırsa, ikiye ayrılır!"

"Demiri sudan çıkarsana iblis!" diye bir ağızdan bağırdı kolhoz. "Malzemeye eziyet etme!"

Çiklin ıpıslak olmuş metali sudan çıkardı, ama Yelisey şimdi demirhaneye girmişti, Çiklin'in elinden maşayı zorla aldı, iki koluyla dişleri çeliklemeye başladı. Diğer örgütlü köylüler de atölyeye doluştular ve demir malzemeler üzerinde yatışan ruhla, zarardan çok faydanın gerektiğini düşüne-

rek büyük bir istekle işe koyuldular. Yelisey düşünüyordu: Bu demirhaneye beyaz badana yapmayı hatırlatmalı, her taraf kapkara –bu nasıl verimli bir atölye ki?"

Voşçov, "İpi verin ben çekeceğim," diye istekte bulundu Yelisey'den. "Sizin hava ocağa az gidiyor."

"E, çek bari," dedi Yelisey. "Yalnız sert değil, ip şimdi değerli, yeni körüklere kolhoz torbası gibi davranmayacaksın!"

"Yavaş olacağım," dedi Voşçov, çalışma sabrıyla kendini unutarak ipi çekip bırakmaya başladı.

Kış günü sabahıydı, her zamanki aydınlık, bölgenin her tarafına yayılmıştı. Yelisey gereksiz ışığı fark edene kadar Orgavlu'da lamba yanmıştı, oraya yürüdü ve gazyağını idareli harcamak için lambayı söndürdü.

O zamana kadar evlerinde uyuyan genç kızlar ve delikanlılar şimdi uyanmışlardı; babalarının endişelerine genelde kayıtsızdılar ve köyde bir yabancı gibi yaşıyorlardı; uzaktaki bir şey yüzünden aşk acısı çekiyorlarmış gibi. Hâlâ karşılıksız olmakla birlikte, bir gün nasıl olsa elde edecekleri mutluluk duyguları adına yaşarlarken ev gereksinimlerini bir kenara bırakıyorlardı. Hemen her kız ve büyümekte olan kuşaktan herkes, sabahleyin okuma evine uğruyor ve orada okuma yazmayla sayı saymayı öğrenerek, umutla bir şeyleri hayal ederek günü yemek yemeden geçiriyordu. Pruşevski, kolhoz çalışanları demirhaneyi ele geçirirken, bir köşede tek başına kalmış, çitin önünde sürekli hareketsiz durmuştu. Bu köye onu neden görevlendirdiklerini, yığınların arasında terk edilmiş olarak nasıl yaşaması gerektiğini bilmiyordu ve bu dünyada bulunuşunu sona erdirme gününü kesin olarak belirlemeye karar verdi; defterini çıkararak ıssız kış gününün geç akşam vaktini yazmaya başladı: Varsın herkes uykusuna çekilsin, soğuktan çivi kesen toprak her türlü inşaatın gürültüsüyle susacak, o da nerede bulunursa bulunsun sırtüstü yatacak ve nefesi duracak. Sonuçta ne bir yapı ne bir sevinç ne sevgili bir dost ne de yıldızların fethi engel olacak onun tinsel düşkünlüğüne; ve mükemmellikle bedensel aşka dayalı

olmayan dostluğun beyhudeliğini ve derinliklerinde aynı bakır yataklarının bulunacağı, aynı Ulusal Ekonomi Yüksek Sovyeti'nin gerekli olacağı en uzak yıldızların can sıkıcılığını duyumsayacak yine de. Pruşevski'ye öyle geliyordu ki onun tüm duyguları, tüm düşkünlükleri ve kadim özlemi sağduyuda buluşmuş ve ta doğuş kaynağına ve her türlü umut saflığının ölümcül biçimde yok edilmesine kadar birbirinin ayrımına varmıştı. Ama geriye yaşamın sıkıntılı yeri olarak duyguların kaynağı kalmıştı, bu biricik mutluluğu, var oluşun bu sahici bölgesini, içine girmeden sonsuzca yitirmek mümkündü. Tanrım, ne yapmalı peki, yaşamın dalgalandığı ve yükselerek kendi umuduna doğru kollarını uzattığı yerde insanı kendinden geçercesine coşturan o izlenimler olmazsa?

Pruşevski yüzünü avuçlarına aldı. Akıl varsın tüm duyguların endişeli devinimlerin sellerinin yatışacağı ve sükûnet bulacağı bireşimi olsun, Ancak bu endişe ve devinim nereden geliyordu? Bunu bilmiyordu, tek bildiği şey şuydu: Ölüm tasası sağduyunun köhneliğiydi ve bu onun tek duygusuydu; ve o zaman belki de halkayı kapatacak duyguların kaynağına, bir daha tekrarlanmayan buluşmasının o yaz akşamına dönecek.

"Yoldaş, bize kültür devrimi için gelen sen misin?"

Pruşevski ellerini gözlerinden indirdi. Kızlar dolaşık yoldan okuma evine gidiyorlardı. Kızlardan biri önünde durmuştu, ayaklarında keçe çizme ve inançlı kafasında zavallı bir örtü vardı. Gözleri merak ve şaşkınlığın getirdiği bir sevgiyle mühendise bakıyordu, çünkü bu adamda bilgi ve deneyimin gizil gücü onun için kavranılmazdı. Kız onu sadakatle ve sonsuza dek sevmeyi kabul edebilirdi, bu kır saçlı yabancı adamı, ondan çocuk doğurmayı, kendi bedenine her gün eziyet etmeyi kabul edebilirdi, yeter ki bu adam ona tüm dünyayı tanımayı ve ona katılmayı öğretsin. Gençliği onun için bir hiçti, mutluluğu da; kız yakınında koşan capcanlı bir devinim hissediyordu, kalbi hızla akan evrensel yaşamın dalgalarıyla kabarıyordu. Ama kız mutluluğa değgin kendi söz-

cüklerini açıkça ifade edemiyordu, şimdi öylece duruyor, aydınlanmasına yardımcı olması için, bu sözcükleri ve tüm dünyayı kafasında hissetme yeteneğini öğretmesini rica ediyordu. Genç kız bu bilgili insanın onunla gelip gelmeyeceğini henüz bilmiyordu ve yine faal üyeyle ders çalışmaya hazır, ona tereddütle bakıyordu.

"Sizinle şimdi geleceğim," dedi Pruşevski.

Kız sevinmek ve çığlık atmak istedi, ama Pruşevski alınır diye yapmadı.

"Gidelim," dedi Pruşevski.

Kız mühendise yol göstererek önden yürüyordu, gerçi yolu şaşırması olanaksızdı; ama kız minnettarlığını göstermek istiyordu, arkasından gelen adama verecek bir armağanı da yoktu.

Kolhoz üyeleri demirhanedeki tüm kömürleri harcamışlardı, eldeki tüm demirleri yararlı imalat için tüketmişler, elden çıkmış tüm malzemeyi onarmışlardı, işin bitmesinin ve bir şekilde kolhoza zarar vermenin üzüntüsüyle atölyeyi terk etmişlerdi. Çekiççi daha önce yorulmuştu; az önce susuzluktan kar yemek için dışarı çıkmıştı, kar ağzında erirken uyuklamaya başlamış, koca gövdesiyle dinlenmek için kendini yere atmıştı.

Dışarı çıkan kolhoz çitin dibine oturdu ve köyü seyretmeye başladı. Kar da hareketsiz köylülerin altında eriyordu. Voşçov çalışma bitince aynı yerde yeniden düşüncelere daldı.

"Kendine gel!" dedi Çiklin. "Ayı'yla beraber yat ve her şeyi unut!"

"Hakikati, yoldaş Çiklin, aklımdan çıkaramam..."

Çiklin Voşçov'u kucakladı ve uyuyan Ayı'nın yanına yatırdı.

"Sesini çıkarmadan yat. Ayı nefes alıyor, sense alamıyorsun! Proletarya katlanıyor, sen korkuyorsun! Bana baksana sen, bu ne alçaklık!"

Voşçov Ayı'ya sokuldu, ısındı ve uyudu. (X)

Dışarıda titreyen atıyla bölgeden bir adam çıkageldi. Hızını azaltmadan otıran kolhoza seslendi:

"Faal üye nerede?"

"Atını doğru sür, yalnız ne sağa ne sola sapacaksın!"

"Tamam!" diye bağırdı atlı uzaklaşırken, içinde emirler olan çanta böğrüne çarpıp duruyordu.

Aynı atlı birkaç dakika sonra teslim makbuzunu –rüzgârın faal üyenin imzasını kurutması için– havada sallayarak gerisin geri döndü. Besili at karda iz bırakarak, nallarıyla toprağı kaldırarak hızla gözden kayboldu.

"Nasıl bir atın canına okuyor, şu bürokrat!" diye söylendi kolhoz. "Bakmak, gerçekten insanı hasta ediyor."

Çiklin demirhaneden demir bir çubuk almış, onu oyuncak niyetine Nastya'ya getirmişti. Kız, Çiklin'in sevincini ses çıkarmadan anlasın diye, ona sessizce öteberi getirmeyi seviyordu.

Jaçev çoktan uyanmıştı. Nastya ise yorgun dudaklarını aralamış, üzgün ve gönülsüzce uyumayı sürdürüyordu.

Çiklin çocuğu dikkatle inceliyordu: Dünden beri bir yerleri yaralanmış mıydı, vücudu bütünüyle sağlam mıydı? Ama çocuk iyi durumdaydı, ancak çocuklara özgü iç güçle yüzü yanıyordu. Faal üyenin gözyaşları emre damlıyordu, Çiklin dikkatini şimdi buna çevirmişti. Faal üye dün gece olduğu gibi masa başında hareketsizce oturuyordu. Sınıf düşmanının tasfiyesiyle ilgili tamamladığı listeyi bölgeden gelen atlıyla memnuniyetle göndermişti, listede de tüm başarılı çalışmalarını bildiriyordu; ama şimdi, iki baş –ilçe ve bucak yönetimi– aracılığıyla merkez bölge tarafından imzalanan yeni bir emir çıkarılmıştı. Masada duran emirde, aşırıya kaçma, aşırı tepki gösterme, gayretkeşlik ve düzenli, iyi işleyen bir çizgiden sağa ve sola sapma gibi istenmeyen olguların altı çiziliyor, ayrıca faal üyenin orta halli köylü yönünde dikkat çeken uyanıklığını açığa çıkarmanın gereği belirtiliyordu: Faal üye kolhozların üzerine böyle düşüncesizce gidiyorsa, o hal-

de bu genel olgu, ağa uşağı kitlesinin kışkırtılması amacıyla gerçekleştirilen gizli bir tezgâhtır. Sözüm ona kolhozlara azgın seller gibi katılır, yöneticilerin kıyılarını aşındırırmışız; o zaman iktidarın bize gücü yetmez, helak olurmuş.

"Bölge Komitesi'nden edinilen son belgelere göre –emrin sonunda geçiyor– örneğin kolhoz faal üyesinin uzun süredir Genel Çizgi adına sağ oportünizmin solcu bataklığına koşmaya başladığı belli. Yerel kolhoz kurucusu daha evvel adı geçen organizasyona, tarihin dehlizlerine, keşfedilemez evrensel zamanların zirvesine doğru, karşı konulmaz biçimde çabalayan yerli yoksul ve orta halli köylü yığınlarını hemen harekete geçirmek için kolhozdan ve komünden sonra, daha yüksek ve daha aydınlık bir şey var mı diye soruyor. Bu yoldaş kendisine, böyle bir örgütlenmenin örnek oluşturacak bir tüzüğünü, aynı zamanda damgalı matbu varaka, kalem, kalemlik ve iki litre mürekkep göndermemizi rica ediyor. Orta halli köylünün temelde sağlıklı ve kolhozlara girme hevesi taşıyan samimi duygusu üzerinden ne denli spekülasyon yaptığını bu yoldaş anlamıyor. Böyle bir yoldaşın partinin sabotajcısı, proletaryanın nesnel düşmanı olduğunu kabul etmemek olanaksızdır ve yönetimden derhal ve daimi olarak uzaklaştırılması gerekir."

Burada faal üyenin zayıflayan kalbi titredi ve bölgenin evrakının üzerine ağlamaya başladı.

"Nesin sen, hergele?" dedi Jaçev.

Ama faal üye ona karşılık vermedi. Son zamanlarda hiç sevindi mi, acaba yemek yedi mi ya da doyasıya uyudu mu, yoksul bir kız da olsa sevdi mi? Hezeyanda hissediyordu kendini, görevinin ağırlığından yüreği güçlükle atıyordu, gelecekte bölge makamına layık olsa bile, mutluluğu kendi adına sadece dıştan kurmaya çalışıyordu.

"Cevap versene, asalak, yoksa şimdi görürsün! Galiba, cumhuriyetimize senin zararın dokunmuş, pis sürüngen!"

Jaçev emri masadan alarak yerde şahsen incelemeye koyuldu.

Uyanan Nastya: "Anneme gitmek istiyorum!" dedi.

Çiklin annesini özleyen çocuğa eğildi:

"Kızım, annen öldü, şimdi ben kaldım!"

"Peki, beni neden taşıyorsun? Hani yılın dört mevsimi? Cildimin altı ateş gibi, dokun, bak! Üzerimden gömleğimi çıkar, yoksa yanacağım, düzeleyim, giyecek bir şeyim olmazsa olmasın!"

Çiklin Nastya'yı yokladı, kız ateşler içindeydi, terden sırılsıklam olmuştu, kemikleri acınası biçimde dışarı fırlamıştı; o yaşadığı sürece, onu kuşatan dünya sevecen ve dingin olmalı!

"Üzerimi ört, uyumak istiyorum, hiçbir şey hatırlamayacağım, yoksa acı çekmek üzüntü verir, öyle değil mi?"

Çiklin üst tarafında ne varsa çıkardı, ayrıca Jaçev'in ve faal üyenin pamuklu ceketlerini zorla aldı ve Nastya'yı bu sıcak tutacak şeylerle sarıp sarmaladı. Kız gözlerini kapattı, sıcak ve uyku iyi gelmişti, serin bir havanın içinde uçuyormuş gibi. Nastya geçen zaman içinde biraz büyümüş, gittikçe annesine benzemeye başlamıştı.

"Onun alçağın teki olduğunu zaten biliyordum," dedi Jaçev faal üye için. "Şimdi burada bu üye ile ne yapacaksın?"

"Peki, emirde ne yazıyor?" diye sordu Çiklin.

"Onu kabul etmelerinin mümkün olmadığını bildiriyorlar."

"Sen kabul etme bakalım!" dedi faal üye, gözyaşları içinde.

"Ah, devrim başımın belası," dedi Jaçev derin bir üzüntüyle. "Neredesin peki sen alçak? Malul bir askerden bir şey almaya buraya gel, kancık!"

Faal üye *düşünce* ve yalnızlık *hissederek,* devlete ve gelecek kuşağa ait parayı, karşılığını vermeden harcamayı istemeyerek ceketini Nastya'nın üzerinden aldı; onu madem uzaklaştırıyorlar, yığınları kendileri ısıtsınlar o zaman. Ve kolunda ceketle Orgev'in ortasında durdu. Bundan sonra hayata heves etmeden, iri gözyaşlarıyla ve belki de hâlâ kapita-

lizm olduğu kuşkusuyla...

"Çocuğun üzerini neden açtın?" dedi Çiklin. "Donmasını mı istiyorsun?"

"Şu üşütük çocuğuna başlatma şimdi!" dedi faal üye.

Jaçev Çiklin'e baktı ve ona yol gösterdi:

"Demirhaneden öyle bir demir al getir ki!"

"Ne diyorsun sen," dedi Çiklin. "Hayatım boyunca soğuk silahla insana dokunmadım: O zaman adaleti nasıl olur da hissederim!"

Çiklin ileride çocuklar umut dolu olabilsinler ve üşümesinler diye adamın göğsüne sakince bir yumruk attı. Faal üyenin içinde hafiften bir kemik çatırtısı duyuldu ve adam boylu boyunca yere devrildi; Çiklin az önce zorunlu bir fayda sağlamış biri gibi ona keyifle baktı. Faal üyenin elinden ceketi çekip aldı, kimseye örtmeden ayrı bir yere koydu.

"Ört onu Jaçev! Adam ısınsın bakalım."

Jaçev faal üyeye ceketini giydirdi hemen, bu arada adam sağ mı değil mi diye yokladı.

"Yaşıyor mu?"

"Şöyle böyle," dedi Jaçev sevinerek. "Ama yoldaş Çiklin elin de balyoz gibi çalışıyor hani, bunda senin bir kusurun yok."

"Ateşler içinde yanan çocuğu soymasaydı!" dedi Çiklin. İçine dokunmuştu. "Çay kaynatıp ısınabilirdi."

Uğultusu duyulmamasına rağmen köyde şiddetli bir tipi başlamıştı. Jaçev bakmak için pencereyi açınca, karı savuranın –hijyen amacıyla– kolhoz olduğunu gördü: Karlara sinek pisliğinin bulaşması köylülerin hoşuna gitmemişti, onlar daha temiz bir kış istiyorlardı.

Orgavlu'da işleri bitiren kolhoz üyeleri daha sonra bir çalışma yapmadılar, gelecekteki yaşamları üzerine kafaları karışık, sundurmanın altında boyunlarını eğdiler. Uzun zamandır yemek yememelerine rağmen, canları yemek yemek istemiyordu, çünkü mideleri birkaç gün önceden tıka basa etle dolmuştu. Fayans fabrikasının küçük ihtiyarı ve o zamana

kadar Orgavlu'da mahpus olan bazı durumları belirsiz unsurlar, kolhozun barış içindeki hüznünden ve faal üyenin ortalıkta görünmemesinden yararlanarak arkadaki kilerden ve çeşitli gizli engellerden çıktılar ve gündelik işleri için uzaklara yöneldiler.

Çiklin ve Jaçev, Nastya'yı soğuktan daha iyi korumak için aralarına almışlardı. Küçük kız düşmeyen ateşi yüzünden gittikçe kararmaya ve uysallaşmaya başlamıştı, ancak *zihni acıyla düşünüyordu.*

"Yine anneme gitmek istiyorum!" dedi gözleri kapalı.

"Annen artık yok," dedi Jaçev kederle. "Hayat yüzünden herkes ölüyor, yalnızca kemikleri kalıyor."

"Annemin kemiklerini istiyorum!" diye yalvardı Nastya. "Kolhozda bu ağlayan kim?"

Çiklin kulak kabarttı; ama çevrede derin bir sessizlik vardı ve kimse ağlamıyordu, ağlamak için bir sebep yoktu; öğlen üzeri olmuştu, bölgenin üstünde yüksekte solgun bir güneş ışıklarını döküyordu. Uzakta birtakım yığınlar, ufukta meçhul köyler arası toplantıya yürüyorlardı, hiçbir şey gürlemiyordu. Çiklin giriş sundurmasına çıktı. Durgun, bilinçsiz feryatlar sessiz kolhozda hızla geçti ve sonra yankılandı. Ses yan tarafta bir yerde başlamıştı, ıssız bir yere dönerek; yakınma amaçlı değildi.

Çiklin bu sesten memnun olmadığını duymaları için giriş basamağından tüm köye bağırdı:

"Kim bu?"

Sundurmanın altında yatan kolhoz hep birlikte:

"Ağlayan çekiççi,"diye karşılık verdi. "Geceleyin ise şarkılar söyledi."

Gerçekten de Ayı'dan başka ağlayacak kimse yoktu şimdi. Herhalde, ağzını toprağa gömmüş, üzüntüsünün farkında olmadan tarlanın ıssızlığında yanık yanık böğürüyordu.

"Ayı orada bir şeye üzülmüş," dedi Çiklin Nastya'nın konuk odasına dönünce.

Nastya:

"Onu yanıma çağır, Ben de acı çekiyorum," dedi. "Beni anama götür, burada yanıyorum!"

"Şimdi, Nastya. Jaçev sen Ayı'yı çağırmaya git. Nasıl olsa çalışacak bir şey yok, malzeme kalmadı!"

Ama Jaçev kaybolduğu gibi tekrar geri döndü: Ayı Voşçov'la birlikte kendi gelmişti Orgavlu'ya; Voşçov Ayı'yı güçten kuvvetten kesilmiş biri gibi pençelerinden tutmuştu, çekiççi de yanında kederli adımlarla yürüyordu.

Çekiççi eve girince yerde yatan faal üyeyi kokladı ve ilgisizce bir köşeye çöktü.

"Gerçeğin olmadığına onu tanık gösterdim," dedi Voşçov. "O sadece çalışmayı biliyor, ama dinlenirken ve düşünürken hemen canı sıkılmaya başlıyor. Varsın şimdi nesne gibi yaşasın –sonsuz bir hatıra olarak– herkese cömert davranırım!"

"Peki, şu alçağa da böyle davran," dedi Jaçev. "Onun için zavallı ürünü koru!"

Voşçov eğilerek Nastya'nın gelecekte intikam için gerekli olan eşyasını torbasına koymaya başladı. Çiklin Nastya'yı kucağına aldı, kız yaprak gibi çökmüş kuru, suskun gözlerini açtı. Küçük kız pencereden, sundurmanın altına sabırlı bir unutulmuşlukla uzanan birbirine sokulmuş kolhoz köylülerine bakarken dalıp gitmişti.

Nastya Ayı için endişelenmişti ve sordu:

"Voşçov, Ayı'yı da pılı pırtının içine mi koyacaksın?"

"Elbette. Cansız nesneleri de, zavallı varlıkları da gözetiyorum."

"Ya onları?" Nastya koyun bacağı gibi ipince dermansız kolunu avluda yatan kolhoza uzattı.

Voşçov ihtiyatla avlu yerine göz attı ve sonra yüzünü çevirerek, gerçek için yanıp tutuşan başını daha da eğdi.

Düşüncelere dalan Voşçov, faal üyenin üzerine eğilip, hayatın türlü kaybı karşısında merak duygusundan onu dürtene kadar, adam eskisi gibi yerde hareketsiz, hiç konuşmadan yatıyordu. Ama faal üye hiç karşılık vermedi, ya ölü numarası yapıyordu ya da gerçekten ölmüştü. Voşçov bunun

üzerine adamın başucuna çömeldi ve adamın hazin bilincinin derinliklerine sürüklenen duygusuz, açık yüzüne uzun uzun baktı.

Ayı'dan bir süredir ses çıkmıyordu, sonra yeniden ağlamaya başladı, sesini duyan tüm kolhoz Orgavlu'ya geldi:

"Faal üye yoldaş, ya bundan sonra nasıl yaşayacağız? Sizler bizim için üzülüyorsunuz, ne var ki dayanacak gücümüz kalmadı! Alet edevatımız işler durumda, tohumlar katıksız, şimdi kış zamanı, hissedecek bir şeyimiz yok. Siz gayret etseniz!"

"Üzülecek kimse kalmadı," dedi Çiklin. "Sizin kara bahtlı şef yatıyor."

Kolhoz acıyıp acımamayı bilemeyerek, ama sevinmeyerek yere devrilmiş yatan faal üyeye sessizce göz gezdirdi; çünkü faal üye kesinlikle kurallara ve emirlere göre konuşurdu, ama kendisi öyle alçağın tekiydi ki ahali, faaliyetlerinin şiddetini azaltması için onu bir gün evlendirmeye niyetlendiğinde, en sıradan kızlar bile yüzüne karşı acıyla ağlamaya başlamışlardı.

"O öldü," diye bildirdi Voşçov yerden kalkarak. "Her şeyi biliyordu, ama onun da vadesi dolmuş."

"Belki de hâlâ nefes alıyordur, ha?" dedi Jaçev kuşkulanarak. "Sen onu bir kere daha yokla lütfen, o benden daha bir şey almadı, yaşıyorsa payını hemen vereyim!"

Voşçov faal üyenin bedenine yeniden eğildi, bu beden bir zamanlar öyle acımasızca çalışmıştı ki tüm evrensel gerçek, yaşamın tüm anlamı sadece onda, daha ziyade hiçbir yerdeydi; Voşçov'a ise zihin azabından, var oluşun ve körelmiş bir unsur olma uysallığının coşkun selinde bilinç yoksunluğundan başka hiçbir şey kalmamıştı.

Voşçov, adamın suskun bedeni üzerinde:

"Ah, seni aşağılık herif!" diye mırıldandı. "Öyleyse neden anlamına varmadım! Sen sadece beni değil, tüm sınıfın kanını içtin, seni soğuk, suyu çekilmiş ruh, bizlerse sakin yığınlar gibi boş boş dolaşırız, hiçbir şey bilmeyiz!"

Ve Voşçov faal üyenin alnına vurdu, ölümünü kesinleştirme ve kendi bilinçli sevinci için.

Voşçov düşüncelerini henüz dile getiremediği ya da asıl gücünü harekete geçiremediği halde, kendinde eksiksiz bir zekâ hissederek ayağa kalktı ve kolhoza şöyle dedi:

"Şimdi sizler için ben üzüleceğim!"

"İsteriz," dedi hep birlikte kolhoz.

Voşçov Orgev'in kapısını ardına kadar uzama açtı ve kalbin yalnızca soğuk havadan değil, dünyanın bulanık kütlesine egemen olmanın sahici sevincinden atabileceği çitlerle çevrili uzaklarda yaşamaya gönlünün aktığını hissetti.

"Ölü bedeni alıp götürün!" diye emretti Voşçov.

"Peki, nereye?" diye sordu kolhoz. "Müziksiz gömmek olmaz, hiç değilse radyo getirsen!"

"Ağalara yaptığınız gibi ırmaktan denize salın!" dedi Jaçev.

Kolhoz uygun gördü:

"Bu zaten mümkün, su hâlâ akıyor."

Birkaç kişi faal üyenin bedenini havaya kaldırıp ırmak kıyısına taşıdı. Nastya'yı temel çukuruna götürmeye hazırlanan Çiklin sürekli kızın yanında kaldı, ama oluşan durumlar nedeniyle gidişi gecikmişti.

"Benden, her yanımdan özsuyum boşaldı!" dedi Nastya. "Beni anneme götür çabuk, ihtiyar budala, kendimi kötü hissediyorum!"

"Hemen, kızım gideceğiz, seni koşa koşa götüreceğim. Yelisey bir koşu git, Pruşevski'ye ilet. Gidiyoruz de, Voşçov diğerleri için burada kalsın, çocuk rahatsızlandı de."

Yelisey koşarak gitti ve yalnız döndü: Pruşevski gelmek istemiyormuş, buralı tüm gençlerin eğitimlerini tamamlaması gerektiğini, aksi takdirde gençliğin gelecekte yok olup gidebileceğini, Nastya için de çok üzüldüğünü söylemiş.

"İyi, kalsın bakalım," dedi Çiklin. "Kendi sağ salim olsun da."

Jaçev bir sakat olarak hızlı gidemiyordu, sürünüyordu

sadece; bu yüzden Çiklin, Nastya'yı Yelisey'in götürmesinin daha uygun olacağını düşündü ve gerekli emri verdi, kendisi de Jaçev'i taşıyacaktı. Ve böylece kış yolunda aceleyle temele doğru yola çıktılar.

"Ayı Mişka'yı iyi koruyun!" diye talimat verdi Nastya dönerek. "Yakında ona konuk geleceğim."

"Sen rahat ol, küçük hanım!" diye söz verdi kolhoz.

Yayalar akşam vaktine doğru uzaktan kentin elektrik ışıklarını gördüler. Uzun süre Çiklin'in kollarında oturmak Jaçev'i yormuştu ve kolhozdan at almaları gerektiğini söylemişti.

Yelisey, "Yaya çabuk varırız," dedi. "Atlarımız yürümeyi artık yadırgıyor: Ne zamandır yerlerinde çakılı duruyorlar! Ayakları şişmiş, sadece ot aşırmak için hareket ediyorlar."

Yolcular menzillerine vardıkları zaman, temelin boydan boya karla kaplı, barakanın da boş ve karanlık olduğunu gördüler. Çiklin Jaçev'i yere indirdi, Nastya'nın ısınması için yaktığı ateşin dumanı üzerinde hararetle işe koyuldu, ama Nastya:

"Bana annemin kemiklerini getir," dedi. "Onları istiyorum!"

Çiklin kızın karşısına oturdu, ışık ve sıcaklık için ateşi sürekli canlı tuttu, Jaçev'i de bir yerlerden süt bulmaya yolladı. Yelisey, içinde durmaksızın bir şeylerin gümbürdediği ve genel endişe ortamında muntazaman dalgalandığı yakındaki ışıklı kenti seyrederek bir süredir barakanın eşiğinde oturuyordu; sonra da yana devrildi ve bir şey yemeden uyudu.

Barakanın önünden birçok insan geçiyordu, ama hasta Nastya'yı kimse görmeye gelmiyordu, çünkü her biri başını eğmiş, sürekli topyekûn kolektifleştirmeyi düşünüyordu.

Bazen birden derin bir sessizlik oluyordu, ama sonra yeniden uzaklarda trenlerin düdükleri çalıyordu, şahmerdanlar buharı öbek öbek salıyor, ağır bir şeyi kaldıran vurucu ekiplerin bağrışmaları geliyordu, toplumsal fayda sürekli zorlanıyordu.

"Çiklin, neden her zaman *aklımı hissediyorum ve unutamıyorum?*" diye şaşkınlığını belirtti Nastya.

"Bilmiyorum kızım. Her halde iyi bir şey görmediğin içindir."

"Peki, şehirde geceleyin neden çalışırlar da uyumazlar?"

"Senin için endişelendiklerinden."

"Ama hep hasta yatıyorum... Çiklin, annemin kemiklerini yanıma koy, onları kucaklayacağım ve uyumaya başlayacağım. Şimdi öyle fena oldum ki!"

"Uyu, belki, *aklını unutursun*."

Mecali kalmamış Nastya birden doğruldu ve eğilen Çiklin'i bıyıklarından öptü –tıpkı annesi gibi, kız insanı önceden uyarmadan öpmeyi biliyordu.

Çiklin, yaşamında bir kez daha yinelenen mutlulukla kalakalmıştı, bu küçücük kıza, ateşler içinde yanan gövdesine yeniden kaygı duyana kadar çocuğun bedeni üzerinde sessizce nefes alıp durdu.

Çiklin, Nastya'yı rüzgârdan korumak ve sıcak tutmak için Yelisey'i eşikten kaldırdı, onu çocuğun yanına yerleştirdi.

"Burada yat!" dedi Çiklin, uykusunda dehşete kapılan Yelisey'e. "Kıza sarıl ve sık sık nefesini ver!"

Yelisey de böyle yaptı, Çiklin ise bir tarafta dirsekleri üzerinde yarı uzandı ve kent inşaatlarının rahatsız edici gürültüsünü uyuşuk kafasıyla duyarlıca dinledi.

Gece yarısına doğru Jaçev geldi, bir şişe krema ve iki börek getirmişti. Fazla bir şey alamamıştı, çünkü memurlar odalarında değildi, bir yerlerde eğleniyorlardı. Epeyce yorulan Jaçev sonunda en güvenli rezerv olarak yoldaş Paşkin'e ceza kesmeye karar verdi; ama Paşkin evde yoktu –meğer karısıyla tiyatroya gitmiş. Jaçev bu yüzden temsile gitmek zorunda kaldı; karanlığın ve sahnede eziyet çeken birtakım elemanlara ilginin ortasında, sanat faaliyetini durdurarak yüksek sesle Paşkin'in büfeye gelmesini istedi. Paşkin hemen dışarı çıktı, ses çıkarmadan Jaçev için büfeden yiyecek satın al-

dı ve orada yeniden heyecanlanmak için aceleyle gösteri salonuna uzaklaştı.

"Yarın yine Paşkin'e uğramam gerek," dedi Jaçev barakanın uzak köşesinde rahatlayarak. "Soba kursunlar, yoksa bu ahşap vagonda sosyalizme ulaşamazsın!"

Çiklin sabahleyin erkenden uyandı; üşümüştü ve Nastya'ya kulak kabarttı. Biraz aydınlık ve sessizlik vardı, sadece Jaçev uykusunda kendi endişesini mırıldanıyordu.

"Soluğunu veriyor musun orada, orta sınıf iblisi!" dedi Yelisey'e Çiklin.

"Evet, yoldaş Çiklin, başka nasıl olur ki? Sabaha kadar çocuğu sıcak tuttum!"

"Ha?"

"Ama, yoldaş Çiklin, kız nefes almıyor: Ne olduysa soğumaya başlamış!"

Çiklin yavaşça yerden kalktı, ayakta dikildi. Sonra Jaçev'in yattığı yere yürüdü, baktı, sakat adam krema ve börekleri yemiş mi diye, sonra bir süpürge buldu ve insansız kalan zaman süresince içeride birikmiş çer çöpten barakayı temizledi.

Çiklin süpürgeyi yerine koyduktan sonra, bu kez canı toprak kazmak istedi, stok malzemelerin bulunduğu terk edilmiş kilerin kilidini zorlayarak açtı. Beli aldı ve acele etmeden temele yöneldi. Toprağı kazmaya girişti, ama toprak donmuştu ve Çiklin'in toprağı iri parçalara ayırması, bu ölü parçaları altüst etmesi gerekiyordu. Daha derinleri yumuşak ve sıcaktı. Çiklin demir belin parçalayan darbeleriyle oraya saplanıp kalmıştı ve handiyse boylu boyunca yeraltının sessizliğine gizlenmişti, ama yorgunluk hissetmiyordu ve dar zemini genişliğine açarak toprağı yana yıkmaya başladı. Doğal kaya tabakasına rastlayınca darbenin etkisiyle bel eğrildi. Çiklin o zaman beli sapıyla birlikte yukarıya normal toprak yüzeyine fırlattı ve başını açılmış toprağa dayadı.

Bu hareketiyle *aklını unutmak istiyordu* şimdi, ama *aklı devinimsizce Nastya'nın öldüğünü düşünüyordu.*

"Yarın başka bir kürekle geleceğim," dedi ve çukurdan çıktı.

Aklına inanmamak için barakada Nastya'ya yaklaştı ve onun başını yokladı, sonra hayatı sıcaklığa göre ölçmek için elini Yelisey'in alnına koydu.

"Neden o soğuk da sen sıcaksın?" diye soran Çiklin yanıtı duymadı, çünkü aklı kendini unutmuştu şimdi.

Daha sonra Çiklin sürekli yerde oturdu, uyanan Jaçev de şimdi onun yanındaydı, bir şişe kremayı ve iki böreği elinde hareketsizce saklıyordu. Gece boyu hiç uyumadan kızı nefesiyle sıcak tutmaya çalışan Yelisey ise şimdi yorulmuştu ve kızın yanında uyuyordu, kolektifleştirilmiş atların aşina kişnemelerini duyana kadar uyudu.

Barakaya Voşçov gelmişti, arkasında da Ayı ve bütün kolhoz vardı; atlarsa dışarıda beklemeye koyulmuştu.

"Senin burada ne işin var?" dedi Jaçev, Voşçov'u görmüştü. "Kolhozu neden terk ettin, yoksa tüm toprağımızın yok olmasını mı istiyorsun? Yoksa bütün proletaryadan canın bir şey almak mı istedi? Öyleyse yaklaş bana, sınıftan olduğu gibi benden alacaksın!"

Ama Voşçov hemen atların yanına gitmiş, Jaçev'i sonuna kadar dinlememişti. Torbasında Nastya'ya nadir, hiçbir yerde satılmayan oyuncak olarak ayırdığı eski eşyanın içinden bir armağan getirmişti, her biri unutulup giden kişilere ait sonsuz hatıralardı. Nastya Voşçov'a gözlerini dikmesine rağmen sevinç belirtisi göstermemişti, Voşçov da, kızın suskun, açık ağzını ve ilgisiz, yorgun bedenini görünce ona dokunmuştu. Voşçov bu suskun çocuğun başucunda şaşkınlık içinde dikiliyordu, komünizmin, önce çocuk duygusunda ve kuşku götürmez izlenimlerde olmayacaksa, dünyada nerede olacağını artık bilmiyordu. Hayatın anlamı ve evrensel kaynağın gerçeği ona şimdi neden gerekli olacaktı ki, gerçeği bir sevinç ve devinim olarak gören küçük ve inançlı bir insan olmadıktan sonra?

Voşçov yine hiçbir şey bilmemeye ve yararsız aklın bula-

nık arzularında umutsuz yaşamaya razıydı, yeter ki küçük kız, zamanın akışıyla acılar çekse de sağ ve yaşamaya hazır olabilsin. Voşçov Nastya'yı kollarına aldı, bozulmaya başlayan dudaklarından öptü ve mutluluğun hırsıyla göğsünde bastırdı, aradığından daha fazlasını bularak...

"Neden kolhozu getirdin? İkinci kez sana soruyorum!" dedi Jaçev ne kremayı ne de börekleri elinden bırakıp.

"Köylüler proletaryaya yazılmak istiyorlar," diye yanıt verdi Voşçov.

"Peki, yazılsınlar," dedi Çiklin oturduğu yerden. "Şimdi temel çukurunu daha geniş ve derin kazmamız gerek. Bizim eve baraka ve kerpiç evlerden türlü insan doluşacak. Buraya tüm yönetimi ve Pruşevski'yi çağırın, ben de kazmaya gideceğim."

Çiklin küskü ve yeni bel aldı, ağır ağır temelin uzak köşesine yürüdü. Orada yeniden stabil toprağı genişçe açmaya koyuldu, çünkü ağlayamıyordu ve kazdı, gece boyu çalışan bedeninde kemik çatırtıları duyuncaya, iyice kuvvetten düşünceye kadar... O zaman durdu, etrafına bakındı. Arkasından kolhoz gelmişti ve ara vermeden toprağı kazıyordu; tüm yoksul ve orta halli köylüler öyle bir yaşam hevesiyle çalışıyorlardı ki temel çukurunun dipsiz uçurumunda ebediyen kurtulmak isterlermiş gibi...

Atlar da durmuyordu, kolhoz üyeleri üzerlerine binerek kucaklarında moloz taş taşıyorlardı, Ayı ise ağzını açarak bu taşları ıkına sıkına yaya taşıyordu.

Bu çalışmaya katılmayan tek kişi Jaçev'di, tüm kazı çalışmasını üzüntülü gözlerle izliyordu.

Barakaya dönen Çiklin:

"Memur gibi ne diye oturuyorsun?" dedi. "Hiç olmazsa kürekleri alıp bileseydin ya!"

"Yapamam Nikit, şimdi hiçbir şeye inanmıyorum!" dedi Jaçev ikinci günün bu sabahında.

"Neden, soysuz?"

"Emperyalizmin ucubesi olduğumu görüyorsun, komü-

nizm ise bir çocuk işi, bu yüzden sevdim Nastya'yı. Şimdi gideceğim, vedalaşırken yoldaş Paşkin'i öldüreceğim."

Ve Jaçev temele bir daha dönmemek üzere kente gitti.

Çiklin öğlen üzeri Nastya'ya özel bir mezar kazmaya başladı. Derin olsun ve Nastya'ya ne kurtlar ne bitki kökleri, ne sıcak ne soğuk nüfuz etsin, çocuğu yerin yüzeyinden hayatın gürültüsü hiçbir zaman rahatsız etmesin diye aralıksız on beş saat kazdı. Çiklin ölüm döşeğini ebedi bir kayaya oydu ve ayrıca mezar toprağının muazzam yükü kızın üzerine baskı yapmasın diye özel, çatı şeklinde granitten bir levha hazırladı.

Çiklin biraz dinlendikten sonra Nastya'yı kollarına aldı, özenle kayanın içine yerleştirmek ve defnetmek üzere götürdü. Geceydi, tüm kolhoz barakada uyuyordu ve yalnızca Ayı bir hareket sezinleyerek uyanmıştı ve Çiklin, Ayı'nın veda etmek için Nastya'ya dokunmasına izin verdi.

Aralık 1929 - Nisan 1930

EK

Aşağıda verilen özetlerden başka, aşağıdaki farklı (yazara ait) sonsöz metni muhafaza edilmiştir.

"Nastya gibi Eseser (Sosyalist Devrimci) bir kız ölecek mi, yoksa tam bir insana, tarihsel, yeni bir topluma mı filiz verecek? Yazar eserini kurgularken, konu bu rahatsız edici duygudan doğmuştur. Yazar, sosyalist kuşağın yıkımını kızın ölümü şeklinde göstererek yanlışlığa düşemez, ama bu hata sırf, sevilen bir varlığa duyulan yersiz bir endişeden meydana gelmiştir –ki yitirilmesi sadece bütün geçmişin değil, aynı zamanda geleceğin de tahribinden farksızdır."

(I) Voşçov uyumayı bıraktı ve gözlerini açtı. Serin sabah dünyası barakanın aralıklarından ışıldıyordu, Voşçov yine bedenini şişkin hissetti: Akşam çalışması, eskimiş iç organlarının canını çıkarmıştı, ama uyku bir önceki bedenini doldurmuştu.

Çiklin hâlâ uyuyordu, Kozlov da yanındaydı, diğerleriyse onların yakınında topraktan yorgun düşmüş öylece uyuyorlardı. Onlar, nefesleriyle birlikte kirli kanın yanması ve işlevini yitiren yerin, duyumsanan koyu bir sıvıyla dolması için şimdilik uyusunlar. Kozlov'un kulaklarının altında ana damarların atışı yeniden başlamıştı ve çoraklaşan yüzü şimdiden pembeleşmişti, demek ki uyanma ve bilinçli yaşama vakti kısa bir süre sonra gelecekti.

Voşçov uyuyanların nefes almaları için havanın içeriye

girmesini sağlamak üzere kapıyı dışarıya doğru açtı, yatanların yüzlerine gelecek taze hava akımını engellememek için de dışarı çıktı. Doğada sıcak bir ışık vardı ve birtakım nesnelerden hayatın anlamını sağlayan küçük yaşamın gailesinin ahenkli gürültüsü duyuluyordu.

Yakınlarda bakımsız bir dere yatağı bulunuyordu, yalnız başına bir ağaç, toprağın içinde kendi köklerini ve belki de ölümden sonra toprakla birlikte yaşayacak yoldaşını arayarak, rüzgârsız dallarıyla üzerine eğilmişti. Dere yatağının gerisinde bir çukurluk daha vardı ve oradan, esrarengiz bir işletmeden, bir makinenin zamanı geçmiş buharı çıkıyordu. Sapa bir yerde, otların içinde yoksul bir adam başını yere eğmiş oturuyordu, değneğini toprağa saplamıştı, azık torbası da üzerine asılıydı: Herhalde bu adam da büyük bir çabayla yaşıyor, tam bir mutluluğu umut ediyordu, belki de merakın sabrıyla yaşıyordu.

Voşçov bu adamı izledikten sonra, dingin bir sesin şarkısını duydu.

"A-sır-lık ıh-la-mur..."

Ses sonra şarkıyı mırıltıyla sürdürerek zayıfladı ve tamamen duyulmaz oldu. Voşçov barakaya döndü. Çiklin orada bön bön bakıyor, *ağzıyla* bir şarkı mırıldanıyordu; kendine gelmişti, ama hâlâ hayatını hatırlamıyordu –yeniden hayata hazırlanmak isteğiyle şarkıyı hatırlamıştı.

Kozlov uykuda olmasına rağmen, gözleri kapalı, acı içinde göğsünü tırmalıyordu, sonra birden doğruldu ve dehşet içinde bağırmaya başladı.

"Neden korktun?" diye sordu Voşçov yardıma gelerek.

"Göğsümün içini sıçanlar kemiriyor!"

Çiklin alışkın ayakları üzerinde doğruldu, Kozlov'un sıçanın bulunduğu bedenini ustalıkla incelemeye başladı; Çiklin sıçanı sakin bir şekilde öldürmek istiyordu.

"Ağzını kapat!" dedi Kozlov'a. "Ellerini karnına bastırırsan sıçan dışarı çıkar."

Kozlov ihtiyatla ağzını kapattı ve sıçanın baskıyla dışarı

çıkması için eliyle karnına bastırdı, ama birden içini rahat, kalbini de hafiflemiş hissetti.

"Oho, işte o!" diye bağıran Kozlov ayaklarını örttüğü ceketini gösterdi.

Çiklin bütün gücüyle çıplak tabanını cekete bastırdı, ama ceketin altı boştu.

"Kaçmış!" dedi Çiklin.

Kozlov'un çok ağırına gitmişti:

"İşte şimdi, dendiği gibi, iş güvenliği için dilekçe vereceğim, sıçanlar işçinin kalbini kemiriyor."

(II) "Yoldaş Paşkin," dedi Kozlov, "sıçanlar, dendiği gibi, kalbimi boyuna kemiriyorlar." Paşkin, insanların onun düşünen biri olduğunu görmeleri için hiç acele etmeden yanıt verir, temkinli konuşurdu: Sözlerinin niteliği kendi başına etkisini göstersin diye.

"Sıçanlar nerede? Onlar buraya neden geliyor? Sizlerin neticede karılarınız yok, pislik taşıyacak kimse yok! Sen, galiba zamla yatıp kalkıyorsun. Rüyanda da hayvanlar görüyorsun. Ama burada bir doktor olacaktı! Sıçan olursa, Osoaviahim* çalışma grubu kurun ve her türden yaratığı zehirleyin, burjuvaziye karşı ıvır zıvırla pratik yapıyorsunuz! Sıçanın olması bile iyi, nasıl anlamazsınız bunu?"

"Anlıyoruz," diye saygıyla bildirdi Safronov. "Yapacak bir şeyimiz yok, her şeyi anlamak gerekiyor."

Paşkin gündelik uğraşılardan, aldığı haberlerden yüzü asık, kendi *adımlarıyla* dolaştı barakayı, sağlık koşullarına uygun olup olmadığını ve boyutlarını silik bakışlarla inceledi; koşulları çok uygun buldu: Öyle ya, proletarya hayatını yeni yeni kuruyor, bu yüzden kimseler mutluluk talep edemez. Paşkin hemen her şeyi asılmış yüzüyle biliyordu ve canı sıkılıyordu.

* Osoaviahim: Ülke Savunmasına Yardım Teşkilatı. SSCB Yurttaşları Gönüllü Kitle Örgütü

(III) Ayaklarını yere değişik bir hırsla basıyorlardı, *bedensel gövdeleri* genişledi ve yusyuvarlak oldu, geleceğin depoları gibi... Demek ki yaşadıkları zaman içinde mutlu değiller, mutluluk ise uzakta, bilinmez bir gelecekte. Bu endişeli kadınların görüntüsü Pruşevski'ye gelecekteki anlatılması güç yaşamına –yakın olan bilinçli ölümüne kadar– katlanma olanağı veriyordu. Pruşevski teknik büroya gelince, ölümü daha çabuk ve daha garantili sağlamak amacıyla, kendi ölüm planını hazırlamak üzere oturdu. Pruşevski planın bitmesinden sonra yorgun düştü ve kanepede mışıl mışıl uyudu. Ertesi gün, ona sadece planın üzerine açıklamalı bir not düşmek, sonra da bir defalık aşk için güzel bir kız bulmak kalmıştı, tatmin olduktan sonra aklına hep canına kıymak arzusu geliyordu ve aynı kesin hesabı yapıyordu şimdi de.

(IV) Ve Paşkin şimdi Kozlov'la gururlanmıştı, tüm proletaryanın öncü görünüm kazanacağı gelecekteki o yakın güne inanıyordu: Bu sosyalizm olacak. Paşkin bu yüzden Kozlov'u işini bilen bir sendika yöneticisi olarak, kitlelerde doğan aktivitenin örnek elemanı gibi gösteriyordu. Paşkin Kozlov'un sayesinde Jaçev'den kuşku duymuyordu artık: O, Jaçev'e üye aidatları toplama görevi de olsa vermesi gerektiğini, besinden önce kendisi yağlanacağından, yetkililerden yağ talep etmeye son vereceğini biliyordu.

(V) Ama Pruşevski bu ölçüden değil, kendisi nasıl ölecekse, aynı şekilde kazı işçilerinin temel çukurundaki hayatı yormalarından memnuniyet duyduğunu anlamıştı. Sağ insanlar yerine, toplu kemiklerin arasında kendi kemiklerini kaybetmek ve toprağın gündüz seviyesine ne anılar ne de tanıklar ne de başka bir şey bırakmak için ölü dostlara sahip ol-

ması daha iyiydi. Yarınlar yabancı ve boş olsun, geçmiş ise mezara, zamanla birbirine karışacak olan kemiklere, unutulmuş, çürümüş her bedenin tozuna gömülsün...

(VI) Çiklin ona bir şeyler söyledi, faal üye de zamanın akışında onu kadroya geçirdi; Voşçov'a ise başka görev verdi: Geceleyin bütün tavukları yoklayacak, böylece yeni çıkmış yumurtaların miktarını sabaha doğru belirleyecekti.

"Ama benim elim kocaman, bunu yapamam," dedi Voşçov.

"Sen ne diyorsun, dar yeri mi örnek alıyorsun?" dedi faal üye, şaşırmıştı. "Bu dünyada kim var? Parti mi, yoksa sen mi?"

"O yok," diye yanıt verdi sarı gözlü mujik, Voşçov adına. O zamana kadar hiç konuşmadan durmuştu, ama şimdi içine korku düşmüştü.

Voşçov elleriyle bedenini yokladı ve kararını verdi: Artık düşünmeyi bırakmalıyım, ortak bir şeyler yaşasın bakalım; sadece bedeni için neden acı çekmeli? O büyük, öyle değil mi?

Voşçov belini biraz bükerek kayıtsızca tavuk işine başlamak üzere gözden kayboldu.

(VII) "Sabaha kadar tavukları yokladım, hiçbirinde yumurta yoktu."

Faal üye düşüncelerini topladı, yardımcıları da gerektiği gibi düşünmeye başladılar: Tavuk, ağa uşağı olmasın!

Yardımcılardan biri düşünüp taşındıktan sonra:

"Bütün tavukları toplamalı, kesmeli ve yemeli,"dedi.

"İyi de sen hiç horoz gördün mü?" diye sordu faal üye.

"Hayır," dedi Voşçov. "Avluda bir adam yatıyordu ve bana: 'Sen kolhozda dolaşırken birden karnın acıktı ve son horozu yedin,' dedi."

"Sonuncuyu değil, ilk horozu kimin yediğini ortaya çıkarmalıyız," dedi faal üye.

"İlk horoz kendi kendine gebermiş olamaz mı?" diye tahmin yürüttü faal üyenin yardımcısı.

Faal üye şaşırmıştı:

"Nasıl kendi geberirmiş? Bilinçli bir sabotajcı mıdır ki böyle zamanda zıbaracak? Hadi, ayrıntılı bir soruşturma yapmaya gidelim: Bunda bir iş var."

Ve hep beraber kalktılar, midesine indirmek için ilk horozu yok eden zararlı adamı aramaya koyuldular. Voşçov ve Çiklin de faal üyenin peşinden gittiler.

"İş ciddi," dedi Çiklin. "Çocuklar yumurtasız kalırlarsa derileri kemiklerine yapışır ve gelişemezler!"

"Elbette," diye onayladı Voşçov; ölene kadar tavuk yumurtasından yoksun yaşamaya ve sadece tüm dünyanın düzeneğini anlamaya razı oluşuna üzülmüştü.

Elle tutulur bir sonuç vermeyen tam bir soruşturmayla on kadar avlu geçtikten sonra faal üye yoruldu ve daha ileride ne olacağını biraz düşünmek için bir kulübenin duvarına yaslandı, faal üyeye yaklaşık yüz kişi daha katılmıştı. Bu kitle, ilk horozu yiyen ağıza, sonuncusunun da ölmesine yanıp yakılıyordu. Tavuklar üzülmesin diye ellerine aldılar ve tüylerini okşayarak yanlarında götürdüler. Tavuklar avuçlara hapsedilmişti, ama hallerinden memnunlardı.

Kolhoz, beş kilometre yol yapan tek kişidense, 1000 kişinin 100 adım atmasının daha iyi olduğu şeklinde bir disiplin hesabı sayesinde kısa sürede faal üyenin karşısına çıkmıştı.

"Peki, yoldaşlar, horoz nerede?" diye sordu faal üye kendisine yaklaşan köylülere, sesi biraz cansız çıkmıştı. "Bizim tavuk kitlesinin dölleyecek bir lideri olmazsa, yumurtalarımız nereden çıkacak?"

Kolhoz topluluğu düşüncesini kendine saklayarak, kendi faal adamının yanında suskun duruyordu, bütün yüzler üzüntüyle yere eğilmişti. Bir kadının gözleri sessizce sulanmaya başlamıştı, sonra da ayrıldı. Öyle ıstırap çekiyordu ki

herkes başını yere eğdi ve kadını ambara uzaklaştırmak zorunda kaldı.

Buraya yakın olan bir yerde toplaşan ekin kargaları havalandılar, başka bir diyara uçup gittiler; kimi mujikler kargaları izlediler, kimileri ise bakmak istemediler, çünkü kargalar nasıl olsa dönecekti, onlar uzakta istedikleri kadar bir şeyler araya dursunlar, köylülerin yerlerinden kımıldamaması iyi.

"Ya, şu horoz nerede yurttaşlar?" diye tekrar denedi faal üye üzüntüyle. "Demek, sizlerin Sovyet iktidarına böyle faydası dokunuyor, öyle mi? Bunun, kolhozu parçalama anlamına geldiğini bilmiyor musunuz? Unutmayın ki her evsiz barksız sevinirken, el koyduğumuz ağa mülklerini sizlere dağıtmayacağım! Fakir fukara sizsiz de bize yetiyor!"

Tüm sınıf karşısında dikiliyor, bu soruya yanıt veremiyordu. Verimsiz tavuklar avuçlarında sessizce inlemeye başlamıştı: Uzak doğadan dondurucu bir rüzgâr esiyor, yerli ağaçların son yapraklarını sallıyordu.

"Demek horoz yok, ha!" dedi faal üye üzüntülü.

"Yok!" dedi yakındaki dertli kadın.

Faal üye etrafını alanların etkisiyle kendine geldi ve hızlı adımlarla ofise yürüdü, teşkilatın faaliyette bulunan diğer adamları da işleri yoluna koymak üzere peşinden gittiler. Bir tek Çiklin kalmış, bir horoz yüzünden kolhozda gelişimin arka plana itilmesini istememişti.

"Sizin bir süre horozunuz olmazsa... Sahiden, bundan bize ne!" dedi.

Kolhoz katılımcılarından biri, topluluğun arasında kımıldayıp duruyordu, ama ya bilincini kaybettiğinden ya da sıkışıklıktan yine put kesildi.

"Orada kımıldayan kim? Yanıma gelsin!" diye çağırdı adamı Çiklin.

Başında kasketi, şalvarlı, orta boylu, yaşlı bir adam öne çıktı, gömleği de çitin üzerinde mi bir yerlerde yıkandıktan sonra kurumuştu. Adam inek pisliğine bulaşmış civciv gibi bir kuşu avuçlarında tutuyordu, Çiklin'e verdi:

"Al, yoldaş, nereden çıktığı meçhul bu yavru bizde doğdu, yavaş yavaş gelişmesinden bu yana dört yıl oluyor!"

"Ne bu, yoksa horoz mu?"

"Horoz denebilir!"

"Ee, o halde işe başlasın!" diye noktayı koydu Çiklin ve köy sovyetine gitti.

Faal üyenin oturduğu evden bayraklar taşınıyordu; faal üye de geriden yürüyordu; çünkü ölen yoldaşlarından hemen ayrılmak istemiyordu. Çiklin'in bir horoz bulunduğuna ilişkin haberine şaşırmamıştı: Faal üye, her ilerici olayın kendi yönetimi altında gerçekleşeceğini ve horozun da bunun bir parçası olacağını biliyordu.

(VIII) Oysa faal üye kolhozun keyfini kaçırmaktan çekinmişti: Bunun olmaması için ıslıkla bir hava tutturdu, kolhoz yine de bu ıslık eşliğinde dansa başladı. Hüküm süren sessizlikte öylece kalan Yelisey ayaklarını yeniden vurmak ve dans etmek için ileri çıktı, hep birlikte hareket eden halk eskisi gibi duygusuz, ama artık zorunlu olan bir mutluluktan tepinip duruyordu.

Faal üyenin uzun süren bu ıslıklı havası yavaş yavaş zayıfladığı halde, insanlar yatışmayıp gövdeleriyle hareketlerini sürdürdüler, Çiklin kolhoza seslendi:

"Bir şeyler hissediyor musunuz?"

"Evet, hissediyoruz..." diye karşılık verdi kolhoz.

"Peki, ne hissediyorsunuz?"

"Her şeyi hissediyoruz da, kendimizi değil."

Çiklin bu düşünceleri ve hayalleri bir süre izledi ve bir zamanlar gençliğinde dalların altında genç kızlarla yaptığı gibi, dans etmek için girişten aşağı indi.

"Faal üye, yarı üzüntülü bir sevinç olsun diye daha ciddi çal!"

Faal üye yüksek sesle çalmaya başladı, kendine eşlik etmesi için Pruşevski'yi de ıslık çalmaya zorladı.

Çiklin kendini insan kalabalığı arasında bulunca, yaşamının geride kalan tüm bölümlerini unuttu, ayaklarını öyle çalıştırıyordu ki altındaki kar tamamen erimiş, ıslak toprak kurumuştu. Yelisey Çiklin'e yaklaştı ve mutlu olmayı isteyerek ondan uzaklaşmamaya çalıştı, ama beceremedi. Çiklin de Yelisey'i gittikçe daha çok izliyordu, yerinde tamamen duracak ölçüde dans etme gücünü yitirmişti. Yelisey aldırmadan hâlâ ayaklarını vuruyor, üşümüş gözlerini kırpmıyordu. Çiklin bunun üzerine onu nasıl durduracağını bilemeyerek Yelisey'i kavradı. Yelisey de iradesizce ve taş kesilmiş durumda onun üzerine yıkıldı. Çiklin onu yere indirdi. Yelisey bedeninden yel geçmiş ve hayatın sıcak duygusunu alıp götürmüş gibi, boş gözlerle bakarak sessizce ve zaman zaman nefes alıyordu.

"Miden mi bulanıyor?" diye sordu Çiklin.

"Öyle gibi," diyebildi Yelisey.

Çiklin, Yelisey'in hiçbir yere bakmaması ve kendini unutması için gözlerini şapkasıyla örttü. Faal üyenin ıslık havası bir süre daha devam etti, sonra da sustu, çünkü dudakları kurumuştu, en önemlisi de nefesini zorlamaktan bilinci rahatsızlanmıştı. Ama halk birlikte yaptığı dansı kesmedi, hiç durmayan sevinç temposuna öyle alışmışlardı ki ayaklarını ezbere vuruyorlardı şimdi. Çiklin, "Eğlensinler bakalım," diye kendi kendine söylendi.

Çiklin, çitin dibine çöreklenen ve karnını ve göğsünü sıcak tutmak için Nastya'yı göğsüne bastıran Jaçev'e gitti; hatta sakat adam, bedeninin sıcaklığını çocuk iyice kullansın diye gömleğini yukarı doğru sıyırmıştı. Kız derin bir uykuya dalmıştı, Jaçev de, uykuda unutulup giden umutsuz ideolojiyi değil, yanında nefes alan geleceğin bilinmez insanını koruduğu ve ısıttığı için çok memnundu.

Çiklin, dans eden kolhozun sözsüz gürültüsü yüzünden sakat adamın üzerine eğildi:

"Voşçov nerede peki?" diye sordu.

"Galiba bir yerlerde uyuyor," dedi Jaçev. "Böyle bir her-

gele hemen gebermez."

"Hayır, epeydir uyuyamıyor," dedi Çiklin.

"Hayatının boşuna olduğunu bildiğinden uyuyamıyor," diye açıkladı sakat adam.

(IX) Jaçev tüm kolhozu uykuya yatırdı, kimse kımıldamasın diye bir süre gözledi, hareket eden olursa, uyuması için tahta bacağıyla başına vuruyordu ve kımıldayan hemen uyuyordu. Atlar bunu görünce Orgavlu'dan geri çekilmeye başladılar, hep birlikte kaldıkları bölmelerine dörtnala uzaklaştılar.

(X) ...ya da ben şu yük hayvanından daha kötüyüm, o yaşıyor ve hissediyor, bense acı çekiyorum," diye düşünüyordu Voşçov uyumadan önce. "Sen, sanırım bildiğin halde, anlamı neden unuttun?"

ANDREY PLATONOV
ÇUKUR

Devrim sonrası Rus edebiyatının en önemli isimlerinden olan *Andrey Platonov*'un 1929-1930 yıllarında kaleme aldığı *Çukur (Kotlovan)* adlı romanı, ülkedeki ilk Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın yürürlükte olduğu döneme denk düşer. *Platonov*'un komünizm karşıtı olarak tanınmasına yol açan kitap, maddi dünyanın boşluğunda hayatın anlamını arayan insanları, ideolojinin peşinden sorgusuz sualsiz gidenleri, köyde özel mülkün tasfiye edilişinde yaşananları çarpıcı bir dille anlatıyor. Köylü dilinden siyasi konuşmalar, yaşam sahibi nesneler, yazarın isteyerek bozduğu, zaman zaman ironikleşen diliyle *Çukur*, okuruna farklı ve özel bir okuma keyfi sunuyor.

ISBN: 978-605-4069-33-0

9 786054 069330